

**UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**ROZVÍJANIE GRAFOMOTORICKÝCH ZRUČNOSTÍ
V NULTOM ROČNÍKU ZÁKLADNEJ ŠKOLY
A GYMNÁZIA S VYUČOVACÍM JAZYKOM
MAĎARSKÝM V MOLDAVE NAD BODVOU**

ZÁVEREČNÁ PRÁCA

2015
PaedDr. Andrea Papp

**UNIVERZITA KOMENSKÉHO V BRATISLAVE
PEDAGOGICKÁ FAKULTA**

**ROZVÍJANIE GRAFOMOTORICKÝCH ZRUČNOSTÍ
V NULTOM ROČNÍKU ZÁKLADNEJ ŠKOLY A
GYMNÁZIA S VYUČOVACÍM JAZYKOM
MAĎARSKÝM V MOLDAVE NAD BODVOU**

ZÁVEREČNÁ PRÁCA

Druh štúdia:	Štúdium na doplnenie kvalifikačných predpokladov Špeciálnopedagogická spôsobilosť
Študijný odbor:	Špeciálna pedagogika pre učiteľov Pedagogika mentálne postihnutých
Konzultačné stredisko:	Košice
Vedúci práce:	prof. PaedDr. Alica Vančová, CSc.

PaedDr. Andrea PAPP

BRATISLAVA 2015

POĎAKOVANIE

Touto cestou by som chcela úprimne poďakovať školiteľke prof. PaedDr. Alici Vančovej, CSc. za jej všestrannú podporu a kvalitné odborné vedenie predloženej záverečnej práce.

Rovnako ďakujem Mgr. Eve Fazekasovej, riaditeľke a Mgr. Blanke Szilágyiovej, psychologičke Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie v Košiciach za poskytnutie materiálov a odbornú pomoc pri konzultovaní otázok súvisiacich so skúmanou problematikou.

Abstrakt

Papp, Andrea: Rozvíjanie grafomotorických zručností v nultom ročníku Základnej školy a gymnázia s vyučovacím jazykom maďarským v Moldave nad Bodvou. Závěrečná práce, Univerzita Komenského. Pedagogická fakulta, Katedra špeciálnej pedagogiky. Vedúca záverečnej práce: prof. PaedDr. Alica Vančová, CSc. Bratislava : Pedagogická fakulta UK, 2015. 86 s.

Predkladaná záverečná práca sa zaoberá problematikou zaškolenia a edukácie žiakov nultého ročníka základnej školy, konkrétne v oblasti grafomotorických zručností. Cieľom práce je **diagnostikovať** úroveň grafomotorických zručností u detí zaškolených do nultých ročníkov, **identifikovať** nedostatok schopností v skúmanej vývinovej oblasti, po súhrne týchto skutočností **aplikovať** v edukačnom procese stimulačné aktivity v oblasti grafomotoriky k zvyšovaniu kvality výchovno-vzdelávacieho procesu. Teoretická časť sa venuje súhrnu dejín pedagogiky mentálne postihnutých, počiatkom inštitucionálnej starostlivosti o mentálne postihnutých vo svete a na Slovensku a histórii zriaďovania nultých ročníkov ako kompenzačných prostriedkov edukácie základných škôl. Zaoberá sa opisom metodiky rozvíjania grafomotoriky a načrtne problematiku začiatku písania. V praktickej časti sa nachádza analýza výsledkov psychologických vyšetrení zameraných na posúdenie školskej spôsobilosti v oblasti grafomotorických a vizuomotorických schopností detí zapísaných do nultého ročníka základnej školy. Závěrečná práca obsahuje rozpracované praktické ponuky aktivít zameraných na podporu rozvoja grafomotorických zručností žiakov v prípravnom ročníku základnej školy k stimulácii grafomotorických zručností žiakov s odporúčaniami pre prax. Práca poukazuje na význam nultých ročníkov ako možnosť kompenzácie deficitu predškolskej výchovy a sociálne i výchovne zanedbaných detí, zároveň ponúka širokú škálu rozvojových aktivít pre učiteľov, pracujúcich s touto cieľovou skupinou žiakov.

Kľúčové slová: špeciálna pedagogika, mentálne postihnutie, školská spôsobilosť, nulté ročníky, grafomotorika, test školskej zrelosti, stimulačný program

Predhovor

Na Základnej škole a gymnáziu s vyučovacím jazykom v Moldave nad Bodvou pôsobím od 1. septembra 2006. Prvých šesť rokov som bola triednou učiteľkou a učila výlučne žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia na prvom stupni ZŠ. Boli to žiaci pochádzajúci z rómskych rodín, väčšina z nich žila v segregovanej komunite mesta. V súčasnosti popri výchovno-vzdelávacej činnosti som zároveň zástupkyňou riaditeľa školy. Problematika, ktorou sa záverečná práca zaoberá, je prioritná pre našu školu. Vyše 60% našich žiakov žije v hmotnej núdzi. Na prvom stupni z 344 žiakov 287 pochádza z rómskych rodín, na druhom stupni z 226 žiakov je ich 129. Ako aj čísla ukazujú, rómsky žiaci zväčša zaostávajú na prvom stupni ZŠ. V školskom roku 2014/2015 sa do deviateho ročníka dostali piati. Zvýšeným počtom mentálne postihnutých žiakov postupne narastá aj počet integrovaných žiakov v bežných triedach. Túto situáciu sa snažíme riešiť spoločne na viacerých úrovniach spoločenskej sféry. Naša škola úzko spolupracuje s referentkou sociálnych vecí a opatrovateľskej služby mesta, komunitnými a terénnymi sociálnymi pracovníkmi Moldavy na Bodvou, odborníkmi Centra pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie Košice-okolie, Centra špeciálno-pedagogického poradenstva Košice. V spolupráci s Mestským úradom sa snažíme zaškoliť všetky školopovinné deti pochádzajúce z marginalizovaných skupín. Pedagógovia sa zúčastňujú kontinuálnych vzdelávaní spojených s uvedenou problematikou. Na metodických združeniach a predmetových komisiách sa riešia špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby žiakov a možnosti vytvárania špecifických podmienok pre ich úspešné vzdelávanie a uspokojovanie ich špeciálnych výchovno-vzdelávacích potrieb. Na zmiernenie deficitu školskej úspešnosti žiakov naša škola prevádzkuje nulté ročníky, zamestnáva asistentov učiteľa, v rámci mimoškolských činností zabezpečuje adekvátnu starostlivosť pre sociálne podmienených mentálne postihnutých žiakov, vytvorila vhodné podmienky na vzdelávanie všetkých žiakov školy. Záverečná práca poukazuje na špecifiká zaškolenia a výchovno-vzdelávacej činnosti pre deti so sociálne podmieneným mentálnym postihnutím v nultom ročníku Základnej školy a gymnázia s vyučovacím jazykom maďarským v Moldave nad Bodvou. Tematika práce nadväzuje na dlhoročné skúsenosti vo výchove a vzdelávaní žiakov pochádzajúcich zo sociálne znevýhodneného prostredia a zameriava sa na elimináciu problémov edukácie rómskych žiakov v nultom ročníku základnej školy.

OBSAH

Abstrakt	3
Predhovor	4
Obsah	5
Zoznam tabuliek a obrázkov	6
Úvod	7
Teoretická časť	
1 Dejiny pedagogiky mentálne postihnutých.....	9
1.1 Počiatky inštitucionálnej starostlivosti o mentálne postihnutých vo svete	13
1.2 Vznik a rozvoj starostlivosti o mentálne postihnutých na Slovensku	15
1.3 História zriaďovania nultých ročníkov základných škôl na Slovensku.....	18
1.4 Ciele, úlohy a obsah edukácie v nultých ročníkoch.....	20
1.5 Rozvíjanie grafomotorických zručností a začiatky písania	25
Aplikačná časť	
2 Úroveň grafomotorických zručností žiakov pred zaradením do nultých ročníkov...	30
2.1 Aktivity na rozvíjanie grafomotorických zručností	33
2.2 Odporúčania pre prax.....	64
Záver	68
Zoznam bibliografických odkazov	69
Prílohy	71
Príloha A1: Orientačný test školskej zrelosti - 1. strana	
Príloha A2: Orientačný test školskej zrelosti - 2. strana	
Príloha B: Hodnotenie žiackych výkonov pri 1., 2., a 3. úlohe orientačného testu školskej spôsobilosti	
Príloha C: Tvarové prvky písmen	
Príloha D: Úroveň grafomotorických zručností žiakov pred zaradením do nultých ročníkov	
Príloha E: Relaxačné grafomotorické cvičenia, podľa Mlčákovej	
Príloha F: Ukážky žiackych prác	

Zoznam tabuliek a obrázkov

Zoznam tabuliek

Tab. 1 [Štruktúra súboru podľa pohlavia a veku]	32
Tab. 2 [Úroveň grafomotorických zručností žiakov pred zaradením do nultých ročníkov]	76

Zoznam obrázkov

Obr. 1 [Mučiaca miestnosť inkvizície]	10
Obr. 2 [Loď bláznov - H. Bosch: Narrenschiff]	11
Obr. 3 [Pinel oslobodzuje pacientov z ich reťazí]	13
Obr. 4 [Viktor z Aveyronu]	14
Obr. 5 [Napodobnenie písaného písma]	31
Obr. 6 [Obkresľovanie skupiny bodov]	31
Obr. 7 [Úroveň grafomotorických zručností 6-ročných dievčat]	32
Obr. 8 [Úroveň grafomotorických zručností 6-ročných chlapcov]	32
Obr. 9 [Úroveň grafomotorických zručností 7-ročných dievčat]	33
Obr. 10 [Úroveň grafomotorických zručností 7-ročných chlapcov]	33
Obr. 11 [Úroveň grafomotorických zručností 8-ročných dievčat]	33
Obr. 12 [Úroveň grafomotorických zručností detí po odklade PŠD]	33
Obr. 13 [Uvoľnený predklon]	80
Obr. 14 [Rozkmitanie horných končatín]	80
Obr. 15 [Navodenie do vnútra otočeného priečneho úchopu 1]	80
Obr. 16 [Navodenie do vnútra otočeného priečneho úchopu 2]	80
Obr. 17 [Navodenie do vnútra otočeného priečneho úchopu 3]	80
Obr. 18 [Ľahké uchopenie ceruziek prirodzene rozvinutým držaním]	80
Obr. 19 [Navodený do vnútra otočený priečny úchop]	80
Obr. 20 [Individuálne vedenie pri čmáraní oboma rukami]	80
Obr. 21 [Varianty smeru pohybu ruky]	81
Obr. 22 [Navodenie správneho úchopu]	81
Obr. 23 [Správny úchop písadla]	81
Obr. 24 [Cvičenie ukazovákom: ťukanie]	81

ÚVOD

Súčasnú spoločnosť charakterizujú globalizačné procesy sprevádzané množstvom negatívnych javov. Táto skutočnosť poukazuje na dôležitosť hľadať a nachádzať kľúčové stratégie a prístupy k zmierňovaniu ich dopadov. V súvislosti s uvedenými faktami stúpa význam vzdelávania, a to vo vzťahu k celej populácii, teda aj k tzv. novým cieľovým skupinám. V Slovenskej republike v posledných dvoch desaťročiach reaguje na výzvu zvyšovania vzdelanostnej úrovne príslušníkov rómskeho etnika veľké množstvo odborníkov. Špecialisti, zaoberajúci sa rómskou problematikou, sa zhodujú v názoroch, že jedným zo základných problémov rómskeho etnika a spoločnou príčinou mnohých ťažkostí v ich živote a v živote celej spoločnosti je ich nízka vzdelanostná úroveň. Tento fakt naznačuje kľúčovú úlohu pri postupnom zlepšovaní životnej úrovne rómskeho etnika t.j. zvyšovanie ich vzdelanostnej úrovne a tým sa zvyšuje aj záťaž pedagógov spojená s novými pedagogickými výzvami.

Záverečná práca sa zameriava na problematiku zaškolenia a edukácie žiakov nultého ročníka základnej školy, konkrétne v oblasti grafomotorických zručností. Cieľom práce je diagnostikovať úroveň grafomotorických zručností u detí zaškolených do nultých ročníkov, identifikovať nedostatok schopností v skúmanej vývinovej oblasti. Po súhrne týchto skutočností aplikovať v edukačnom procese stimulačné aktivity v oblasti grafomotoriky k zvyšovaniu kvality výchovno-vzdelávacieho procesu.

Prvá kapitola práce je venovaná stručnému opisu dejín pedagogiky mentálne postihnutých, počiatkami inštitucionálnej starostlivosti o mentálne postihnutých vo svete a na Slovensku a histórii zriaďovania nultých ročníkov ako kompenzačných prostriedkov edukácie základných škôl. Táto kapitola sa zaoberá aj opisom metodiky rozvíjania grafomotoriky a načrtne problematiku začiatku písania.

Druhá kapitola má aplikačný charakter. Súčasťou tejto časti záverečnej práci je analýza výsledkov psychologických vyšetrení, zameraných na posúdenie školskej spôsobilosti v oblasti grafomotorických a vizuomotorických schopností detí zapísaných do nultého ročníka základnej školy. V tejto kapitole je rozpracovaná praktická ponuka aktivít, zameraných na podporu rozvoja grafomotorických zručností žiakov v prípravnom ročníku základnej školy k stimulácii grafomotorických zručností žiakov a odporúčania pre prax.

Rozsah práce obmedzuje prieskum na jednu vzdelávaciu oblasť a v rámci nej ponuku rozvojových aktivít. Ponúkané činnosti predstavujú len časť celku ale otvárajú možnosti skúmania ďalších edukačných aktivít.

1 DEJINY PEDAGOGIKY MENTÁLNE POSTIHNUTÝCH

Starostlivosť o mentálne postihnutých ľudí sa začala uplatňovať v 19. storočí. Špeciálna pedagogika a pedagogika mentálne postihnutých sa začala formovať súbežne s touto starostlivosťou v minulom a súčasnom storočí. Patrí k najmladším pedagogickým odborom. V porovnaní so záujmom spoločnosti o telesne, sluchovo, zrakovo a rečovo postihnutých bol záujem o mentálne postihnutých ľudí v histórii všeobecne nižší. Pozornosť sa upriamila zväčša len nápadným, ťažším postihnutiam, ľahšie mentálne postihnutí, ktorých je väčšina, tejto pozornosti unikali. Postoj spoločnosti k mentálne postihnutým sa v histórii menil vývinom a zmenami spoločnosti.

Z prvotnopospolnej spoločnosti nie sú známe žiadne znaky starostlivosti o postihnutých. Životné podmienky a zvyklosti umožňovali zaobchádzať s ľahko a stredne mentálne postihnutými jedincami rovnako ako s ostatnými. Život zberača, lovca alebo primitívneho roľníka nevyžadoval vyššie nároky na intelekt. Väčšina mentálne postihnutých ľudí bola pravdepodobne integrovaná. Ak sa zhoršili materiálne životné podmienky, v záujme zachovania rodu, bolo nutné vylúčiť veľmi starých, slabých, závažnejšie postihnutých, ktorí zaťažovali a ohrozovali existenciu kmeňa¹.

Napriek podstatným zmenám otrokárskej spoločnosti, zabíjanie postihnutých sa zachovalo. Postihnuté deti opustili, odstrčili, utopili a zhadzovali zo skál. Z dnešného pohľadu kruté a nehumánne spartánske praktiky sú ukotvené v známych tzv. Lykurgových zákonoch. V Sparte novorodené dieťa, ktoré rodina uznala ako slabé, choré alebo poškodené, bolo pohodené v pohorí Taygetos. Zákony týchto starogréckych a starorímskych spoločenstiev patria medzi najstaršie písomné zmienky o mentálne postihnutých. Dokumentujú silne nepriateľské postoje spoločnosti k nim. V antickej spoločnosti takéto nepriateľské postoje boli zaujímané prevažne voči zvonka viditeľne ťažších mentálnych postihnutiach. Ľahšie postihnutí sa pravdepodobne adaptovali natoľko, aby sa výrazne nelíšili, tým sa zachránili. Prvým známym písomným prameňom o mentálne postihnutých je Tébsky terapeutický papyrus zo 16. st. pred n.l.².

Zo starogréckeho a starorímskeho obdobia sú známe osobnosti, ktoré sa zaoberali problematikou mentálne postihnutých. **Hippokrates** (460 - 370 p.n.l.), zakladateľ medicíny hlásal zásadu, že každá choroba, porucha má svoju prirodzenú príčinu, liečenie musí spočívať

¹ BAJO, I., VAŠEK, Š. Pedagogika mentálne postihnutých. 1994.

² VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

v znalosti ľudského tela a jeho pochodov. Popísal a klasifikoval prejavy, ktoré vznikajú z porúch mozgu, ako frénia, mánia, melanchólia, epilepsia, hystéria..., písal aj o anencefalii a malformáciách lebky, ktoré súvisia s ťažkým mentálnym postihnutím. **Aristoteles** (384 - 322 pred n.l.) a **Plinius** (24 - 79 n.l.) sa zaoberali mentálne postihnutými a vzťahom spoločnosti k nim. **Plinius mladší** (62 - 114 n.l.) a **Juvenalis** (50 - 127 n.l.) zanechali správy o endemickom kreténizmu v alpskej oblasti. **Galenos** (129 - 201 n.l.) si všímal, že duševné postihnutie sa môže prejaviť v rôznych stupňoch závažnosti. Rozlišoval vrodenú a získanú slabomyseľnosť a vychovával slabomyseľného syna cisára Marka Aurélia. Náboženský predstaviteľ starovekého Východu, **Konfucius** (551 - 479 n.l.) a **Zoroaster** (7.-6. st. p.n.l.) žiadali od svojich nasledovníkov, aby sa o mentálne postihnutých, starých, chorých starali, zabezpečovali ich materiálne a životné potreby a aby sa k nim správali láskavo³.

V stredoveku bol postoj spoločnosti k mentálne postihnutým nejednoznačný. Osud mentálne postihnutých bol rozličný podľa sociálneho a kultúrneho vývoja jednotlivých krajín, ako aj podľa svojvôle panovníkov a feudálov. Už ich fyzicky nelikvidovali, ale naopak

Obr. 1 [Mučiaca miestnosť inkvizície]

ponechávali ich pri živote a vykorisťovali tých, ktorí boli schopní pracovať. Boli zväčša žobrákmi alebo sa živili rozličnými bizarnými výkonmi, ktorými obveseľovali verejnosť. Cirkev považovala duševne postihnutých za plody diabla, za posadnutých a prenasledovala ich. Mnohí z nich sa stali obeťami inkvizíčných procesov, boli mučení a zabíjaní (vid. Obr.1⁴). V svetských kruhoch bolo duševné postihnutie považované za

trest Boží. Mentálne postihnutie sa považovalo za zlé znamenie. Počas stredoveku postupne získavala dominantné postavenie katolícka cirkev, ktorá priniesla istú zmenu tohto pohľadu. Cez „lásku k blížnemu“, k trpiacim sa začína formovať charitatívna činnosť. Nejednotnosť cirkvi naznačujú odlišné vyjadrenia predstaviteľov luteránov a kalvinistov. **M. Luther** (1483 - 1546) a **J. Kalvín** (1509 - 1564) považovali mentálne postihnutých za nečistých, splodených diablom a odsúdeniahodných. Židovský scholastici zase žiadali oslobodiť mentálne postihnutých od trestnej zodpovednosti a presadzovali starostlivosť spoločnosti o týchto ľudí. Starostlivosť o nich prebrali azyly pri kláštoroch. V 5. až 10. storočí vznikali pri kláštoroch špitály, kde sa starali aj o mentálne postihnutých.

³ BAJO, I., VAŠEK, Š. Pedagogika mentálne postihnutých. 1994.

⁴ <http://tortenelemklub.com/koezepkor/egyeb-koezepkor/184-az-inkvizicio>

V stredovekom Anglicku za vlády **Eduarda I.** (1272 - 1307) a **Eduarda II.** (1307 - 1327) sa zrodili anglické zákony upravujúce vzťah spoločnosti k mentálne postihnutým osobám. V týchto predpisoch sa rozlišovali mentálne postihnutí od duševne chorých. Zaujímavosťou tohto obdobia boli tzv. lode bláznov (vid. Obr.2⁵), ktoré sa plavili po Rýne medzi mestami. Lode bláznov existovali preto, aby postihnutí mohli byť odtransportovaní mimo mestá. V obci Gheel v Belgicku mali vyhradenú komunitu⁶.

Obr. 2 [Lod' bláznov- H. Bosch: Narrenschiff]

Počiatok Renesancie v novoveku sa spájal s obrodným sociálnym, humanistickým procesom, s rozvojom vied, umenia, so záujmom o človeka, jeho vývin, dobro, šťastie. Pozornosť sa obracala aj na postihnutých. Považovali ich za chorých, ktorým možno a treba pomáhať, ktorých je možné zachrániť. Slabomyseľnosť sa stala predmetom záujmu aj filozofov

a spisovateľov. **Erasmus Rotterdamský** (1466 - 1536) vo svojom diele „*Chvála bláznovstva*“ dával do kontrastu jednoduchosť a prirodzenosť slabomyseľných s pretvárkou, úsilnosťou, nadutosťou aristokracie, duchovenstva a často obmedzených úradníkov. **Juan Luis Vives** (1492 - 1540) vo svojej knihe „*Úvod k múdrosti*“ dospel k záveru, že okrem usilovných v práci a pohodlných ... „*sú takí, ktorí urobia ľahko prvé kroky, ale potom sú dezorientovaní, pretože v plnej práci je ich duch zahalený do akejsi hmly, ktorá tu ešte nebola, keď ako začiatčníci a nováčikovia začínali svoje dielo.*“⁷ **Felix Platter** zvaný **Bombastus** (1536 - 1614) a **Paracelsus** (1493 - 1541) upozornili na problém kreténizmu, zistili jeho endemický charakter a našli súvislosť medzi kreténizmom a mentálnym postihnutím. Platter rozoznával štyri druhy duševných chýb: slabomyseľnosť (mentis inbecilitas), choromyseľnosť (mentis aldenatio), záдумčivosť (mentis consternatio) a unavenosť - apatia (mentis defagigatis). Prvé ciele úsilie o zavedenie špeciálnej výučby málo nadaných detí sa pripisuje **P. Jordanovi** z Mohuča, ktorý v roku 1533 žiadal pre nich výučbu čítania a písania.

Jan Amos Komenský (1592 - 1670) si vo svojich pedagogických dielach všima aj deti mentálne postihnuté. Žiadal, aby sa učili všetky deti bez rozdielu - bohaté aj chudobné, vtipné i tupé. Uvádza: „*Jestliže kdo z přirození hloupí jest, ten právě vedení a cvičení po-*

⁵ http://sk.wikipedia.org/wiki/Hieronimus_Bosch

⁶ VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

⁷ HORŇÁK, L., KOLLÁROVÁ, E., MATUŠKA, O. Dejiny špeciálnej pedagogiky. 2002. Str. 39.

*trebuje, pretože pro zpozditost svou sám na nic přijít a v nic přitrefiti neumí.*⁸“ Rozlišoval šesť druhov nadania u detí: 1. deti vtipné (chápavé), ktoré sa chcú učiť, sú aktívne a povolné; 2. deti vtipné, povolné, váhavé; 3. deti vtipné ale svojhlavé; 4. deti povolné, ktoré sa chcú učiť ale sú tupé; 5. deti hlúpe a pasívne; 6. deti hlúpe a vzpurné. Komenský vypracoval typológiu z pedagogického hľadiska a vyčlenil v nej aj deti s mentálnym postihnutím. Jeho myšlienky sú dodnes platné⁹.

V roku 1672 **Willis** v učebnici pre lekárov opisuje klasifikáciu mentálneho postihnutia. **John Locke** (1632 - 1704), anglický lekár navrhuje diferenciálnu diagnostiku mentálneho postihnutia a psychóz. **Benoit Saussure** (1740 - 1799) ako prvý si uplatňuje názor, aby starostlivosť i mentálne postihnutých ľudí prevzal do svojich rúk štát. Spisovateľ **Daniel Defoe** (1661 - 1731) žiadal, aby vláda zriaďovala ústavy pre mentálne postihnutých a sám vypracoval plány na výstavbu a organizáciu ústavu. **Carl Linné** (1707 - 1778) opísal dva prípady divých detí. Oboznámil svet s prípadmi Juvenisa lupinosa Hessiensisa (vlčieho mládenca z Hessenska) a Juvenisa ovinusa Hibernusa (ovčieho mládenca zo Škótska). Jeho správy podnecovali záujem o takéto prípady a hľadanie možností výchovy neobvyklých, odlišných detí. **Johann Heinrich Pestalozzi** (1746 - 1827) svoje názory realizoval v ústavoch, ktoré zakladal pre siroty a opustené deti. Tu vychovával aj deti zaostalé, so sociálne podmieneným mentálnym postihnutím. **Ignác Felbiger** (1724 - 1788) za panovania Márie Terézie reformoval rakúsko-uhorské školstvo. Pozorne si všimal aj mentálne postihnutých, upozorňoval na nich a presadzoval, že nemajú byť vylučovaní z vyučovania, majú byť starostlivo vedení najschopnejšími učiteľmi, nabádaní k učeniu, pre nízke schopnosti a neúspechy v učení nemajú byť trestaní, lebo za ne nemôžu. Triedil žiakov podľa schopností: 1. ľahko chápujúci, učivo si zapamätajú a dobre aplikujú; 2. stredne šikovní, stredne chápujúci, ktorí si učivo osvojujú s veľkou námahou; 3. na vyučovanie nespôsobilí, nešikovní, ktoré si učivo nevedia osvojiť. Pre každú skupinu navrhol iný výchovný a vyučovací postup. Uviedol do praxe „Všeobecný (tereziánsky) školský poriadok“¹⁰.

Napriek uvedeným osvietencom bola všeobecná prax taká, že ťažšie mentálne postihnutých s duševne chorými zatvárali do útulkov, pevností a špitálov. Boli priviazaní k posteľiam, často aj prikovaní reťazami k stene. V parížskych ústavoch - nemocniciach boli títo nešťastníci zavretí v malých, tmavých, vlhkých a chladných kobkách, znehybnení lanami,

⁸ BAJO, I., VAŠEK, Š. Pedagogika mentálne postihnutých. 1994. Str. 13.

⁹ HORŇÁK, L., KOLLÁROVÁ, E., MATUŠKA, O. Dejiny špeciálnej pedagogiky. 2002.

¹⁰ VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

špinaví, kŕmení ako zvieratá zo žľabu. Často boli napadnutí kryсами, úmrtnosť bola veľká¹¹.

1.1 Počiatky inštitucionálnej starostlivosti o mentálne postihnutých vo svete

Organizovaná inštitucionálna starostlivosť o mentálne postihnutých sa v kultúrnych európskych krajinách vyvíjala podobne, nezávisle od dovtedajšej starostlivosti o duševne chorých. Doba, v ktorej žili zakladatelia starostlivosti o slabomyseľných v jednotlivých štátoch nemala pochopenie pre snahy týchto veľkých mužov¹².

Prvým z nich bol **Philippe Pinel** (1745 - 1826), francúzsky lekár, zakladateľ francúzskej psychiatrie. Presadzoval humánny prístup k duševne chorým. V nemocnici v Bicêtre vynaložil nemalé úsilie na to, aby sa podmienky života duševne chorých a postihnutých zlepšili (vid. Obr.3¹³). Vďaka nemu už neboli prikovaní ku stene, neboli trvalo v kazajkách a dozorcovia sa k nim správali ľudskejšie. Pinel urobil veľa pre humanizáciu odbornej starostlivosti o duševne postihnutých a podmienok ich liečenia. Vo svojom diele: *Lekársko-filozofické pojednanie o mentálnom odcudzení čiže mánii*, predložil klasifikáciu idiocie na stupne: stav, kedy sa človek svojimi prejavmi približuje zvierat'u; stav, kedy sú u človeka zachované niektoré slová, pojmy a potreby; stav hlúposti, kedy je zachovaná reč aj rozum, ale na nižšej úrovni; stav, kedy dochádza k strácaniu, úbytku rozumu. Zástancovia Pinelovej psychiatrickej školy boli Jean-Marc-Gaspard Itard, Jean-Étienne Dominic Esquirol, J. Belhomme, Édouard Séguin¹⁴.

Obr. 3 [Pinel oslobodzuje pacientov z ich reťazí]

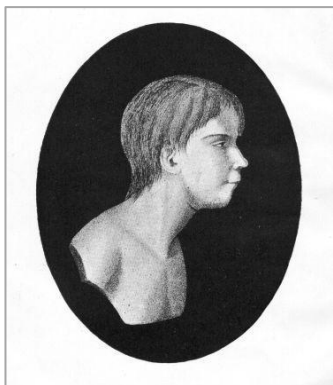
¹¹ VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

¹² VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

¹³ http://hu.wikipedia.org/wiki/Philippe_Pinel

¹⁴ HORNÁK, L., KOLLÁROVÁ, E., MATUŠKA, O. Dejiny špeciálnej pedagogiky. 2002.

Jean-Marc-Gaspard Itard (1775 - 1838), francúzsky lekár. Pôsobil v ústave pre hluchonemých. Preslávil sa ako vychovávateľ vlčieho dieťaťa, dvanásťročného Viktora (vid.

Obr. 4 [Viktor z Aveyronu]

Obr.4)¹⁵. Chlapca našli v lese v okolí juhofrancúzskeho mesta Aveyron. Pinel ho prehlásil za nevyliciteľného idiota, ktorého nemožno nijako rozvíjať. Itard si chlapca vzal a snažil sa ho počas šiestich rokov aplikovaním rôznych výchovných postupov rozvíjať. Výsledkom jeho snaženia bol iba mierny pokrok v rozvoji psychomotoriky, vnímania, orientácie, kognície, socializácie. Itardov pokus sa považuje za jeden z prvých experimentov špeciálnopedagogického charakteru¹⁶.

Príbeh divokého chlapca bol podnetom francúzskeho režiséra François Truffaut pri nakrútení čierneho-bieleho dramatického príbehu z roku 1969, názvom: *L' Enfant sauvage* - Divoké dieťa.

Jean-Étienne Dominic Esquirol (1772 - 1840), riaditeľ ústavnej nemocnice v Bicêtre. Na základe pozorovania mentálne postihnutých v ústave vypracoval špecifikáciu stupňov mentálneho postihnutia. V porovnaní s Pinelom zmenil obsah a význam chápania imbecility. Kým Pinel považoval imbecilitu za demenciu, Esquirol imbecilitu a idiociu chápal ako „stav“ ľahšieho stupňa mentálneho postihnutia¹⁷.

J. Belhomme, lekár v ústave pre duševne chorých v Salpêtrière videl podstatu slabomyseľnosti v poruche inštinktov. Ich stav tvorí podstatu jeho 5 - stupňovej klasifikácie mentálneho postihnutia, ktorá zahŕňa 2 skupiny idiotov a 3 skupiny imbecilov¹⁸.

Édouard Séguin (1812 - 1880), viedol ústav v Bicêtre od roku 1837. Ako prvý stanovil vzor sústavnej a systematickej výchovy slabomyseľných. Prvý odborne spracoval otázku idiocie a dokázal, že slabomyseľní sú schopní vývinu. Jeho úspechy boli podnetom pre založenie ďalších 75 ústavov, v ktorých sa pracovalo podľa jeho vzoru. Bol vysoko humanne založený, tvrdil, že každý človek, aj slabomyseľný má právo na taký život, na taký vzťah k sebe, v ktorom niet miesta pre duševné poníženie a fyzické strádanie. Snažil sa o maximálnu integráciu mentálne postihnutých do spoločnosti, o rozvoj ich adaptívneho správania. V roku 1841 otvoril v Paríži prvú školu pre slabomyseľných. Podľa Seguina

¹⁵ http://cs.wikipedia.org/wiki/Viktor_z_Aveyronu

¹⁶ BAJO, I., VAŠEK, Š. Pedagogika mentálne postihnutých. 1994.

¹⁷ VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

¹⁸ HORŇÁK, L., KOLLÁROVÁ, E., MATUŠKA, O. Dejiny špeciálnej pedagogiky. 2002.

výchova mentálne postihnutých musí obsahovať: výchovu činnosti, výchovu myslenia a výchovu vôle¹⁹.

Félix Voisin (1794 - 1872) pracoval aj v Bicêtre. Skúmal prejavy mentálne postihnutých. Na základe toho rozlišoval vychovávateľných a vzdelávateľných. Svoje poznatky o mentálne postihnutých uviedol v diele „*O idiocii a iných zvláštnostiach inteligencie a povahy*“. Bol tvorcom orthofrénie ako náuky o duševne postihnutých²⁰.

J.J. Guggenbiuhl (1816 - 1863) v roku 1841 zakladá vo Švajčiarskom Adenbergu ústav pre kreténov. Chovanci sa členili na idiotov, imbecilov, a debilov. Vychovávateľným bola poskytnutá výchovná starostlivosť²¹.

V rakúskom Halleine **G. Guggenmoos** (1782 - 1835), v nemecku evanjelický pastor **Heinrich Mathias Sehgelmann** boli zakladateľmi ústavnej starostlivosti pre mentálne postihnutých. Ústavy pre slabomyseľných vznikali v celej Európe. V Petrohrade a v Moskve vznikli okolo r. 1830, v Anglicku v roku 1846 v Bathe a v roku 1850 v Londíne, v Dánsku v Seelande v roku 1855, v Prahe v r. 1871, Budíne v r. 1875, v Belgickom Gente v roku 1878. V Amerike sa prvé ústavy založili v Massachussetts a v New Yorku v roku 1848²².

Počas druhej polovice 19. storočia sa obrátila pozornosť odborníkov k ľahko mentálne postihnutým osobám. Hľadali spôsoby ich rozvíjania školskou formou. Začali vznikať pomocné školy pre vzdelávanie mentálne postihnutých. Prvá pomocná škola vo Francúzku bola založená v roku 1841, v Nemecku v Saskej Kamenici v roku 1859, v Drážďanoch v r. 1867, v Rusku v Petrohrade v r. 1882, vo Viedni v roku 1885. V Londýne a Leicesteri vznikli prvé pomocné školy v r. 1892, v Prahe a Poznani v r. 1896, v Bruseli v r. 1897, v Budapešti v roku 1900²³.

1.2 Vznik a rozvoj starostlivosti o mentálne postihnutých na Slovensku

Na Slovensku sa inštitucionálna starostlivosť o mentálne postihnutých začína vznikom prvého ústavu pre slabomyseľných v Plešivci v roku 1898. **Samuel Blum**, riaditeľ miestnej parketárne založil nadáciu pre starostlivosť o 10 mentálnych postihnutých. Svojho syna **Rudolfa Bluma** poslal študovať súčasnú starostlivosť do Nemecka. Po návrate sa syn ujal

¹⁹ VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

²⁰ VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

²¹ BAJO, I., VAŠEK, Š. Pedagogika mentálne postihnutých. 1994.

²² VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

²³ BAJO, I., VAŠEK, Š. Pedagogika mentálne postihnutých. 1994.

vedenia ústavu. Po jeho smrti vedenie ústavu prebrala vdova **Flóra Blumová** a po nej v rokoch 1921 - 1938 český učiteľ **Jan Horák**. V roku 1925 ústav premenovali na Ústav pre duševne chorých, slabomyseľných a epileptikov (Blumov ústav). Oddelenie pre slabomyseľných slúžilo pre celé Slovensko. V 30-tych rokoch mal ústav už 18 budov so 465 chovancami a 44 ošetrovateľmi²⁴.

Prvá pomocná škola pre deti telesne a duševne chybné na Slovensku vznikla v Petrovanoch v roku 1923 pri zdravotno - sociálnom ústave pod názvom Súkromná pomocná škola v Petrovanoch. Vznik školy sa spája s menom **Vladimíra Pospíšila**, ktorý ako lekár zriadil ústav a učiteľa **Františka Pospíšila**. Ďalšie pomocné školy vznikali postupne v Bratislave (1924), Košiciach (1925), Trenčíne (1930). V Komárne v roku 1932 vznikla prvá pomocná škola s vyučovacím jazykom maďarským. Činnosť trenčianskej školy sa úzko spájala so spolkovou činnosťou.

V roku 1932 v Žiline zriadili „Zemský spolok pre starostlivosť o slabomyseľných na Slovensku“, jeho sídlom bola vyššie spomínaná trenčianska pomocná škola. Prvým predsedom spolku bol **Viliam Gaňo** (1893 - 1966). Program spolku sa zameriaval na usporiadanie kurzov o výchove mentálne postihnutých detí, na zriadenie knižnice o abnormálnej mládeži a na starostlivosť o debilné deti. Urobili prvý súpis debilných detí na Slovensku, podľa zistení ich bolo 7703. Spolok sa podieľal aj na zriadení internátu pre trenčiansku školu (1940). Spolok 31. decembra 1950 zanikne a ďalšiu starostlivosť o mentálne postihnutých v plnom rozsahu preberal štát²⁵.

Jedným z významných osobností slovenskej špeciálnej pedagogiky bol **Viliam Gaňo** (1893 - 1966). Študoval na Učiteľskom ústave v maďarskom Blatnom Potoku (Sárospatak) a absolvoval dvojročné štúdium na vzdelávanie liečebných pedagógov v Budapešti. Po ukončení štúdia pôsobil na Štátnej pomocnej škole a ústav pre slepcov v Budapešti. Po príchode na Slovensko učil v Ústave pre hluchonemých s vyučovacím jazykom maďarským v Komárne. V roku 1927 sa stal riaditeľom Ústavu pre hluchonemých v Dubnici nad Váhom. Výrazne sa začal zaujímať o špeciálnu pedagogiku rozumovo zaostalých (dnes: pedagogika mentálne postihnutých, v čase dubnického pôsobenia: nápravná pedagogika duševne úchylných). Nakoľko na Slovensku v tom čase nebolo možné študovať špeciálnu pedagogiku, organizoval prednášky, semináre, školenia a kurzy pre učiteľov postihnutých detí. V roku 1933 prevzal vedenie kremnického ústavu pre hluchonemých, kde vybudoval

²⁴ VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

²⁵ BAJO, I., VAŠEK, Š. Pedagogika mentálne postihnutých. 1994.

stredisko teoretickej, praktickej, metodickej i výskumnej činnosti v oblasti pedagogiky sluchovo postihnutých. V roku 1945 bol povolaný do Bratislavy, kde pracoval na Povereníctve školstva a kultúry na legislatívnom oddelení. Pripravoval tie časti zákona o jednotnej škole, ktoré sa týkali špeciálneho školstva. V roku 1947 sa podieľal na zriadení Defektologickej poradne, ktorá vykonávala komplexný defektologický výskum postihnutých detí a mládeže a diagnostické činnosti v Bratislave. S **Gabrielom Rehušom** založili v roku 1957 prvý špeciálnopedagogický odborný časopis na Slovensku nazvaný „Špeciálna škola“.

Vladimír Predmerský (1902 - 1991) vyštudoval na Učiteľskom ústave v Modre a pôsobil ako riaditeľ ľudových škôl v trenčianskom regióne. V roku 1930 nastúpil do Pomocnej školy v Trenčíne, kde sa v roku 1954 stal riaditeľom školy. Viedol Ústav spolku pre liečebnú nápravu v Trenčíne. V roku 1967 na Filozofickej fakulte UK v Bratislave sa stal vedúcim katedry pre špeciálnu a liečebnú pedagogiku, neskôr sa stal vedúcim katedry špeciálnej pedagogiky, následne celého inštitútu. Od roku 1969 sa stal predsedom Spoločnosti pre špeciálnu a liečebnú výchovu v SSR.

Gabriel Rehuš (1909 - 1993) študoval na Učiteľskom ústave v Modre. Do Pomocnej školy v Trenčíne nastúpil po úspešnom ukončení štúdia pedopatológie a nápravnej pedagogiky. V roku 1941 vybudoval Ústav pre liečebnú nápravu s pomocnou školou v Spišskej Novej Vsi. V roku 1950 pracoval na Oddelení výchovy a vzdelávania postihnutých detí ŠPÚ pod vedením Viliama Gaňa. Od roku 1970 pracoval na Inštitúte špeciálnej a liečebnej pedagogiky Filozofickej fakulty UK v Bratislave²⁶.

Po druhej svetovej vojne bolo budovanie siete špeciálnych škôl a zariadení ako aj budovanie špeciálnej pedagogiky ako vedy v rukách štátu. Súkromné osoby, cirkev a spolky museli ukončiť svoju činnosť do konca roku 1950. Zákonom o jednotnej škole č. 95/1948 Zb. boli zriadené špeciálne školy pre „mládež vyžadujúcu osobitnú starostlivosť“. Zákon umožňoval zriadenie štátnych škôl pre mládež telesne chybnú, s chybami zmyslovými a rečovými, mládež chorú umiestnenú v liečebniach a ozdravovniach, mládež duševne a mravne chybnú (ťažko vychovávateľnú), pomocné školy boli premenované na osobitné školy. Školský zákon č. 31/1953 Zb. umožnil vznik osobitných odborných učilíšť a štátnych zariadení mimoškolskej výchovy postihnutých (detské domovy a internáty). Školský zákon č. 186/1960 Zb. zaviedol sieť osobitných materských škôl a nový systém špeciál-

²⁶ VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

nych škôl. Zriaďovali sa školy zabezpečujúce základné, stredné vzdelanie a prípravu na povolanie. Zákony z rokov 1978 a 1984 zdokonalili systém školských zariadení aj pre mládež vyžadujúcu osobitú starostlivosť²⁷.

Zákon č. 222/2000 Z. z. z 20 júna 2000, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 29/1984 Zb. v znení neskorších predpisov rieši problematiku výchovy a vzdelávania žiakov s postihnutím, zavádza nový pojem žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, odstraňuje označenie osobitná škola a pomocná škola a zavádza označenie špeciálna škola. Umožnil sa vznik nového typu špeciálnej školy: praktická škola pre žiakov s mentálnym postihnutím neumožňujúcim prípravu v OU (odborné učilište) a upravil podmienky pre prijímanie žiakov s mentálnym postihnutím do OU. Zákon č. 408/2002 Z. z. z 27. júna 2002, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 313/2001 Z. z. o verejnej službe v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov po prvýkrát definoval ZŠ ako školu, ktorá má spravidla 9 ročníkov s možnosťou zriadenia nultého ročníka, určeného pre deti, ktoré dosiahli vek 6 rokov, nedosahujú školskú zrelosť, pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia a vzhľadom na sociálne a jazykové prostredie nie je u nich predpoklad zvládnutia učiva prvého ročníka ZŠ za jeden školský rok; zároveň zaviedol pojem asistenta učiteľa, ktorý vykonáva výchovno-vzdelávací proces a podieľa sa na vytváraní podmienok nevyhnutných na prekonávanie najmä jazykových, zdravotných a sociálnych bariér dieťaťa²⁸.

1.3 História zriaďovania nultých ročníkov základných škôl na Slovensku

Z pedagogickej praxe vyplýva, že veľký počet šesťročných detí, nepripravených na úspešné zvládnutie prvého ročníka základnej školy pochádza zo sociálne a výchovne nedostatočne podnetného prostredia. Sú to deti so sociálne podmienenou mentálnou retardáciou, ktoré žijú v nepriaznivom sociálnom prostredí, nemajú správnu výchovu alebo výchova absentuje. Ak je spoločenské prostredie chudobné, málo podnetné pre mentálny, emocionálny a sociálny vývin, stáva sa brzdou tohto vývinu. Vzniká nerovnomernosť mentálneho a chronologického vývinu. Ohrozené sú predovšetkým deti z rozvrátených rodín, z rodín so sociálne a kultúrne nízkou úrovňou, deti zanedbané, sociálne izolované, s ktorými sa nikto nezaobrá a predovšetkým rómske deti. Dieťa so sociálne podmienenou retardáciou stag-

²⁷ VANČOVÁ, A. Základy pedagogiky mentálne postihnutých. 2005.

²⁸ ROSA, V. Školský zákon: alternatívy pre vzdelávaciu politiku. 2004.

nuje, vyvíja sa mentálne, psychicky, emocionálne, osobnostne pomalšie, než by zodpovedalo jeho chronologickému veku, jeho potenciálnym možnostiam a požiadavkám školy. Tieto deti vo väčšine nenavštevujú predškolské zariadenia z rôznych dôvodov²⁹.

Pred zriadením nultých ročníkov na základe psychologického vyšetrenia sa týmto deťom odkladala povinná školská dochádzka, často aj dvakrát po sebe. Podľa dodnes platnej legislatívy nie je dieťa do šesť rokov ani po odložení školskej dochádzky povinné navštevovať predškolské zariadenie. Jediným efektívnym a možným východiskom pre šesťročné deti pochádzajúce zo sociálne a výchovne málo podnetného prostredia bolo namiesto odkladu povinnej školskej dochádzky zriaďovať nulté ročníky. Vychádzajúc z dokumentu „Stratégia vlády Slovenskej republiky na riešenie problémov rómskej národnostnej menšiny a súboru opatrení na jej realizáciu“ mala vláda záujem účinne riešiť pretrvávajúce nedostatky v kvalite výchovy a vzdelávania rómskych detí. Na dosiahnutie tohto cieľa bolo nutné vytvoriť také podmienky na zmenu existujúceho rigidného školského systému, aby v ňom boli rómske deti rovnako úspešné ako ostatné deti. Vláda podporila iniciatívu pedagógov z praxe a rozšírila aplikáciu prípravných neskôr nultých ročníkov (termín nultý ročník sa používa od prijatia zákona NR SR č. 408/2002 Z. z.), zavedených experimentálne v roku 1992 v Košiciach, neskôr aj v rámci celého Slovenska. Prvým uceleným materiálom, ktorý vyšiel k uvedenej problematike, bolo „Metodické usmernenie na otvorenie prípravných ročníkov ZŠ pre deti z jazykovo a sociálne znevýhodneného prostredia“ od autorky Márie Maczejkovej v roku 1995. Cieľom zriadenia prípravných ročníkov bolo intenzívne pôsobiť na žiaka vo forme celodenného výchovno-vzdelávacieho systému, s prelínaním programu výchovnej práce materskej školy a čiastočne plnením učebných osnov 1. ročníka ZŠ³⁰.

Od školského roku 1992/93 pod gesciou Školskej správy Košice I vznikol **projekt experimentálneho zavedenia tried nultých ročníkov** (v ďalšom texte uvádzaných ako prípravný ročník), ktorý sa stretol s pozitívnou odozvou učiteľov i rodičov rómskych detí. Bol tvorený na základe praktických skúseností a návrhov odborných pracovníkov, najmä pedagógov a psychologov, ktorí dlhodobo pracovali s touto skupinou žiakov³¹.

Košický model prípravných ročníkov jednoznačne poukázal na výrazné zvýšenie úspešnosti detí navštevujúcich prípravný ročník oproti deťom navštevujúcich bežné prvé ročníky ZŠ v oblasti akcelerácie grafomotoriky, vo vyjadrovaných schopnostiach a plynulosti reči, v bohatos-

²⁹ BAJO, I., VAŠEK, Š. Pedagogika mentálne postihnutých. 1994.

³⁰ KLEIN, V., RUSNÁKOVÁ, J., ŠILONOVÁ, V. Nultý ročník a edukácia rómskych žiakov. 2012.

³¹ MACZEJKOVÁ, M. a kol. Prípravný - nultý ročník v základnej škole pre šesťročné deti nepripravené pre úspešný vstup do školy. 2000.

ti verbálneho prejavu aj slovnej zásoby, ale aj v náraste výkonov v oblasti sociálnych kompetencií žiakov.

V tom istom období, na základe žiadosti o otvorenie prípravných ročníkov ZŠ pre deti z jazykovo znevýhodneného prostredia, podľa materiálu schváleného gremiálnou radou MŠMaTV SR zo dňa 29. 5. 1992, č. 2135/9222/HE, prebiehal v okrese Spišská Nová Ves v obciach Smižany, Bystrany, Kluknava a Hrabušice projekt prípravných ročníkov. Podstatou tohto projektu bolo rozloženie učiva 1. ročníka ZŠ na dva školské roky. Počas prvého roka povinnej školskej dochádzky si žiaci osvojovali a rozvíjali jazykové zručnosti, jemnú motoriku, matematické predstavy, zrakové a sluchové vnímanie, pamäť a pohybové schopnosti pomocou špeciálneho programu zostaveného, sledovaného a vyhodnocovaného pedagogicko-psychologickou poradňou. Pozitívne hodnotíme *legislatívnu inštitucionalizáciu nultých ročníkov na základných školách* prijatím zákona NR SR č. 408/2002 Z. z. z 27. júla 2002, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 313/2001 Z. z. o verejnej službe v znení neskorších predpisov. Legislatíva zaraďuje nultý ročník k základnej škole, definuje nultý ročník a vymedzuje charakteristiku žiaka nultého ročníka.

Ministerstvo školstva SR v záujme zjednotenia zavádzania nultých ročníkov základných škôl vydalo *Metodický pokyn č. 600/2002-43 k zavedeniu nultých ročníkov základných škôl* a poverilo Štátny pedagogický ústav v Bratislave vypracovaním učebných plánov a učebných osnov pre nultý ročník ZŠ a zároveň prípravou Návrhu časovo-tematických plánov pre nultý ročník ZŠ. Metodicko-pedagogické centrum v Prešove vydalo v roku 2005 Pracovný materiál pre nultý ročník základnej školy, ktorý bol vypracovaný expertmi v rámci projektu PHARE SK 0002.01 *Better conditions for Roma selfrealisation in education system*. Tento materiál zostavili učitelia s dlhoročnými skúsenosťami v teoretickej oblasti, ale aj z praktických aspektov edukácie rómskych žiakov a slúži učiteľom i žiakom nultých ročníkov vo všetkých zložkách edukácie v nultom ročníku.

Nultý ročník základnej školy je v súčasnosti definovaný v zákone NR SR č. 245/2008 o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

1.4 Ciele, úlohy a obsah edukácie v nultých ročníkoch

Nultý ročník základnej školy je určený len pre deti, ktoré k 1. septembru dosiahli fyzický vek šesť rokov, nedosiahli školskú spôsobilosť, pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia a vzhľadom na sociálne prostredie nie je u nich predpoklad zvládnutia

vzdelávacieho programu prvého ročníka základnej školy. Žiaci zaradení do nultého ročníka musia všetky podmienky uvedené § 19 ods. 6 zákona č. 245/2008 Z.z. spĺňať súčasne³².

Úlohou nultého ročníka základnej školy je v priebehu jedného školského roka akcelerovať vývin dieťaťa tak, aby dieťa po jeho absolvovaní bolo schopné začleniť sa do výchovno-vzdelávacieho procesu a zvládlo požiadavky prvého ročníka základnej školy. Zriadenie nultého ročníka vychádza z potreby pomôcť deťom, ktoré pochádzajú zo sociálne a výchovne nedostatočne podnetného prostredia a nenavštevovali predškolské zariadenia. Táto skupina detí je špecifická tým, že potrebuje zvláštny prístup. Učebné osnovy pre nultý ročník základnej školy zohľadňujú vek detí, sociálne pomery v rodine, podnetné výchovné prostredie a individuálne schopnosti dieťaťa. Prípravný, nultý ročník je prispôsobený svojím obsahom a organizáciou vyučovania schopnostiam žiakov v jednotlivých vzdelávacích oblastiach, t. j.:

- o rozvíjanie komunikačných schopností,
- o rozvíjanie grafomotorických zručností a výtvarná výchova,
- o zmyslová výchova a základy matematických predstáv,
- o hudobno-pohybová výchova,
- o pracovná výchova,
- o telesná výchova.

Cieľom zriadenia prípravného ročníka je zmierniť neúspešnosť detí hneď pri nástupe do školy, predchádzať zážitkom neúspešnosti a následnými negatívnymi reakciami zo strany žiakov a ich rodičov, ako aj nezájmu o školu, vzdelávanie, povinnosti a prácu vôbec. Prípravný ročník poskytuje tiež dostatočný čas na kvalitnú pedagogickú a psychologickú diferenciálnu diagnostiku žiakov vzhľadom k primeranej forme ich ďalšieho vzdelávania.

Rozvíjanie komunikačných schopností - v rámci 6 hodín týždenne

Reč, ako prostriedok vzájomnej ľudskej komunikácie, poznávania a myslenia je špecificky ľudská schopnosť. Môže sa vyvíjať len v prostredí poskytujúcom správny rečový vzor a príležitosť aktívnej rečovej komunikácie³³.

Celkovým cieľom predmetu je, dosiahnutie takej úrovne komunikačných schopností, ktorá umožní zvládnutie obsahu učiva predpísaného učebnými osnovami pre prvý ročník základ-

³² ZÁKON č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.

³³ ŠTIHOVÁ, A., FERLIKOVÁ, K., KADLEČÍKOVÁ, Z., et al. Učebný plán a učebné osnovy pre nultý ročník základnej školy. 2004.

nej školy, za predpokladu normálnej úrovne inteligencie: utváranie pojmov ako základov k porozumeniu reči, osvojenie si poznatkov o predmetoch a javoch okolitého sveta, kategorizovanie pojmov, rozvíjanie jednoduchých myšlienkových operácií, podporovanie aktivity detí pri rečovej komunikácii, motivácia k práci v škole.

Obsah je zameraný na poznávanie svojho rodného mena a priezviska, bydliska, členov najbližšej rodiny a príbuzenských vzťahov; poznávanie okolia školy, iného spoločenského prostredia; poznávanie základných pravidiel spoločenského styku; poznávanie a diferenciacia nehudobných a hudobných zvukov ako príprava na poznávanie a diferenciaciu zvukov ľudskej reči, hlások; poznávanie a rozlišovanie rodu a čísla podstatných mien ako názvov predmetov a javov zo známeho prostredia; pomenovanie prebiehajúcich činností, rozlišovanie času a záporu slovies; poznávanie a rozlišovanie rodu a čísla prídavných mien ako vlastností predmetov a javov (opačný význam a podobný význam); použitie zámen namiesto podstatných a prídavných mien; tvorenie jednoduchých viet podľa situácie, podľa obrázkov; odpovede na jednoduché otázky; formulácia otázok; dopĺňovanie neúplných viet; poznávanie pojmov označujúcich smer a polohu, jednoduchý opis známych predmetov a javov (hádanky). Pre žiakov, u ktorých sa komunikačné schopnosti rozvinú v prvom polroku natoľko, že sú schopné diferencovať sluchom aj prvky ako hláska v slove, slovo vo vete, slabika - je možné zaradiť ako rozširujúce učivo aj prvé hlásky zo šlabikára pre 1. ročník ZŠ (hlásky a písmená: A, E, I, O, U, M, L). Ak začnú preberať prvé hlásky v predmete rozvoj komunikačných schopností súčasne majú preberať súvzťažné učivo v predmete rozvoj grafomotorických zručností a výtvarná výchova. Dieťa má totiž poznávať zvukovú podobu - určitú hlásku a grafickú podobu - to isté písmeno súčasne, bez rušivého pôsobenia iných hlások a písmen.

Rozvíjanie grafomotorických zručností a výtvarná výchova - v rámci 4 hodín týždenne)

Hlavným cieľom predmetu je prebúdzanie pozitívneho vzťahu žiakov k životnému prostrediu, rozvíjanie ich elementárnych grafických zručností a rozvoj jemnej motoriky, čo uľahčí začiatky osvojovania písania. Cieľom je tiež rozvoj detskej predstavivosti, fantázie a úsilie o vyjadrenie detského videnia. Formou hry a experimentu dať žiakom základné poznatky o výtvarných činnostiach³⁴.

Obsahom sú rôzne tvorivé, výtvarné činnosti a rozvoj estetického cítenia detí prostredníctvom estetického hodnotenia skutočností, ktoré žiaka kultivujú. Ide o: pestovanie kladného

³⁴ ŠTÍHOVÁ, A., FERLIKOVÁ, K., KADLEČÍKOVÁ, Z., et al. Učebný plán a učebné osnovy pre nultý ročník základnej školy. 2004.

vzťahu k hre; precvičovanie koordinovanosť pohybov ruky a celého tela, precvičovanie hrubej motoriky; rozvíjanie vnímania zmyslami; koordinovanie rúk a mozgu; rozvíjanie jemnej motoriky rúk; rozvíjanie fantázie, predstavivosti a tvorivosti žiakov; naučiť vnímať ilustrácie detských kníh; experimentovanie a práca s výtvarnými prostriedkami; oboznamovanie sa s vhodnými výtvarnými technikami. S obsahom prípravy na písanie súvisia úlohy: pestovať v žiakoch vôľové vlastnosti; naučiť žiakov uchopiť písací nástroj; naučiť žiakov napodobniť požadovaný tvar; osvojiť si základné tvary potrebné pri písaní; vedieť používať rôzne kresliarske a písacie nástroje.

Zmyslová výchova a základy matematických predstáv - v rámci 4 hodín týždenne

Cieľom predmetu je cieľavedomé rozvíjanie vnímania ako predpokladu rozvíjania pamäte, pozornosti, myslenia, reči, fantázie, kreativity. Uvedomovať si, rozlišovať a spracovávať sluchové, zrakové, chuťové, čuchové a hmatové pocity. Rozvoj vlastností potrebných v reálnom živote - presnosť, dôslednosť, logické myslenie, úsudok, priestorová a časová predstavivosť a orientácia, schopnosť riešiť problémy, systematickosť. Vytvorenie prvotných predstáv o číslach. Intuitívne zoznámenie s niektorými matematickými pojmami. Osvojenie si základných prvkov numerácie v obore prirodzených čísel do 5³⁵.

Obsahom predmetu je uvedomovanie si sluchových, zrakových, chuťových, čuchových a hmatových pocitov, rozlišovanie vnemov; odlišovanie príjemných zvukov a tónov od nepríjemných zvukov; rozvíjanie fonematického sluchu; rozlišovanie vôní a zápachov; uvedomovanie si rôznych chutí; rozlišovanie povrchu, teploty, tvaru, veľkosti predmetov hmatom; zraková tvarová diskriminácia, rozlišovanie veľkosti predmetov zrakom; rozlišovanie geometrických tvarov a telies; poznávanie a určovanie farieb; zameriavanie pozornosti; určovanie spoločných, rozdielnych vlastností a vzťahov medzi predmetmi, osobami, javmi; orientácia v priestore (pred, za, nad, vedľa, blízko, ďaleko, hore, dole, vpravo, vľavo); orientácia v čase (plynutie času, pojmy teraz, predtým, potom, dnes, včera, zajtra, skôr, neskôr, odlišenie dňa a noci, kalendár prírody); porovnávanie a triedenie predmetov podľa tvaru, farby, veľkosti a iných znakov; priradovanie, tvorenie dvojíc; odhad množstva (veľa, málo, nič); Porovnávanie súborov priradovaním (viac, menej); prirodzené čísla 0 až 10 - čítanie čísl; číselný rad 0 až 10; určovanie poradia (najmä prvý a posledný); priradovanie čísla k množstvu; počítanie predmetov v danom súbore (po jednom); vytváranie súborov s daným počtom prvkov; práca so stavebnicami; skladanie obrázkov z geometrických

³⁵ ŠTÍHOVÁ, A., FERLIKOVÁ, K., KADLEČÍKOVÁ, Z., et al. Učebný plán a učebné osnovy pre nultý ročník základnej školy. 2004.

tvarov; kreslenie v štvorcovej sieti. Individuálne je možné učivo rozšíriť o: písanie číslíc; základy sčítovania, odčítovania v obore čísel 1 - 10.

Hudobno-pohybová výchova - v rámci 3 hodín týždenne

Hlavnými cieľmi sú: povzbudenie prirodzenej muzikálnosti detí a ich pohybovej kultúry; vytváranie pozitívneho vzťahu k hudbe, pohybu a tancu; získanie základov správnych speváckych návykov, hospodárneho dýchania, zreteľnej výslovnosti; rozvíjanie rytmického cítenia; rozvoj pohybových schopností detí, vnímanie pohybu; nácvik jednoduchých tancov a pohybovo rytmických hier; napomáhanie rozvoja reči a poznania³⁶.

Obsahom predmetu sú: dychové cvičenia; rozvíjanie citlivosti sluchu; rozlišovanie zvukov a tónov; rozlišovanie zvukov jednotlivých hudobných nástrojov; rytmizácia riekaniek, vypočítavaniek; spev pesničiek s dôrazom na melódiu a rytmus; spoločný spev s učiteľom; spievanie s rôznou hlasitosťou; nácvik pokynov - začať, skončiť, zastaviť spev, zoznamovanie sa s technikou hry na jednoduché hudobné nástroje (napodobňovanie); vystihnúť rytmu tlieskaním, udieraním; dramatizácia, vyjadrenie hudby prirodzeným pohybom; počúvanie hudby, pesničiek; poznávanie známych piesní podľa úryvkov melódií; nácvik jednoduchých tancov.

Pracovná výchova - v rámci 3 hodín týždenne

Hlavným cieľom pracovnej výchovy je rozvíjať samostatnosť dieťaťa zo sociálne a výchovne nedostatočne podnetného prostredia, naučiť ho pracovné zručnosti a návyky, ktoré mu umožnia úspešne zvládnuť 1. ročník základnej školy. Ďalšími cieľmi sú: vytváranie a rozvíjanie základných hygienických návykov a sebaobslužných činností; vytváranie a nacvičovanie základných pracovných zručností a návykov; rozvíjanie hrubej a jemnej motoriky pri pracovných úkonoch; vzbudiť záujem o pracovnú činnosť a pozitívny vzťah k tvorivej činnosti; pestovať samostatnosť, trpezlivosť a vytrvalosť pri práci; pripraviť dieťa na prácu v skupine; naučiť dieťa uplatniť získané zručnosti a návyky v bežnom živote³⁷.

Obsahom predmetu pracovnej výchovy sú: sebaobslužné práce (základné hygienické návyky; základná sebaobsluha; udržiavanie čistoty svojho okolia); pestovateľské práce (poznávanie a ochrana prírody; aktívna účasť na ochrane prírody); práca s drobným materiálom (rozvoj jemnej motoriky; manipulácia s rôznymi materiálmi); práca s papierom (skladanie, trhanie, obkresľovanie); práca s modelovacím materiálom (jednoduché pracovné

³⁶ ŠTIHOVÁ, A., FERLIKOVÁ, K., KADLEČÍKOVÁ, Z., et al. Učebný plán a učebné osnovy pre nultý ročník základnej školy. 2004.

³⁷ taktiež

úkony: miesenie a modelovanie modelovacích materiálov); montážne a demontážne práce (práca so stavebnicami).

Telesná výchova - v rámci 2 hodín týždenne

Hlavným cieľom a poslaním predmetu je popri zdravom raste a psychomotorickom vývine tiež získať pravidelné návyky pre pohybovú činnosť. Získať základné pohybové schopnosti, zdokonaľiť správne držanie tela, koordináciu pohybov a osvojiť si rôzne pohybové zručnosti. Rozvíjať základné pohybové návyky, schopnosti a zručnosti. Cvičiť pohybovú pamäť, reagovať pohybom na ukážky učiteľa. Naučiť terminológiu, poznávať a používať náradie a náčinie. viesť k bezpečnosti pri cvičení. Naučiť sa správať v prírode, na ulici a v dopravnom prostriedku. Cvičením viesť k pravidelnosti, vytrvalosti, odvahe a priateľstvu. Pravidelnými a zaujímavými aktivitami vytvoriť pozitívny vzťah k pohybu a pobytu v prírode. Prostredníctvom cvičenia napomáhať deťom získať a utvárať si základné hygienické návyky, nadobudnúť odolnosť a otužilosť organizmu a tým prispieť k celkovému upevňovaniu zdravia detí³⁸.

Obsah učiva sa rozdeľuje podľa dominantnej funkcie do tematických okruhov: 1. základy akrobatických cvičení a názvoslovie; 2. zdokonaľovanie základnej motoriky; 3. relaxačné, kompenzačné a zdravotné cvičenia; 4. pohybové hry; 5. základy rytmickej gymnastiky a tance; 6. vychádzky do prírody; 7. základné pravidlá bezpečnosti v premávke.

1.5 Rozvíjanie grafomotorických zručností a začiatky písania

Pre označenie grafomotorickej zložky písania sa používa termín grafomotorika, zložená zo slov grafo a motorika. Defektologický slovník uvádza preklad z gréčtiny: „grafó“ - písať. V Akademickom slovníku cudzích slov sú u pojmu grafo poznamenané významy: písať, písanie, týkajúce sa písania, písaný. Defektologický slovník vyvodzuje pojem motorika z latinčiny: „motus“ - pohyb, súhrn všetkých pohybov ľudského tela, celková pohybová schopnosť, hybnosť organizmu. V Akademickom slovníku cudzích slov sa nachádza pod pojmom motorika súhrn pohybových činností živého organizmu riadených nervovým systémom a uskutočňovaním svalstvom kostry, hybnosť. Vo Dvořákovom Logopedickom slovníku sa nachádza pod pojmom grafomotorika vysvetlenie: špecifická motorika, koordinovaná pohybová aktivita pri grafických prejavoch (kreslenie, písanie...). Podľa Pedago-

³⁸ ŠTÍHOVÁ, A., FERLIKOVÁ, K., KADLEČÍKOVÁ, Z., et al. Učebný plán a učebné osnovy pre nultý ročník základnej školy. 2004.

gického slovníka je grafomotorika: súbor psychomotorických činností, ktoré jedinec vykonáva pri písaní. Písanie nie je len záležitosťou písacích pohybov rúk (u postihnutých osobách tiež nôh a úst), ale je aj riadená psychikou. Grafomotorika teda môže byť nápomocná pri diagnostike psychických stavov (únavy, strachu), procesov a vlastností, pri diagnostike porúch a nemoci jedinca³⁹. V nasledujúcich častiach záverečnej práce pojem grafomotorika bude naznačovať: pohyb písadlom pri kreslení alebo písaní na papieri, riadený nervovým systémom.

Príprava na písanie, začiatky detskej kresby

Väčšina odborníkov sa zhoduje v tom, že všetky deti na celom svete začínajú kresliť zhruba takým istým spôsobom. Prvé grafické pokusy detí sú spontánne, náhodné ťahy na papieri tzv. čmáranie. Václav Příhoda (1977) ich nazýva „črtacia experimentácia“. Keď dostane dieťa pred druhým rokom života do ruky ceruzku, pohybuje s ňou, má radosť z pohybu, pohyb jeho ruky zanecháva viditeľnú stopu na papieri. Prvé tvary, ktoré dieťa črtá sú zvyčajne oblúkové konvexné tvary, vykonané veľkými ťahmi (až 20 cm) v rôznych smeroch. Pri kresbe dieťa okrem paže pohybuje trupom, hlavou i ostatnými časťami tela. Nadbytočné pohyby sa postupne eliminujú. Trojročné dieťa zvládne napodobniť podľa predlohy vertikálne, horizontálne a kruhové čiary, nakreslí kruh. Dieťa okolo tretieho roku začne kresliť obrysové tvary. Prvý uzavretý tvar, ktorý nakreslí, býva kruhovitý. Súčasne sa vyvíja protikladový kresebný prvok: priamka a úsečka. Vertikálne línie predchádzajú horizontálne línie. Kruh môže dieťa využiť pre zobrazenie ľudskej postavy, slnka, stromu, auta alebo iného objektu. V elementárnej kresbe sa odráža skúsenosť dieťaťa, ktoré sú predovšetkým osoba matky a otca. Václav Příhoda (1977) nazýva túto etapu ako „prvotný obrys“. Dieťaťo okolo štvrtého roku veku kreslí tzv. lineárny náčrt. Kreslí základnú podobu predmetu, zobrazuje znaky, ktoré považuje za najdôležitejšie. Človeka kreslí ako uzavretú kruhovitú krivku, ktorá naznačuje celé telo (nielen hlavu, ale aj krk a trup) a k nej pripája dve vertikálne čiary alebo niekoľko lúčovitých čiar. Tento typ kresby je označovaný názvom „hlavonožec“. Oblíbenými objektmi kresby sú ľudia, zvieratá, domy, dopravné prostriedky. Štvorročné dieťa vie nakresliť krížik⁴⁰. Medzi piatym a šiestym rokom života prichádza obdobie realistickej kresby. Dieťa naďalej kreslí podľa svojej predstavy z pamäti. Kresba prestáva byť lineárna. Paže, nohy a krk znázorňuje dvojdimenzionálne. Postava je nakreslená v oblečení, ktorá sa už diferencuje podľa pohlavia. Dieťa pridáva detaily,

³⁹ MLČÁKOVÁ, R. Grafomotorika a počáteční psaní. 2009.

⁴⁰ PŘÍHODA, V. Ontogeneze lidské psychiky. 1977.

ktoré sa vzťahujú k zobrazovanej osobe alebo objektu. K realistickej kresbe patrí ortoskopia, kreslenie predmetov zo základného pohľadu, spredu. Päťročné dieťa napodobní štvorec, šesťročné zvládne trojuholník⁴¹.

V spontánnej detskej kresbe sa objavujú určité tvary, pričom s vekom dieťaťa pribúda ich rôznorodosť. Najprv sú to čiary a kruhy, potom rôzne „čarbanice“. Pri rozvoji grafomotoriky je veľmi dôležité poznať nadväznosť vývoja týchto prvkov, tvarov. Pracovné listy, ktoré dieťaťu ponúkame, treba vyberať s ohľadom na toto poznanie (vid. Príloha C⁴²).

1. skupina prvkov - je charakteristická pre vekové obdobie 3 - 4,5 roka. Dieťa nadväzuje na obdobie čmárania, vie vopred čo chce nakresliť, cielene a koordinovane vedie čiaru. Z grafických prvkov sem patrí najmä rovná čiara a kruh. K prvej skupine prvkov patrí ešte kreslenie bodiek, kedy sa hrot ceruzky len dotýka papiera. Potom sú to oblúky, pričom pre

deti bývajú jednoduchšie spodné oblúky. Posledným, najnáročnejším, prvkom tejto

skupiny sú šikmé čiary vedené pomocou oporných bodov⁴³.

2. skupina prvkov - je charakteristická pre vek 4 - 5,5 roka. Pre prvky, ktoré sem patria, je potrebné väčšie rozpätie a širšia škála koordinovaných pohybov spolu so zámerným udrжанím vzdialenosti. Špirála je náročná na koordináciu, odhad vzdialenosti medzi čiarami, dieťa do pohybu musí zapojiť ruku od ramena až po zápästie. Zvládnutie šikmej čiary všetkými smermi sa objavuje najčastejšie na kresbách slniečok, kedy deti kreslia lúče svie-

tiace na všetky strany. Vedenie čiar šikmým smerom sa začína spájaním šikmo umiestnených obrázkov. Až neskôr sa prechádza na

spájanie bodov od stredu kruhu von. Vlnovka si vyžaduje zvládnutie horného aj spodného oblúku a preto k jej kresbe pristupuje až v čase, keď už dieťa ovláda oboje. Vždy sa kreslí zľava doprava. Postupom času by vlnky mali byť zhruba rovnako ďaleko od seba a línie by

sa nemali prekrývať. Elipsa vychádza z prirodzeného pohybu zápästia a pre väčšinu detí je to nenáročný pohyb. Niektoré deti môžu

mať problém pri rozlišovaní kruhu, špirály a elipsy. Ďalším prvkom tejto skupiny sú „zuby“ - ostré obraty. Ich kreslenie znamená zvládnutie šikmých čiar a zmeny smeru vo vede-

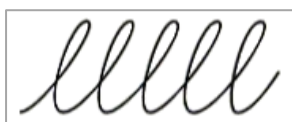
⁴¹ PŘÍHODA, V. Ontogeneze lidské psychiky. 1977.

⁴² MLČÁKOVÁ, R. Grafomotorika a počáteční psaní. 2009.

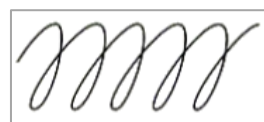
⁴³ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. Rozvoj grafomotoriky. 2006.

ní čiary. Toto nie je jednoduché: dieťa musí pri vedení čiary ruku pozastaviť, nezdvíhať ju, zmeniť smer a pokračovať v čiare. Posledným prvkom tejto skupiny sú spojené oblúky. Pri nich tiež dieťa potrebuje zvládnuť zmenu smeru, tak ako pri zuboch. Ak toto nevláda, tak zväčša kreslí nie spojené oblúky, ale kladie jednotlivé oblúky vedľa seba.

3. skupina prvkov - je charakteristická pre vek 5 - 6,5 roka. Prvky, ktoré sa tu objavujú vyžadujú podobnú koordináciu ruky a rozsah pohybov vo vertikálnom i v horizontálnom

smere ako pri písaní. Patria sem najmä slučky a oblúky. Pri kreslení horných a dolných slučiek musí dieťa zvládať kríženie

šikmých čiar a dobre si uvedomovať smer vedenia čiary. Je vhodné, aby dieťa najskôr obťahovalo celý rad slučiek a až potom dokresľovalo len posledné slučky v rade. Horné oblúky s vratným ťahom môžu byť pre dieťa tiež náročné. Dôležité je dieťaťu vysvetliť, čo

má robiť, že čiara je v začiatku oblúku vedená v tej istej dráhe ako ukončenie prechádzajúceho oblúka. Pri kreslení

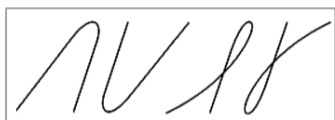
spodných oblúkov s vratným ťahom platia tie isté pravidlá ako pri horných oblúkoch. Do tejto skupiny prvkov môžeme priradiť aj inú polohu slučiek - vo vertikálnom smere, ležaté osmičky, alebo ozdobné vzory pozostávajúce vlastne zo slučiek⁴⁴.

4. skupina prvkov - prvky tejto skupiny tvoria elementy písma. Patria sem stúpajúca šikmá čiara, horný a dolný zátrh alebo slučka. Zvládnutie „zubov“ deťom umožní naučiť sa meniť smer a neskôr pomôže zvládať ostré obraty v písme. Osvojenie vertikálnych slučiek pomôže zvládnuť slučkové obraty vo veľkých písaných „E“, „B“ a „R“. Stúpajúca šikmá

čiara s miernym prehnutím je jedným zo základných prvkov tvoriacich písmo. Je pre ňu typické, že sa píše zdola nahor. Je úvodnou časťou mnohých písmen.

Ostrý obrat je spojením šikmej čiary s prehnutím a šikmej čiary „daždovej“, je súčasťou napr. malého písaného „t“, „i“, „p“, „j“. Horná slučka sa skladá zo stúpa-

júcej šikmej čiary, slučkového obratu a šikmej „daždovej“ čiary. Je veľmi dôležité dieťa upozorniť na sklon. Je súčasťou

písaných písmen „e“, „l“, „h“, „k“. Podobne je to so spodnou slučkou, tá tvorí písmená „j“, „y“, „g“. Srdcovka môže deťom pomôcť vyvodiť písmeno „S“. Začína sa stúpajúcou šikmou čiarou s miernym prehnutím, pokračuje ostrým obratom a dokončením srdcovky.

⁴⁴ BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V. Rozvoj grafomotoriky. 2006.

Veľké písané „A“ a „O“ tvorí šikmo postavený ovál a vratným ťahom pripojený dolný zátrh. Deti pri nácviku písania postupne precvičujú isté skupiny grafických prvkov, až potom nasleduje písanie písmen. Je dôležité zdôrazniť, že každé dieťa je jedinečné a prechádza vývojom s drobnými odchýlkami od rovesníkov. Je vhodné najprv precvičovať a zautomatizovať prvky, ktoré dieťa ovláda, až potom pripájať ťažšie prvky. Ak dieťaťu doprajeme dostatok času na zautomatizovanie základných grafomotorických prvkov, zvýši sa jeho grafomotorická obratnosť. Dieťa má väčšiu chuť tvoriť, pracovať s ceruzkou, keď vidí, že mu to ide a cíti sa pri práci isté!

Pred samotným precvičovaním grafických prvkov je vhodné zaradiť uvoľňovacie cviky. Pri navodzovaní prvkov, ktoré sú pre dieťa obtiažne, sa používajú podporné techniky:

- slovná podpora: odkiaľ - kam má dieťa čiaru viesť,
- zrková opora: pri vedení čiary napomôžu vyznačené body, naznačené línie,
- opora hmatová: vymodelovanie tvaru, jeho ohmatanie.

Na začiatku je dobré tieto podporné techniky kombinovať, aby dieťa vnímalo tvar viacerými zmyslami. Pri všetkých fázach sa má poskytovať dieťaťu slovný komentár, vysvetlenie, čo sa od neho vyžaduje, čo má robiť pri kreslení. Po ujasnení požiadaviek nasleduje kreslenie za sprievodu riekanky, pesničky a básničky. Pred zvolením určitého tvaru je potrebné si uvedomiť, že aj jednotlivý prvok môže mať viacero stupňov náročnosti. Je iné ak má dieťa kresliť kruh na veľký baliaci papier alebo má kresliť malé, rovnako veľké krúžky na linajku. Nestačí len správne vybrať prvok, ale treba pracovať od jednoduchšieho k náročnejšiemu, podľa stupňa náročnosti.

Túto zvyšuje:

- zmenšenie veľkosti prvku,
- zvýšenie hustoty čiar,
- striedanie veľkosti,
- znižovanie počtu podporných techník,
- striedanie tvarov,
- až ich úplné vynechanie,
- požiadavka na presnosť kresby.

Realizácia činností uvádzaných v druhej, praktickej časti práci vedie k skvalitneniu grafomotorických zručností a zrakového vnímania, ako významného predpokladu školskej úspešnosti dieťaťa.

2 ÚROVEŇ GRAFOMOTORICKÝCH ZRUČNOSTÍ ŽIAKOV PRED ZARADENÍM DO NULTÝCH ROČNÍKOV

Psychologické vyšetrenia školskej spôsobilosti na Základnej škole a gymnáziu s vyučovacím jazykom maďarským v Moldave nad Bodvou sa uskutočnili v období od 14.5.2014 do 20.5.2014. Vyšetrenia vykonávali psychologičky CPPPaP Košice - okolie: Mgr. Eva Fazekašová, Mgr. Blanka Szilágyiová a Mgr. Adriana Olexová na základe žiadosti rodičov a školy. Na posúdenie školskej spôsobilosti sa používali nasledovné testy:

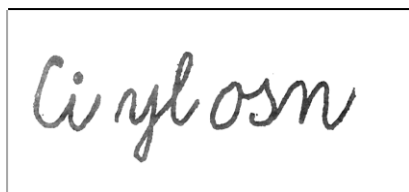
○ **Orientačný test školskej zrelosti J. Jirásek**⁴⁵ - zahŕňal tri oblasti: kresbu mužskej postavy, napodobenie písaného písma a odkreslenie skupiny bodov. Deťom (skupine detí) sa predložili formuláre testov (vid. Príloha A1, A2). Ako podložky pod test sa použili hrubé hladké výkresy. Kreslilo sa ceruzkou s tuhou č. 2. Ceruzka sa položila pred dieťa tak, aby k nej malo prístup rovnako pravou i ľavou rukou.

K 1. úlohe: „kresba mužskej postavy“ sa podávala inštrukcia: „Sem nakresli nejakého pána tak, ako to vieš.“ Ďalšie vysvetľovania, napomáhania a upozorňovania na chyby a nedostatky kresby neboli dovolené. Zbytočné opytovania detí sa snažili umlčať opakovaním vety: „Tak, ako to vieš.“ Deti, ktoré nezačali pracovať, povzbudili. Po ukončení figurálnej kresby, deti po inštrukcii obrátili papier. Skórovanie úlohy: 1 bod - postava musí mať hlavu, trup, končatiny. Hlava je s trupom spojená krkom a nie je väčšia ako trup. Na hlave sú vlasy (alebo pokrývka hlavy), uši, oči, nos, ústa. Paže sú zakončené päťprstou rukou. Nohy sú dole zahnuté. Viditeľné má byť mužské oblečenie. Postava je nakreslená syntetickým (obrysovým) spôsobom. 2 body - splnenie všetkých doterajších požiadaviek okrem syntetického spôsobu zobrazenia. Môžu chýbať tri časti (krk, vlasy, jeden prst ruky, nie však časť tváre). 3 body - kresba musí mať hlavu, trup a končatiny. Paže alebo nohy sú nakreslené dvojčiarou. Toleruje sa vynechávanie krku, vlasov, odevu, prstov a chodidiel. 4 body - primitívna kresba s hlavou a trupom. Končatiny (stačí jeden pár) sú vyjadrené len jednoduchými čiarami. 5 bodov - chýba jasné zobrazenie trupu (hlavonožec alebo prekonanie hlavonožca) alebo oba končatín. Čmáranie (vid. Príloha B).

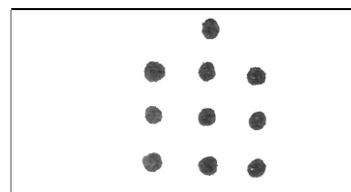
2. úloha: „napodobnenie písaného písma“, sa uviedla takto: „Pozri sa, tu je niečo napísané (vid. Obr.5.). Ty si sa ešte neučil (a) písať, ale skús, či by si to tiež vedel (a). Dobre sa pozri, ako je to napísané, a tu vedľa, na to prázdne miesto, to tak napíš.“ Hodnotenie napodobneného písma: 1 bod - celkom dobre čitateľné napodobnenie písanej predlohy. Začiatkové

⁴⁵ Jirásek, J., Tichá, V. Psychologická hlediska předškolních prohlídek. 1968.

písmeno musí byť primeranej výšky. Písmená sú dokonale spojené, nesmie chýbať bodka nad písmenom, veta sa nemá odchyľovať od vodorovnej línie o viac ako 30 %. 2 body - ešte čitateľná podoba napísanej vety. Na veľkosti písmen a odchýlkach od vodorovnej línie nezáleží. 3 body - písmo je členené aspoň na dve časti. Sú rozpoznateľné aspoň štyri písmená predlohy. 4 body - s predlohou sú podobné minimálne dve písmená. Celok ešte tvorí rad tzv. písma. 5 bodov - čmáranina (vid. Príloha B).

Obr. 5 [Napodobnenie písaného písma]

Obr. 6 [Obkreslenie skupiny bodov]

K 3. úlohe, obkreslenie skupiny bodov, dostali inštrukciu: „Tu sú také bodky (vid. Obr.6.). Skús to tu vedľa nakresliť takisto“. Deti boli upozorňované, kde majú kresliť, pretože sa muselo počítať s rozptýlenou koncentráciou pozornosti niektorých detí. Skórovanie 3. úlohy: 1 bod - takmer dokonalá napodobnenina. Toleruje sa len veľmi malé vychýlenie z riadku alebo stĺpca. Zmenšenie obrazca je prípustné, zväčšenie maximálne o polovicu. Obrázec musí byť rovnobežný s predlohou. 2 body - počet bodov musí zodpovedať predlohe. Môže sa tolerovať vychýlenie až troch bodiek do polky šírky medzi riadkami alebo stĺpcami. 3 body - celok so svojim obrysom sa podobá predlohe. Výškou a šírkou neprevyšuje viac ako dvakrát. Nemusí byť správny počet bodiek, ale nesmie prekročiť 20, byť menej ako 7. Toleruje sa akékoľvek otočenie aj o 180°. 4 body - obraz so svojim obrysom sa už nepodobá predlohe, ale sa skladá ešte z bodiek. Ne veľkosti a počtu bodiek nezáleží, nie sú prípustné čiarky. 5 bodov - čmáranie (vid. Príloha B).

Celkový výsledok testu je súčet známok (bodov) v jednotlivých úlohách. Hodnoty 3 - 6 sa považujú za nadpriemerné, 7 - 11 za priemerné, 12 - 15 za podpriemerné.

Test bol časovo nenáročný a jednoduchý. Psychológovia ho označujú ako dostatočný pre záver o zrelosti, ale nedostačujúci pre potvrdenie diagnózy školskej nezrelosti.

○ **Test obkresľovania** - výkon v teste svedčil o motorike a zrakovej percepcii všeobecne a o súhrne zrkavého vnímania jemnej motoriky ruky špeciálne. Správne napodobňovanie vyžaduje analyzovať každú predlohu na jednotlivé časti v kresbe tieto časti opäť syntetizovať do celku, čo predstavuje podstatnú zložku inteligencie. Diagnostika grafomotorických schopností umožnila získať jasnú predstavu o úrovni kvality zrakovej percepcie, vizuomotorickej koordinácie a priestorového vnímania.

Dieťa, aby zvládlo záťaž súvisiacu s novou organizáciou života, kolektívnymi normami, požiadavkami na jeho výkon, musí byť dostatočne zrelé po fyzickej, mentálnej, sociálnej i emocionálnej stránke.

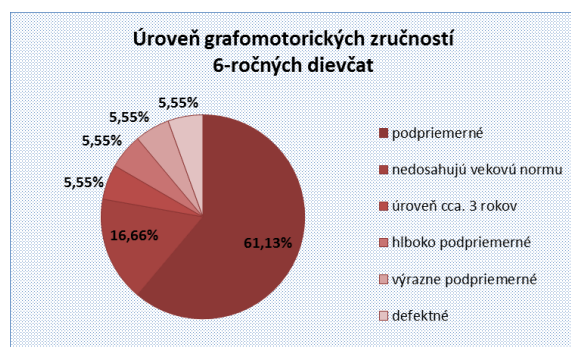
Na psychologickom vyšetrení sa zúčastnilo 65 detí (vid. Tab. 1) zapísaných do prvého ročníka Základnej školy a gymnázia s vyučovacím jazykom maďarským v Moldave nad Bodvou na školský rok 2014/2015. Deti pochádzajú zo sociálne znevýhodneného prostredia a nenavštevovali predškolské zariadenia. Nadmerná väčšina z nich žije v segregovanej komunite na okraji mesta. Rodičia nemajú ukončené základné vzdelanie, sú dlhodobo nezamestnaní. Rodiny, v ktorých deti vyrastajú, neplnia základné funkcie: socializačno-výchovnú, emocionálnu a ekonomickú. Pri anamnéze sa u viacerých vyskytli rôzne postihnutia: sluchové, zrakové, telesné, kožné, respiračné ochorenia, epilepsia. Vyučovací jazyk školy je iný ako jazyk, ktorým deti rozprávajú v domácom prostredí.

Tab. 1 [Štruktúra súboru podľa pohlavia a veku]

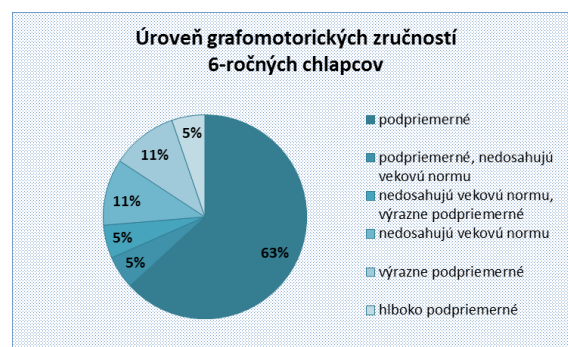
	6 ročné deti	7 ročné deti	7 ročné deti po odklade PŠD	8 ročné deti	8 ročné deti po odklade PŠD	Spolu
Dievčatá	18	8	1	2	0	29
Chlapci	19	11	4	0	2	36
Spolu	37	19	5	2	2	65

Po vyhodnotení psychologických testov školskej spôsobilosti sa ukázalo (vid. Tab. 2), že ani u jedného vyšetreného dieťaťa nie je predpoklad zvládnutia učiva prvého ročníka základnej školy za jeden školský rok, deti nie sú zrelé na vstup do prvého ročníka základnej školy.

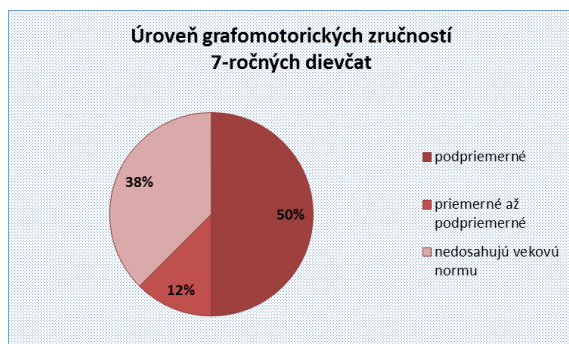
Kvôli tematike záverečnej práce a prehľadnosti sa nasledovne uvádzajú len výsledky úrovne grafomotorických zručností vyšetrených detí. Z výsledkov testovania sú zrejmé, že v skúmanej oblasti, -úroveň grafomotorických zručností-, neexistujú žiadne štatisticky významné odchýlky pri výkonoch v porovnaní medzi pohlavím a vekom detí (vid. Obr. 7-12).

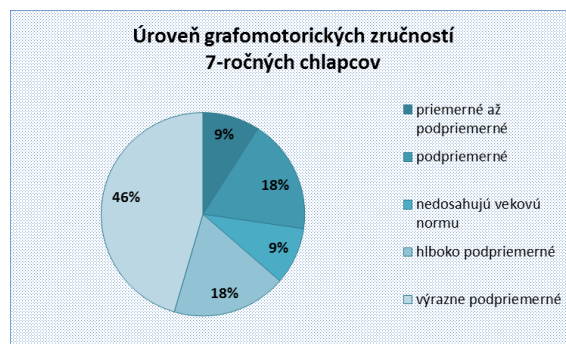
Obr. 7 [Úroveň grafomotorických zručností 6-ročných dievčat]

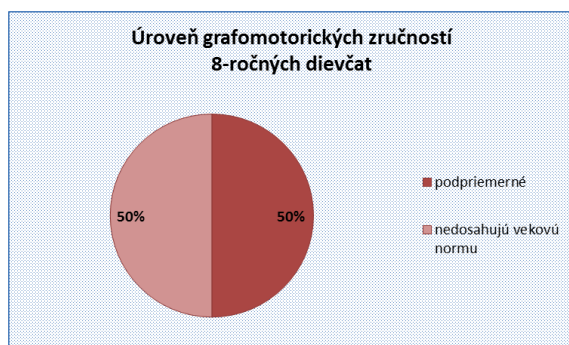
Obr. 8 [Úroveň grafomotorických zručností 6-ročných chlapcov]

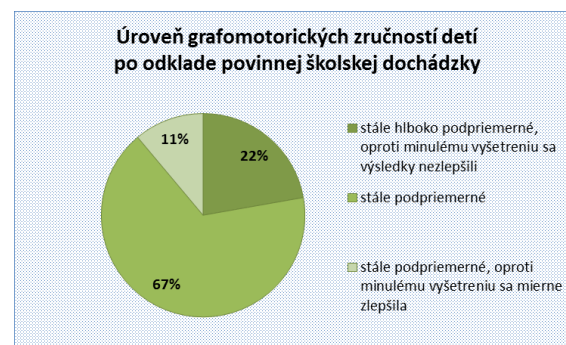
Obr. 9 [Úroveň grafomotorických zručností 7-ročných dievčat]

Obr. 10 [Úroveň grafomotorických zručností 7-ročných chlapcov]

Obr. 11 [Úroveň grafomotorických zručností 8-ročných dievčat]

Obr. 12 [Úroveň grafomotorických zručností detí po odklade PŠD]

Podľa výsledkov psychologických vyšetrení a na základe dlhoročnej pedagogickej praxe pri práci so žiakmi so sociálne podmienenou retardáciou možno vyvodiť záver, že rozvoj grafomotoriky ovplyvňujú vonkajšie a vnútorné podmienky. K vonkajším patrí rodinné prostredie, v ktorom dieťa vyrastá. Aký má vzor od dospelých, aký majú rodičia záujem podporovať dieťa v jeho grafomotorických činnostiach. Z vnútorných podmienok je to úroveň a súhra predpokladov na psychickú a fyzickú činnosť dieťaťa. Pozitívnym vplyvom na rozvoj grafomotorických zručností sledovanej skupiny detí je cieľená príprava v predškolskom zariadení alebo v nultom ročníku základnej školy.

2. 1 Aktivity na rozvíjanie grafomotorických zručností

Deti s problémami v grafomotorike potrebujú predovšetkým v začiatkoch písania cieľnú pomoc, založenú na priebežnej diagnostike a každodennej práci. Koordinátorom tejto pomoci môže byť elementarista, učiteľ dieťaťa, pretože s dieťaťom denne pracuje. Učiteľ včas rozpozná a analyzuje ťažkosti u žiaka, vyhodnotí jeho možnosti, zvolí čo najpresnejšiu pedagogickú intervenciu. V nultom ročníku sa učiteľ stretáva s deťmi, ktoré majú pri

osvojovaní základov písania problému. Ťažkosti môžu vychádzať mimo iných z problémov v oblasti grafomotoriky. U žiakov sa často objavuje:

- nesprávny úchop písadla
- nadmerný prítlak na podložku
- zámena grafém
- problémy pri zvládaní tvarov písmen
- ťažkosti pri spájaní grafém do slabík a slov
- pomalé tempo pri písaní
- nedodržiavanie liniatúry
- rozvrátený sklon písmen v slove
- nadmerná veľkosť a šírka písmen
- krčovitosť, neplynulosť, tremor grafickej línie.

Nasledovné aktivity na rozvíjanie grafomotorických zručností pre žiakov nultých ročníkov ZŠ sa vypracovali na základe štúdia odbornej literatúry a osvedčenej pedagogickej praxi. Každá hodina rozvíjania grafomotoriky a výtvarnej výchovy sa začína špeciálnymi relaxačnými cvičeniami. Cvičenia trvajú 3-5 minút (vid. Príloha E).

Prvé cvičenie - uvoľnený predklon. Cvičenie sa predvádza v stoji. Učiteľ predvedie uvoľnený predklon s voľným spustením hlavy a horných končatín. Dieťa napodobňuje uvoľnený predklon (vid. Príloha E, obr. 13). Učiteľ kontroluje, či žiak predvádza predklon uvoľnene. Oboma rukami ľahko chytí žiaka za ramenné kĺby: palec smeruje dopredu, štyri ostatné prsty obopínajú ramenný kĺb. V tomto uchopení zľahka rozkmitá horné končatiny dieťaťa a snaží sa docieľiť ich uvoľnenie (vid. Príloha E, obr. 14).

Druhé cvičenie - navodenie dovnútra otočeného priečneho úchopu. Cvičenie sa navodzuje na uvoľnený predklon a predvádza sa v stoji. Učiteľ predvedie model cvičenia frontálne, až potom pomáha žiakom individuálne. Učiteľ stojí obrátený chrbtom k deťom. Na učiteľskom stole a ľavicami sú pripravené biele papiere formátu A3 a dve grafitové ceruzky B2, bez gumy s trojhranným telom. Ceruzky ležia špičkami smerom vpred na okrajoch podložky (papiera). Deti stoja za ľavicami. Ruky voľne vzpažia, palce sa zľahka dotýkajú, ostatné štyri prsty sú voľne rozťahnuté a vytvárajú okienko (vid. Príloha E, obr. 15-16). Deti napodobňujú učiteľa. Okienko otvárajú, ruky voľne širokým oblúkom položia na ceruzky. Zľahka chytia ceruzky prirodzene rozvinutým držaním, na ktoré sa navodí dovnútra otočený priečny úchop (vid. Príloha E, obr. 17-19). Pred čmáraním kruhov obidvoma rukami niekoľkokrát opakujú uchopenie ceruziek.

Tretie cvičenie - dovnútra otočený priečny úchop ceruziek a plynulé čmáranie kruhov obidvoma rukami (vid. Príloha E, obr. 21). Cvičenie sa plynule navodzuje na predchádzajúci uvoľnený predklon, dovnútra otočený priečny úchop ceruzky. Predvádza sa v stoji. Učiteľ predvedie model frontálneho čmárania obidvoma rukami v pomalom tempe v počte 5-7 (a viac) kruhov ceruzkami na papier. Potom vedie deti individuálne. Deti čmárajú kruhy obi-

dvoma rukami, ceruzky držia dovnútra otočeným priečnym úchopom a prirodzene rozvinutým držaním. Uvoľnenie horných končatín kontroluje učiteľ ľahkým chytením za zápästie rúk detí. Pomáha vedením obidvoch rúk žiaka (vid. Príloha E, obr. 22).

Štvrté cvičenie - navodenie správneho držania písadla (vid. Príloha E, obr. 23). Cvičenia sa prevádzajú v stoji. Obidvoma rukami vytvoria pred očami ďalekohľad. Ďalekohľadom si priblížia spolužiaka, pani učiteľku a pod. Ďalekohľad odložia a učiteľ vkladá dieťaťu ceruzku do ruky. Zistí sa ktorú ruku preferuje dieťa pri činnostiach a kresbe. Ceruzku učiteľ podáva dieťaťu do tej ruky, ktorú uprednostňuje. Lateralita ruky u dieťaťa sa dlhodobo pozoruje bez akéhokoľvek ovplyvňovania. Pri neistote sa necháva na výber ruky voľný priebeh, dieťa si nakoniec väčšinou samé vyberie tú ruku, ktorou sa mu lepšie kreslí. V tejto etape sa úchop druhej ruky neovplyvňuje. Dieťa sa pri čmáraní kruhov obidvoma rukami samé snaží o čo najlepší úchop. Žiak si sám vkladá ceruzku do ruky a správne ju drží (vid. Príloha E, obr. 23). Po zvládnutí správneho držania ceruzky si môže cvičiť s ukazovákom: ťukanie na ceruzku. Keď nedokáže dieťa správne držať písadlo, cvičenie sa vynecháva (vid. Príloha E, obr. 24). K navedeniu a fixácii správneho úchopu sa denne vracia, pretože deti majú nesprávny úchop zväčša silne zafixovaný.

Piate cvičenie - správny úchop písadla a plynulé čmáranie kruhov obidvoma rukami. Cvičenie sa predvádza v stoji v ľavici. Cvičenie sa navádza na predchádzajúce cviky, po osvojení správneho úchopu ceruzky. V prípade, keď dieťa nedokáže správne držať ceruzku, sa vedie dieťaťu ruka a držanie sa neustále upravuje.

Deti sa naučia cvičenia a plynule ich na seba nadväzujú. Pri čmáraní hľadajú podobnosti medzi tvarom a reálnymi predmetmi, premýšľajú, čo tvary kruhov pripomínajú, čo môžu predstavovať. Radi čmárajú so zatvorenými očami, imitujú krúženie nad pracovným listom. Rytmicnosť, plynulosť, ľahkosť pohybu sa podporuje jednoduchou riekankou, pesničkou. Denným motivovaným cvičením deti získajú skúsenosti s grafickou líniou a nadmerný prítlak sa zníži, koordinácia vizuomotoriky sa zlepšuje.

Pre efektivitu rozvíjania grafomotorických zručností v nultom ročníku základnej školy sa následne uvádza aplikácia aktivít do výučby v predmete Rozvíjanie grafomotorických zručností a výtvarná výchova, ktoré sa osvedčili v pedagogickej praxi na Základnej škole a gymnáziu s vyučovacím jazykom maďarským v Moldave nad Bodvou. Pracovné materiály sú spracované autorkou, podľa odborníkov Jiřiny Bednářovej, Vlasty Šmardovej, Miskolcziné Radics Katalin, Borsszéki Klára.

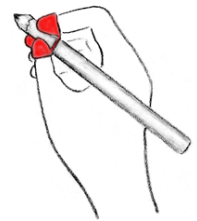
Cieľom vypracovaných aktivít je poskytnúť žiakom pocit úspechu pri písaní, zažívanie radostných chvíľok, čím sa zásadne ovplyvní úspešnosť nácvičného obdobia písania v prvom ročníku základnej školy.

Obsah písania v prípravnom období je zameraný na získavanie a zdokonaľovanie predpokladov na konkrétne písanie v neskoršom nácvičnom období.

Spočíva predovšetkým v plnení nasledujúcich cieľov:

- systémom uvoľňovacích cvikov zlepšovať predovšetkým predpoklady na zlepšenie jemnej motoriky zápästia a prstov tak, aby žiak mohol v období nácviku písania zvládnuť nároky, ktoré naň písanie kladie,
- nácvik písania prípravných cvikov, ktoré sú základnými prvkami písmen v postupnosti od jednoduchých po zložitejšie,
- rozvíjanie analytických schopností - schopnosti postrehnúť základné čiary a línie v jednotlivých písacích cvikoch, neskôr i v samotných písmenách, čo eliminuje často neprimerané množstvo cvičného písania.

Pre správny úchop písadla sa využívajú rôzne kompenzačné pomôcky, takzvaný trojhranný program. Sú to trojhranné písacie potreby, nástavce na ceruzky, perá s ergonomicky tvarovanou úchopovou časťou. Pri nácviku správneho úchopu ceruzky sa doporučuje niekoľko osvedčených metód:

- dať dieťaťu pod paže mäkkú hubku, ktorú si pridržuje a zaistuje si tým držanie ceruzky zdola,
- držať v dlani prstenníkom a malíčkom papierovú guľku,
- zhotoviť pre dieťa papierový kornút a zabaliť do neho ceruzku, koniec kornúta upozorňuje dieťa, kam smeruje koniec písadla.

Na začiatku školskej dochádzky deti potrebujú zažiť dobrý štart bez obáv zo školy. Predkladané pracovné aktivity sú určené na rozvíjanie grafomotorických zručností, ktoré sú prípravou na písanie. Na jednotlivých pracovných listoch ide o precvičovanie základných prvkov písania a ich spájanie. Žiak prejde postupne od bodu k čiare, kruhu, slučke. Dôležitými prvkami aktivít sú úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania, ktoré sú dôležitým faktorom pri školskej úspešnosti detí, pri čítaní, písaní, priestorovej orientácii. Využitie aktivizujúcich činností sú pre dieťa pútavé. Stáva sa aktívnym subjektom aktivít, čo kladne ovplyvňuje jeho motiváciu a vôľové vlastnosti.

September

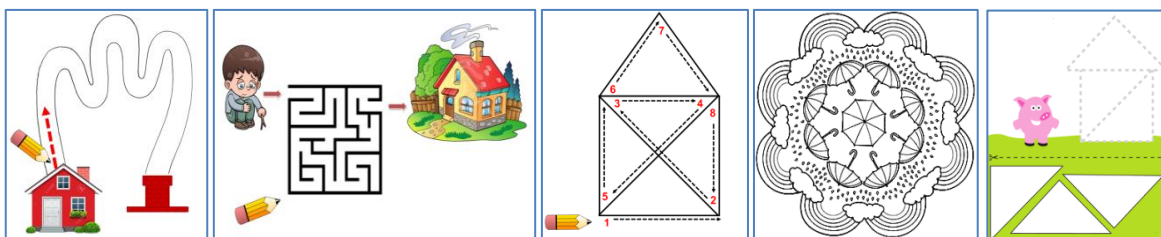
1. Zvislé línie

Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

„Ja pred každým písaním, vždy sa pekne postavím (postaviť sa, vystrieť chrbátik). Ruky treba rozcvičiť, na písanie pripraviť (krúženie pažami). Od ramena cez lakeť, (krúženie ramenom, lakťom) k dlaniam, a tak prstov päť (krúženie zápästím a všetkými prstami). Každý prst je dôležitý, tak na neho nezabudni (počítat všetky prsty).“

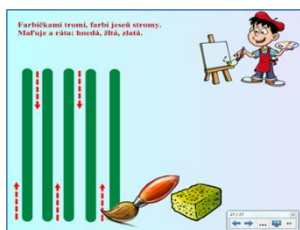
Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko a rozvíjanie zrakového vnímania

- Obtáhovacie cviky jedným ťahom, vedenie čiar v takzvaných dráhach - uvoľňovacie cvičenie.
- Labyrint - rozvíjanie zrakovo-motorickej koordinácie.
- Obtáhovacie cviky jedným ťahom - rozvíjanie zrakovo-motorickej koordinácie.
- Mandala - rozlišovanie figúry od pozadia stimuluje orientáciu na ploche pri prehliadaní zložitejších obrázkov a tvarov s viacerými prvkami, zameranie pozornosti na jednotlivé prvky, ich splynutie s pozadím. Oslabenie vnímania figúry a pozadia môže mať za následok ťažkosti s orientáciou na ploche pri prehliadaní zložitejších obrázkov a tvarov s viacerými prvkami, ťažkosti pri zameraní pozornosti na jednotlivé prvky, ich splynutie s pozadím.
- Doplnenie chýbajúcich častí - rozlišovanie tvarov a veľkosti má význam pri čítaní a písaní, dieťa sa učí tvar grafém.

Rozvoj hrubej motoriky

Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa

cvik niekoľkokrát obtáhať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou školskou špongiou v rytme riekanky: „Farbičkami tromi, farbi jeseň stromy. Maľuje a ráta: hnedá, žltá, zlatá.“

Správna výška kresby je na úrovni brady a úst, dôležité je túto výšku dodržať. Je dôležité, aby sa dieťa rukou ktorou nepracuje dotýkalo, okraja tabule. Vzdialenosť od tabule je asi na natiahnutú nedominantnú ruku.

Rozvoj strednej motoriky

Laket' uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojacky pri stole tak, aby sa dieť

ť a nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej perciepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu básne: „Nakreslím si domček, pri domčeku stromček, pri stromčeku veľké huby, taký obraz sa mi ľúbi.“ „U nás doma slnko svieti, u nás doma kvitnú kvety. U nás

doma krásne je, keď sa mamka usmeje.“

- Nácvik uvedomovania si prítlaku pomocou tieňovania. Pri vyfarbovaní dieťa si uvedomí, čo je to tlačiť na papier a čo je to netlačiť.

Rozvoj jemnej motoriky

Podobnosť vecí naokolo s kreslenými tvarmi a líniami

- Modelovanie plotových latiek z plastelíny: nat'ahovanie modelovacej hmoty. Pozorovanie, ako sa čiara stenčuje a ako mení tvar.
- Vytrhávanie pásikov - plotových latiek z papiera.
- Strihanie papierových pásikov.
- Skladanie latiek z krátkych špajdlí podľa predlohy.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým laktom a sklopeným zápästím v rytme básničky: „Bum- bum, bum-bum-bom, staviam veľký dom. Podťte deti pomáhať, tehly, dosky podávať. Bum- bum, bum-bum-bom, staviam veľký dom.“ „Postavím si domček, na spodu je štvorček. Na strechu dám trojuholník, nech nás dáždík nehnevá a strecha je hotová. Dvere ako nemá nik, veľký hnedý obdĺžnik.“ „Prší, prší leje sa, malá žabka smeje sa. Nevzala si dáždnik, bo má rada dáždík.“ „V októbri nám cupki - lupki padá dáždík na chalúčky. Prší, prší len sa leje, zatvárajte okná, dvere.“ „Kvapká dáždík mokrú pieseň: -Kvapi, kvapi, je tu jeseň!“

2. Vodorovné línie - zaznamenávanie vodorovných (horizontálnych) línii je pre dieťa o niečo náročnejšie ako zaznamenávanie zvislých čiar, a to najmä na zrkovú kontrolu dieťaťa. Preto je pri tomto grafickom znaku dôležité dodržanie smeru a vedenia línie zľava - doprava. Podporujeme tak zautomatizovanie očných pohybov a rozvoj senzomotorického

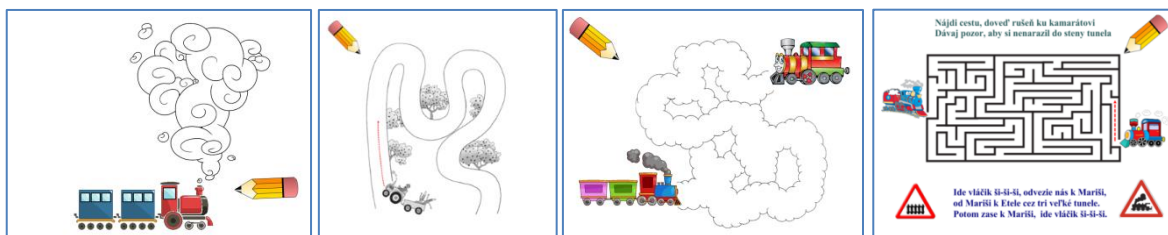
učenia. Neskôr, keď je pohyb ruky plynulý a istejší, môžeme aplikovať aj pravo-ľavé smerovanie línie. Vodorovné čiary môžu byť rôznej dĺžky, súvislé aj prerušované, prihliadame pritom na individuálne schopnosti a možnosti každého dieťaťa.

Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

„Ja pred každým písaním, vždy sa pekne postavím (postaviť sa, vystrieť chrbátik). Ruky treba rozcvičiť, na písanie pripraviť (krúženie pažami). Od ramena cez laket', (krúženie ramenom, lakt'om) k dlaniam a tak prstov päť (krúženie zápästím a všetkými prstami). Každý prst je dôležitý, tak na neho nezapudni (počítať všetky prsty).“

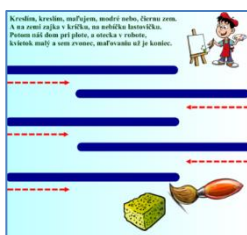
Uvolňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko

- Obťahovacie cviky jedným ťahom, vedenie čiar v takzvaných dráhach
- Labyrint - rozvíjanie zrakovo-motorickej koordinácie, rozvíjanie priestorovej orientácie a predstavivosti stimuluje orientáciu sa v priestore, v texte, vytváranie matematických a geometrických predstáv.

Rozvoj hrubej motoriky

Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou školskou špongiou v rytme riekanky:

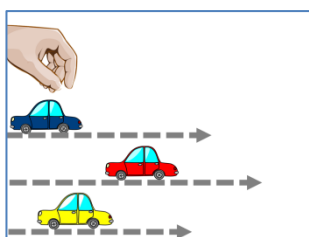

skou špongiou v rytme riekanky:

„Kreslím, kreslím, maľujem, modré nebo, čiernu zem. A na zemi zajka v kríčku, na nebičku lastovičku. Potom náš dom pri plote, a otecka v robote, kvietok malý a sem zvonec, maľovaniu už je koniec.“

Správna výška kresby je na úrovni brady a úst, dôležité je túto výšku dodržať. Je dôležité, aby sa dieťa rukou ktorou nepracuje, dotýkalo okraja tabule. Vzdialenosť od tabule je asi na natiahnutú nedominantnú ruku.

Rozvoj strednej motoriky

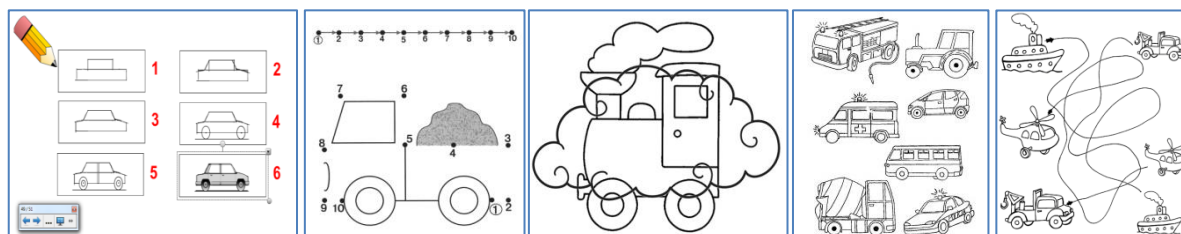
Laket' uvoľňujeme hrou, tlačéním malých autíčok pred sebou postojacky pri stole tak, aby sa dieťa nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu básne: „Tú, tú, tú, auto je už tu. Pod' ty mama, pod' ty s nami, za

chvíľu sme za horami. Tú, tú, tú auto je už tu. Len sa trochu povozíme, hneď sa domov navrátime. Tú, tú, tú auto je už tu.“ „Tamto vidím zákrutu, zatrúb auto tu-tu-tú. A keď prídeš po zákrutu, zatrúb ešte tu-tu, tu-tu, tu-tu-tú.“

- Dieťa si na plastovom autíčku natrie pomocou štetca a temperovej farby podľa vlastného výberu všetky štyri kolieska. Po nanesení farby si autíčko položí na ľavý okraj papiera a pohybuje ním vodorovným smerom k pravému okraju. Auto zanechá na papieri vodorovné čiary. Dieťa si môže farby kombinovať podľa vlastnej voľby.

Úlohy na rozvíjanie zrkového vnímania

- Krok za krokom - rozvíjanie seriality rozvíja schopnosť radiť úkony v adekvátnom poradí za sebou, oslabenie tejto funkcie môže mať za následok zámenu poradia písmen pri čítaní, vkladanie písmen pri písaní, vynechávanie alebo prehadzovanie písmen.
- Maľovanie podľa čísel od bodu k bodu - vytváranie obrázkov, postupností v určenom poradí podľa návodu - rozvíja orientáciu v priestore a serialitu.
- Rozlišovanie figúry od pozadia - má význam pri čítaní a písaní, oslabenie tejto schopnosti môže mať za následok ťažkosti s osvojovaním grafém a pri identifikácii písmen pri čítaní.
- Omaľovánka - nácvik uvedomovania si prítlaku pomocou tieňovania. „Ide traktor do lesa, točia sa mu kolesá. Dve sú vpredu, dve sú vzadu, netočia sa pre parádu.“ „Trúbi, trúbi, tu, tu, tú, prejde každú zákrutu. Chutný benzín na obed, vypýta si cestu hneď. Čo je to? (auto) Vezie ľudí v našom meste, túla sa po hlavnej ceste. Potešia sa všetci keď, na zastávku príde hneď. Čo je to? (autobus) Nie je ryba, predsa pláva, kapitán nám z diaľky máva. Brázdi moria, brázdi rieky, rybám občas robí prieky. Čo je to? (loď) Nie je vták, a predsa letí, na oblohe v noci svieti. Doďaleka, v búrke, v daždi, bojí sa v ňom sedieť každý. Čo je to? (lietadlo)“

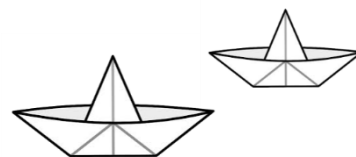

Rozvoj jemnej motoriky

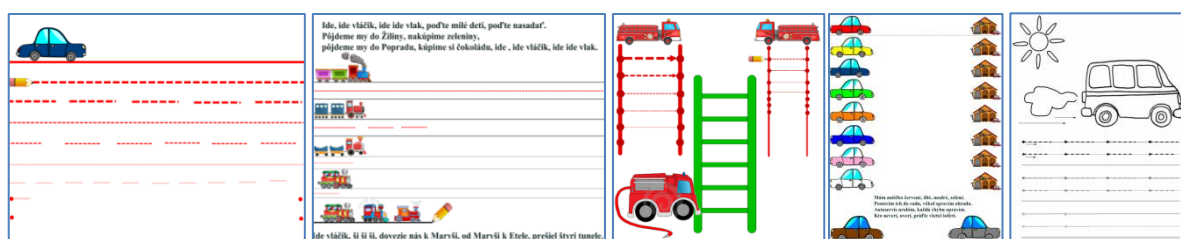
Podobnosť vecí naokolo s kreslenými tvarmi a líniami

- Modelovanie dráhy z plastelíny: natŕhovanie modelovacej hmoty. Pozorovanie, ako sa čiara stenčuje a ako mení tvar.
- Vytrhávanie autodráhy z pásikov.

- Strihanie papierových pásov k autodráhe.
- Skladanie dráh zo špagetových cestovín podľa predlohy.
- Skladanie papierových lodiek.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým laktom a sklopeným zápästím v rytme pesničky: „Ide, ide vláčik, ide ide vlak, poďte milé deti, poďte nasadať. Pôjdeme my do Žiliny, nakúpime zeleniny, pôjdeme my do Popradu, kúpime si čokoládu, ide, ide vláčik, ide ide vlak.“ „Ide vláčik, ši ši ši, dovezie nás k Maryši, od Maryši k Etele, prešiel štyri tunele.“ „Mám autíčko červené, žlté, modré, zelené. Postavím ich do radu, vôkol spravím ohradu. Autoservis urobím, každú chybu opravím. Kto neverí, uverí, príd'te všetci šoféri.“

Október

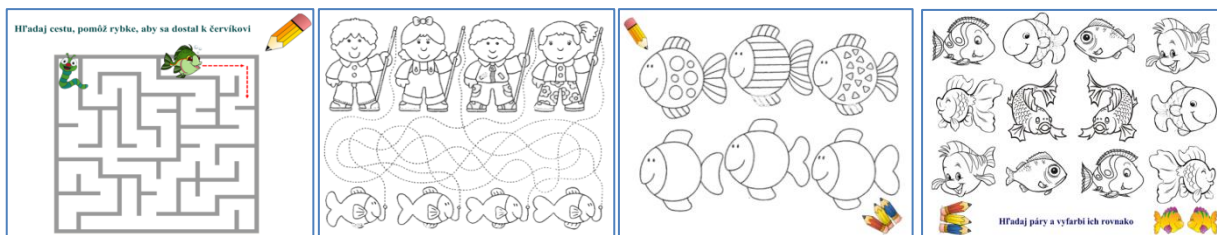
3. Kruh - rôzne dráhy v tvare kruhu, ktoré dieťa opakovane obťahuje, aby sa pohyb zautomatizoval.

Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

„Každá rúčka mám prstíky, (rýchle kmitanie prstami) zovrieme ich do pästičky. (zavretie prstov do dlane) Bum, bum na vrátka, (poklopanie do lavice) to je rozprávka krátka (potlesk). Ručičky sa spolu hrajú, (prepletanie prstíkov) roboty sa neľakajú, (krúženie v zápästí) bum, bum na vrátka, (poklopanie do lavice) to je rozprávka krátka (potlesk).“

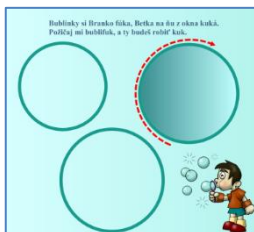
Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

- Vedenie čiar v takzvaných dráhach.
- Dokresľovanie neúplných obrázkov - identifikácia neúplných tvarov sa zameriava na deti s ťažkosťami pri osvojovaní grafém.
- V množstve obrázkov nájsť rovnakú dvojicu - identifikácia rovnakých objektov a objektov líšiacich sa detailom potrebujú deti, ktoré si zamieňajú podobné grafémy. Zraková pamäť umožňuje správne si pamätať a vybavovať symboly a čísllice.

Rozvoj hrubej motoriky

- Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou školskou špongiou v rytme riekanky:

„Bublinky si Betka fúka, Branko na ňu z okna kuká. Požičaj mi bublifuk, a ty budeš robiť kuk.“ „Veľká novina, priletela bublina. Bublila sa bublina, ako rástla, Tak aj praskla.“

Správna výška kresby je na úrovni brady a úst, dôležité je túto výšku dodržať. Je dôležité, aby sa dieťa rukou ktorou nepracuje, dotýkalo okraja tabule. Vzdialenosť od tabule je asi na natiahnutú nedominantnú ruku.

- Napodobňovanie činností piesne a riekanky (upečieme rybky, ktoré vypúšťali bublinky): „Gazdinky, gazdinky, čo robíte? Kávu melieme, mäso klepeme, mrkvu strúhame, chlebič krájame, šaty perieme, dlážku drhneme, obed varíme, kravu dojíme. Nás je tu mnoho, vyber si niekoho.“ „Varila myšička kašičku v maľovanom varníčku. Tomu dala na lyžičku, tomu dala na vidličku, tomu dala na tanierik, tomu dala na mištičku a tomu malému nič nedala, ale mu prasiatko zakľala: kik-kik-kik.“

Rozvoj strednej motoriky

Lakeť uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku pri stole tak, aby sa dieťa nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu básne: „Kreslím kolo guľaté a v ňom oči okaté. Malá čiarka nos je to, ústa idú tadeto. To je Braňo ušatý, neumytý, strapatý.“

„Kreslím kolo guľaté a v ňom oči okaté. Malá čiarka nos je to, ústa idú tadeto. To je Braňo ušatý, neumytý, strapatý.“

- Dieťa si natrie korkové zátky pomocou štetca a temperovej farby podľa vlastného výberu. Po nanosení farby si robí odtlačky na biely baliaci papier. Korková zátka zanechá na papieri kruhové čiary. Dieťa si môže farby kombinovať podľa vlastnej voľby. Trénuje sa schopnosť spájať zrakový vnem s pomenovaním far-

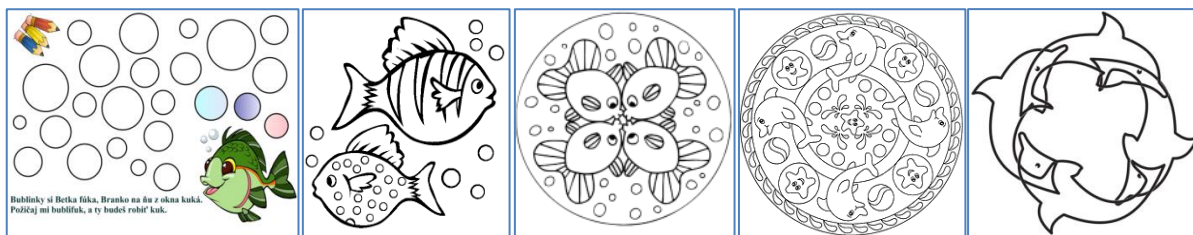

by a charakteristickým predmetom (bublina je zelená ako tráva, červená ako srdiečko, žltá ako slnko, hnedá ako čokoláda, čierna ako uhlie, biela ako sneh, oranžová ako pomaranč...)

Úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

○ Omaľovánka - nácvik uvedomovania si prítlaku pomocou tieňovania v rytme riekanky: „En, ten, tulipán, na moste je starý pán, a pod mostom ryba s chvostom, chytajte ju bude host'om, ale beda, už je streda, voda vraví, že ju nedá. Teč si voda, teč, a mi pod'me preč.“ „Voda, voda, vodička, ryba, rybka, rybička, žaba, žabka, žabička.“ „Sedí ryba pri potoku, drží zlatý meč. Na koho to slovo padne, ten musí ísť preč.“ „Pláva kačka po jazere, vo vode si šaty perie. „Rybky sem - rybky tam, ja vás všetky pochytám“. „Mydlí mydlo Ivica na ruky, aj na líca. Mydlo buble bubliny, bublinkuje do špiny: Bubli, bubli, hybaj sem, ja ťa, špinka umyjem!“

○ Mandala - rozlišovanie figúry a pozadia sa využíva u detí, ktoré majú problémy s orientáciou v texte, s identifikáciou jednotlivostí na obraze. Rozvíja schopnosť sústrediť sa na potrebný zrakový podnet. Dieťa musí medzi podnetmi rovnakého druhu jeden určitý vybrať a udržať ho v centre pozornosti.

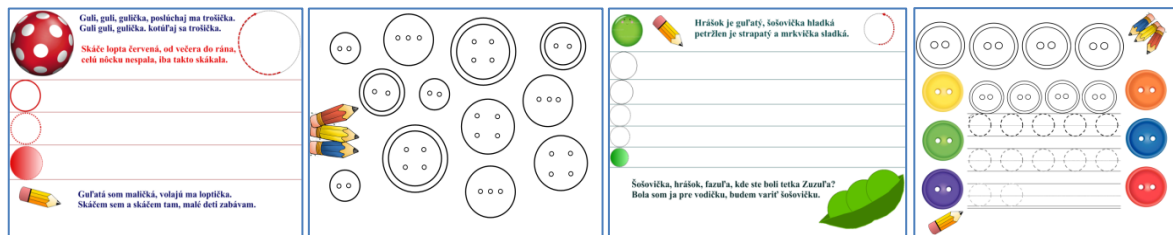
Rozvoj jemnej motoriky

Podobnosť vecí naokolo s kreslenými tvarmi a líniami

- Modelovanie bubliniek z plastelíny: šúľanie modelovacej hmoty. Pozorovanie, ako guľka mení tvar.
- Navliekanie korálok (stratený poklad v mori).
- Vkládanie (zbieranie pokladov) korálok do fľašiek.
- Maľovanie farebných guľôčok (bublín, hráškov, korálok) prstami.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým lakt'om a sklopeným zápästím v rytme básničky: „Meliem, meliem kávičku, pre mamku i pre babku. Miešam, miešam kašičku, pre mňa i pre sestričku. Pekár pletie pletenky i makové hrebienky. Pekárka zas pletie, šúľa, koláčiky z cesta guľ'a.“ „Meliem, meliem máčik, na buchtičky, na koláčik: Vitaj teta, vitaj strýc! Nech sa páči makovník!“ „Upiekla som makovník, ale mi ho nechce nik. Keď som chcela druhý piecť, musela

som prvý zjest.“ „Janke varím šošovičku, zajkovi zas mrkvičku, a mackovi pripravujem sladkú kašu chutnučku.“

4. Bodky, kedy sa hrot ceruzky len dotýka papiera.

Námety na výberové aplikačné cvičenia

- Kreslenie paličkami v piesku, múke - bodová kresba v rytme básničky: „Lastovičky odleteli, polia, lúky zosmutneli. Vietor píska od rána, Laco púšťa šarkana.“
- Dierkovanie plastelíny hrotom ceruzky - bodová kresba.
- Hra s hrábikovou mozaikou - ukladanie semienka do (zeme) do podložky.
- Ťukanie prstami do koberca - (vtáčik zobe semienka).
- Pieseň „Ťuki, ťuki, ťukalo, vo vajíčku volalo. Ťuki, ťuki vo vajíčku, nemám miesto pre hlavičku, ťuki, ťuki, ťuk. Ťuki, ťuki, ťukalo, von sa dostať žiadalo. Ťuki, ťuky od radosti, že si vystrie údy, kosti, ťuki, ťuki, ťuk.“ - ťukať prstami do vzduchu podľa rytmu, bodová kresba v rytme pesničky.

5. Oblúky - pričom pre deti bývajú jednoduchšie spodné oblúky. V tomto čase deti zvládnu jedným ťahom len jeden oblúk, teda netreba trvať na tom, že dieťa musí plynule spojiť aj vrchný aj spodný oblúk bez zdvihnutia ceruzky z papiera.

5.1 Dolné oblúky

Pieseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

„Keď si šťastný, tleskaj rukami, keď si šťastný, tleskaj rukami, keď si šťastný, tleskaj, keď si šťastný, tleskaj, keď si šťastný, tleskaj rukami. Keď si šťastný, dupaj nohami... . Keď si šťastný, udri do kolien... . Keď si šťastný, luskaj prstami... . Keď si šťastný, zvolaj holahej... . Keď si šťastný, rob to ešte raz... .“

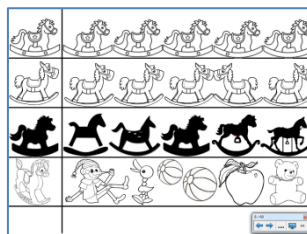
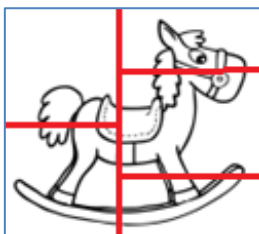
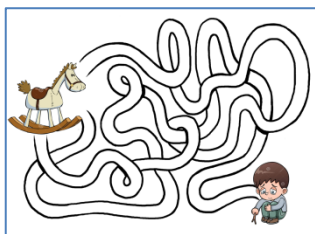
Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

- Vedenie čiar v takzvaných dráhach.
- Obrázková skladačka - skladanie celku z častí stimuluje zrakovú analýzu a syntézu.

Vnímanie celku predchádza vnímaniu jednotlivých častí. Pre čítanie a písanie je však dôležité vnímanie celku aj jeho častí. Oslabenie zrakovéj analýzy a syntézy môže mať za následok pomalšie osvojovanie písmen, ich zapamätávanie, častejšie zámeny.

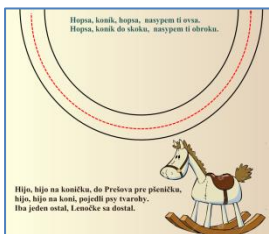
○ Rozlišovanie reverzných tvarov, serialita - hľadanie a vyfarbovanie rezervných a inverzných tvarov, podľa obrysu nájsť a označiť správny obrázok. Oslabenie tejto funkcie môže mať za následok zámenu poradia písmen pri čítaní, vkladanie písmen pri písaní, vynechávanie alebo prehadzovanie písmen.

○ Mandala - zrkavá pamäť umožňuje správne si pamätať a vybavovať symboly a číslice.

Rozvoj hrubej motoriky

○ Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou

školskou špongiou v rytme riekanky:

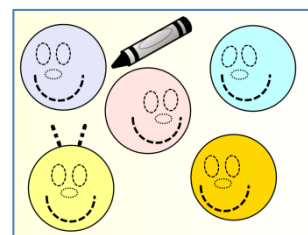
„Hopsa, koník, hopsa, nasypem ti ovsu. Hopsa, koník do skoku, nasypem ti obroku. Hijo, hijo na koničku, do Prešova pre pšeničku, hijo, hijo na koni, pojedli psy tvarohy. Iba jeden ostal, Lenočke sa dostal.“

Správna výška kresby je na úrovni brady a úst, dôležité je túto výšku dodržať. Je dôležité, aby sa dieťa rukou ktorou nepracuje, dotýkalo okraja tabule. Vzdialenosť od tabule je asi na natiahnutú nedominantnú ruku.

○ Napodobňovanie činností piesne a riekanky: „Spi dieťaťatko, spiže, mamka varí slíže. Syrové, makové, perky lekvárové. Spi dieťaťatko, spiže, aspoň jeden sniček, kúpi ti mamička v meste medovníček.“ „Spi bábika, zavri očka, čaká ťa už postelôčka. Spinká mačka, spin-ka macík, spinká lopta, spinká vláčik. Aj slniečko išlo spať, nebude sa s nami hrať. Spiže mi, spi, maj krásne sny. A ty, chlapček, pozor daj, na bubienok nebúchaj. Ty, mačička, ticho buď, našu malú nezobuď. A ty psíček, nebrechaj, našu malú neľakaj, zobudíš nám Haničku.“

Rozvoj strednej motoriky

Lakeť uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojácky pri stole tak, aby sa dieťa nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu básne: „Kreslím kolo guľaté a v ňom oči okaté. Malá čiarka nos je

to, ústa idú tadeto. To je Braňo ušatý, neumytý, strapatý.“

- Dieťa si natrie korkové zátky pomocou štetca a temperovej farby podľa vlastného výbe-

ru. Po nanesení farby si robí odtlačky na biely baliaci papier. Korková zátka zanechá na papieri kruhové čiary. Dieťa si môže farby kombinovať podľa vlastnej voľby a čiernou fixkou dokresliť tváričky.

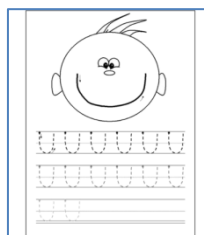
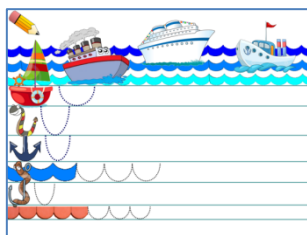
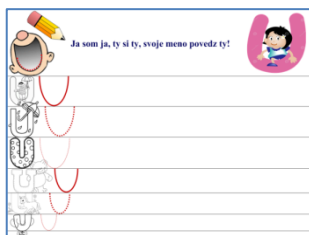
Rozvoj jemnej motoriky

Podobnosť vecí naokolo s kreslenými tvarmi a líniami

- Modelovanie ústočiek zo slaného cesta (podľa vzoru kolienkových cestoviny).
- Navliekanie cestovín (náhrdelník pre mamičku).
- Lepenie cestovín podľa predlohy.
- Triedenie rôznych druhov cestovín.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým laktom a sklopeným zápästím.

5.2 Horný oblúk

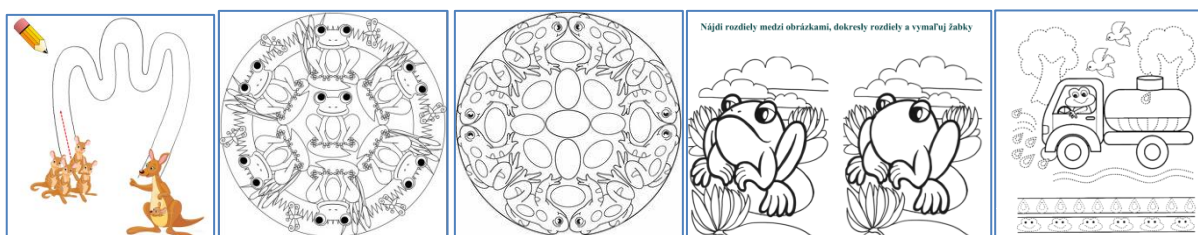
Motivačná pieseň na rozcvičenie celého tela pred kreslením, navodenie atmosféry

„Starý Donald Farmu mal, hija, hija, hou, (chôdza v kruhu so sprievodnými pohybmi paží) kačky si tam pestoval, hija, hija, hou (napodobniť zviera). Z ľava kač, kač, sprava kač, kač (stoj na ľavej nohe, pravej nohe). Tu kač, tam kač, všade len kač kač. (otočka), Starý Donald Farmu mal, hija, hija, hou...“ Hra pokračuje napodobňovaním ďalších zvierat: kravy, mačky, zajace, žaby, ryby si tam pestoval. Deti improvizujú pohyby zvierat, základné pohyby na úvod piesne sa opakujú. Na záver napodobňujú všetky zvieratá naraz.

Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

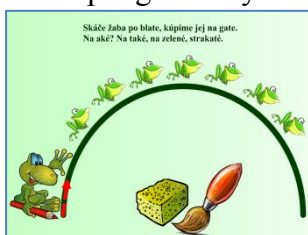
- Vedenie čiar v takzvaných dráhach
- Mandala - vnímanie a rozlišovanie figúry a pozadia. Rozvíja schopnosť sústrediť sa na potrebný zrakový podnet. Dieťa musí medzi podnetmi rovnakého druhu jeden určitý vybrať a udržať ho v centre pozornosti.

- Vyhľadanie určitého počtu rozdielov na dvoch obrázkoch - identifikácia rovnakých objektov a objektov líšiacich sa detailom. Zraková diferenciácia súvisí s konštantnosťou vnímania, rozpoznaním objektu bez ohľadu na jeho veľkosť a umiestnenie. Patrí tu rozlišovanie detailov a polohy objektov. Rozlišovanie detailov súvisí so schopnosťou postrehnúť aj nepatrný rozdiel medzi viacerými objektmi. Dieťa musí medzi podnetmi rovnakého druhu jeden určitý tvar vybrať a udržať ho v centre pozornosti. Zraková pamäť umožňuje správne si pamätať a vybavovať symboly a čísllice.
- Omaľovánka - nácvik uvedomovania si prítlaku pomocou tieňovania.

Rozvoj hrubej motoriky

Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou školskou špongiou v rytme piesne a riekanky: „Ide žaba po rebríku, naťahuje harmoniku. Ide

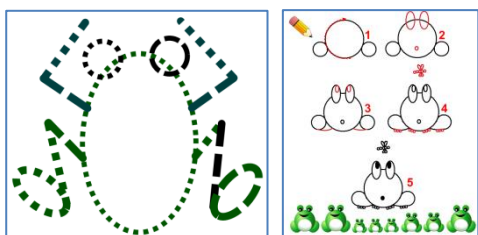
to, nejde to, necháme to na leto.“ „Žaba, žaba maličká, skáče mi pekne, žabička, na vodu ťa hádzem, mocne ako vládzem.“ „Žuje žaba žuvačku našla si ju vo vaku. Žuje žaba žu-žu-žu zastaviť ju nemôžu.“ „Prší, prší leje sa, malá žabka smeje sa. Nevzala si

dáždnik, bo má rada dáždik.“ „Skáču žabky po rybníku, narobia veľa kriku. Skáču žabky v potoku, keď nemajú robotu.“ „Skáče žaba po blate, kúpime jej na gate. Na aké? Na také, na zelené strakaté.“

Je dôležité, aby sa dieťa rukou ktorou nepracuje, dotýkalo okraja tabule. Vzdialenosť od tabule je asi na natiahnutú nedominantnú ruku.

Rozvoj strednej motoriky

Lakeť uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojáčky pri stole tak, aby sa dieťa

ťa nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu básne: „Skáče žaba po blate, kúpime jej na gate. Na aké? Na také, na zelené strakaté.“

- Obkresľovanie tvarov, dotváranie obrázka žabky - dieťa vníma tvar predmetov prostredníctvom zraku, pohybmí očí. Zrak ako keby sa šmýkal po okrajoch vnímaného tvaru a obkresľoval ho. Rozlišovanie tvarov má význam pri čítaní a písaní, dieťa sa učí tvar grafém.
- Kreslenie krok za krokom - rozvíja serialitu. Dieťa vykonáva úlohy v adekvátnom poradí za sebou, dodržiava pravidlá postupnosti, poradia, následnosti.

Rozvoj jemnej motoriky

- Modelovanie podkovičky z plastelíny.
- Listovanie v knihe o zvieratkách po jednotlivých listoch.
- Vytrhávanie (malých častí) „žabiiek“ z farebného papiera.
- Prevliekanie šnúrky otvormi najrôznejších tvarov.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým lakťom a sklopeným zápästím v rytme básničky: „Ide žaba po rebríku, naťahuje harmoniku. Ide to, nejde to, necháme to na leto.“ „Žaba, žaba maličká, skáče mi pekne, žabička, na vodu ťa hádzem, mocne ako vládzem.“ „Žuje žaba žuvačku našla si ju vo vačku. Žuje žaba žu-žu-žu zastaviť ju nemôžu.“ „Prší, prší leje sa, malá žabka smeje sa. Nevzala si dáždnik, bo má rada dáždik.“ „Skáču žabky po rybníku, narobia veľa kriku. Skáču žabky v potoku, keď nemajú robotu.“ „Skáče žaba po blate, kúpime jej na gate. Na aké? Na také, na zelené strakaté.“

November

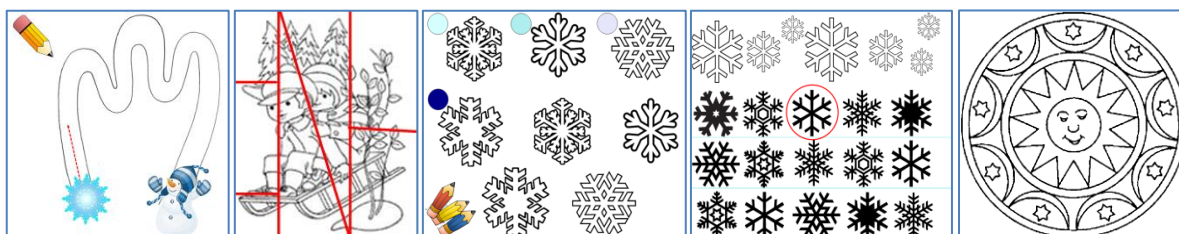
6. Šikmé čiary vedené pomocou oporných bodov - ak ostávajú pre dieťa problémom, kreslíme pomocné dráhy - spojovacie línie, po dlhší čas.

Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

„Ja pred každým písaním, vždy sa pekne postavím (postaviť sa, vystrieť chrbátik). Ruky treba rozcvičiť, na písanie pripraviť (krúženie pažami). Od ramena cez laket', (krúženie ramenom, lakťom) k dlaniam a tak prstov päť (krúženie zápästím a všetkými prstami). Každý prst je dôležitý, tak na neho nezabudni (počítat' všetky prsty).“

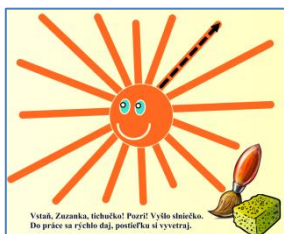
Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

- o Vedenie čiar v takzvaných dráhach.
- o Obrázková skladačka - skladanie celku z častí stimuluje zrakovú analýzu a syntézu. Vnímanie celku predchádza vnímaniu jednotlivých častí. Pre čítanie a písanie je však dôležité vnímanie celku aj jeho častí. Oslabenie zrakovej analýzy a syntézy môže mať za následok pomalšie osvojovanie písmen, ich zapamätávanie, častejšie zámennosti.
- o Rozlišovanie reverzných tvarov, serialita - hľadanie a vyfarbovanie rezervných a inverzných tvarov, podľa obrysu nájsť a označiť správny obrázok. Oslabenie tejto funkcie môže mať za následok zámennosti poradia písmen pri čítaní, vkladanie písmen pri písaní, vynechávanie alebo prehadzovanie písmen.
- o Mandala - zraková pamäť umožňuje správne si pamätať a vybavovať symboly a číslice.

Rozvoj hrubej motoriky

- o Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme

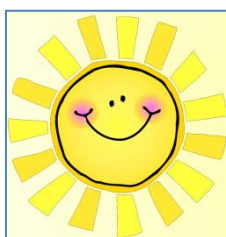

dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovák a namočenou školskou špongiou v rytme pesničky: „Ja som malý snehuliak a čakám na veľký vláčik. Nekašlem a nekýcham, na cestu sa opýtam, má to ale jeden háčik slnko spraví zo mňa fliačik.“

Správna výška kresby je na úrovni brady a úst, dôležité je túto výšku dodržať. Je dôležité, aby sa dieťa rukou ktorou nepracuje, dotýkalo okraja tabule. Vzdialenosť od tabule je asi na natiahnutú nedominantnú ruku.

Rozvoj strednej motoriky

Laket' uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojacky pri stole tak, aby sa dieťa

nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu piesne: „Urobím si snehuliaka na najbližšom brehu. Urobím si snehuliaka z bielučkého snehu. Jedna guľa, druhá guľa, tretiu na vrch dám, a už stojí snehuliak a už stojí tam. Košieľku má snehu-

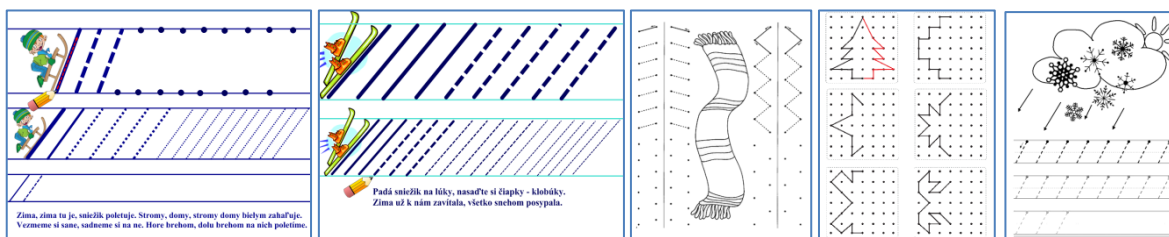
liačik čistučku a svetlú, nos má z mrkvy, oči z uhlia, miesto ruky metlu. A keď deti uvidia ho, povedia si tak: Pozrite sa, aký je to krásny snehuliak!“

Rozvoj jemnej motoriky

- o Modelovanie lyže z plastelíny: natáhovanie modelovacej hmoty. Pozorovanie, ako sa čiara stenšuje a ako mení tvar.
- o Vytrhávanie pásov - lyže z papiera.
- o Strihanie papierových pásov.
- o Skladovanie lyží z krátkych špajdlí podľa predlohy.
- o Krčenie papiera - vyrábanie snehových gúľ.
- o Skladanie papiera - protizávejové snehové zábrany.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podpretým lakťom a sklopeným zápästím v rytme pesničky: „Padá sniežik bielučký, na polia i na lúčky, na záhrady, na lesy, vtáčik malý kdeže si? Tu na dvore bývam, pod strechou sa skrývam, zima mi je chuchuchu, vám teplučko v kožuchu. Neboj sa ty vtáčatko, každé dobré dieťaťko postará sa o teba, dá ti zrna aj chleba.“ „Zima, zima tu je, sniežik poletuje. Stromy, domy, stromy domy bielym zahaľuje. Vezmeme si sane, sadneme si na ne. Hore brehom, dolu brehom na nich poletíme.“ Sniežik sa nám chumelí, zima je zimička. Polia, lúky vybieli zapadne cestička. Zakry svojou perinkou celý kraj náš milý. Veď sme sa už na teba tak veľmi tešili. Padaj sniežik, padaj nám, tešia sa ti deti. Naša pieseň radostná v ústrety ti letí.“

7. **Špirála** je náročná na koordináciu a odhad vzdialenosti medzi čiarami. Dieťa do pohybu musí zapojiť ruku od ramena až po zápästie.

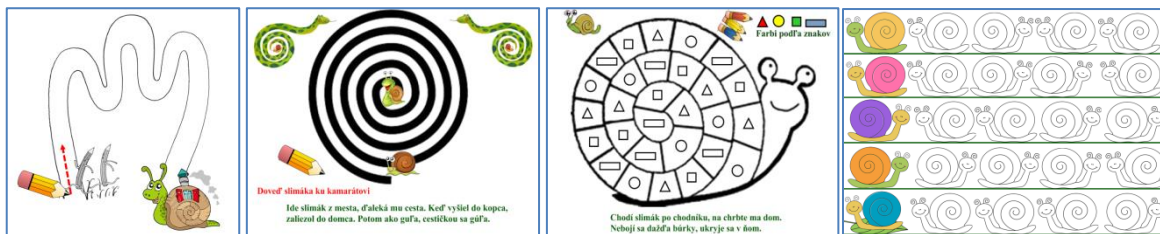
Pieseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

Motanie klbiek vlny v rytme piesne: „O reťaz, o reťaz, pletieme my reťaz. A my reťaz nepletieme, pletieme sa sami, počťte aj vy s nami, málo nás, málo nás, pod' ty Katka (Janko, Evka ...) medzi nás.“

Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

- o Vedenie čiar v takzvaných dráhach.

- Farbenie podľa znakov - zraková pamäť umožňuje správne si pamätať a vybavovať symboly a čísllice. Oslabenie zrakovej pamäte môže spôsobiť ťažkosti v zapamätávaní si tvarov písmen, ich rozpoznanie.
- V množstve obrázkov nájsť rovnakú dvojicu - rozlišovanie detailov (postrehnúť aj nepatrný rozdiel medzi dvoma objektmi)

Rozvoj hrubej motoriky

- Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme

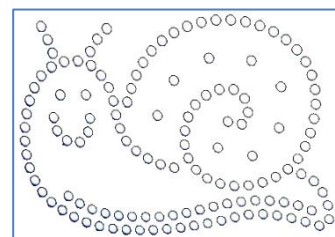
dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou školskou špongiou v rytme piesne a riekanky: „Na cestičke slimák pomaly si lezie, ani by ste neverili že svoj domov nesie.“ „Chodí slimák po chodníku, na chrbte má dom. Nebojí sa dažďa búrky, ukryje sa v ňom.“ „Slimák,

slimák, ukáž sa, už od rána čakám ťa. Ak mi rožky ukážeš, zeleninku dostaneš.“ „Slimák, slimák, vystrč rožky, dám ti múčky na parôžky.“ „Ide slimák z mesta, ďaleká mu cesta. Keď vyšiel do kopca, zaliezol do domca. Potom ako guľa, cestičkou sa guľa.“

Správna výška kresby je na úrovni brady a úst, dôležité je túto výšku dodržať. Je dôležité, aby sa dieťa rukou ktorou nepracuje, dotýkalo okraja tabule. Vzdialenosť od tabule je asi na natiahnutú nedominantnú ruku.

Rozvoj strednej motoriky

Laket' uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojacky pri stole tak, aby sa dieťa nemuselo k práci nakláňať.

Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej per-

cepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu básne: „Chodí slimák po chodníku, na chrbte má dom. Nebojí sa dažďa búrky, ukryje sa v ňom.“

- Dieťa si natrie prst temperovou farbou. Po nanesení farby si robí odtlačky na predkreslený biely baliaci papier.

Rozvoj jemnej motoriky

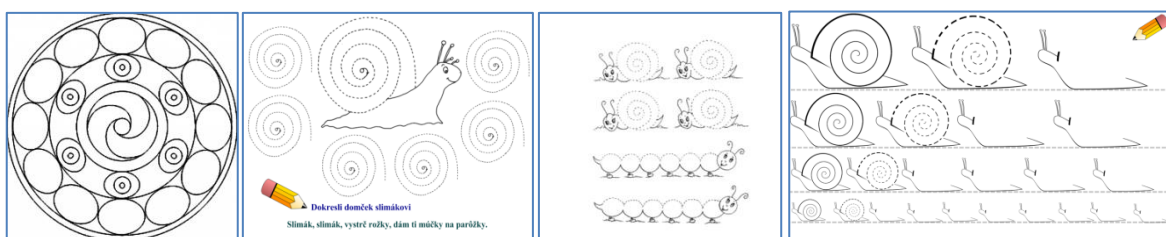
- Modelovanie slimákov zo slaného cesta podľa vzoru.
- Skladanie slimákov z perlových mozaík.

- Vtláčanie strukovín do plastelíny - vytváranie slimákov.
- Strihanie pásov podľa predlohy, nalepovanie na CD, vyhotovenie slimákov.
- Vytváranie slimákov z mäkkého drôtu.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým laktom a sklopeným zápästím.

- Mandala - vnímanie a rozlišovanie figúry a pozadia. Rozvíja schopnosť sústrediť sa na potrebný zrakový podnet. Dieťa musí medzi podnetmi rovnakého druhu jeden určitý vybrať a udržať ho v centre pozornosti.

December

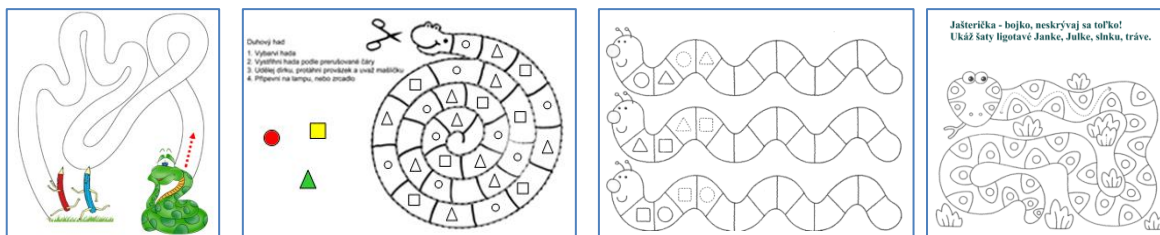
8. Vlnovka si vyžaduje zvládnutie horného aj spodného oblúku, a preto k jej kresbe pristupujeme až v čase, keď má dieťa oboje „v ruke“. Najjednoduchšie je kreslenie vln, kedy ešte nevyžadujeme presnosť. Vždy kreslíme zľava doprava. Postupom času by vlnky mali byť zhruba rovnako ďaleko od seba a línie by sa nemali prekrývať.

Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

Palec cvičí hop, hop, hop (kmitanie palcom) a malíček skok, skok, skok. (kmitanie malíčkom) Ukazovák sem i tam. (ukazovák do ľava a do prava) Všetky prsty cvičiť mám. (kmitanie všetkými prstíkmi)

Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

- Vedenie čiar v dráhach.
- Rozlišovanie tvarov a farieb - nedostatky v oblasti vnímania farieb sa môžu prejavovať ťažkosťami vo výtvarnom prejave, rozlišovanie tvarov pri osvojovaní grafém.
- Rozlišovanie detailov súvisí so schopnosťou postrehnúť aj nepatrný rozdiel medzi dvoma objektmi.
- Serialita je úzko spojená s dodržiavaním pravidiel postupnosti, poradia, následnosti (poradie písmen pri písaní a čítaní).

Rozvoj hrubej motoriky

Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa

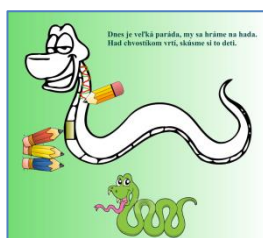

cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou školskou špongiou v rytme piesne a riekanky: „Dnes je veľká paráda, my sa hráme na hada. Hustým lesom preliezame, cestu chvostom zamestáme.“ „Jašterička - bojko, neskrývaj sa toľko! Ukáž šaty ligotavé Janke, Julke, slnku, tráve.“ „Ja som Vaša priateľka, Petríková stonožka.

Mám červené ponožky, patríam medzi stonožky. Mám maličkú hlavičku a na zadočku hlavičku.“ „Pozrite sa, to je krása, keď stonožka ponáhl'a sa. Hore trávou, kvietkami, so svojimi nôžkami. Pravá, ľavá, pravá, ľavá, jedna nôžka zaostáva. Podkla sa o polienko, rozbila si kolienko. Teraz plače: och, och, och, ktorá je to z toľkých nôh?“ Správna výška kresby je na úrovni brady a úst, dôležité je túto výšku dodržať. Je dôležité, aby sa dieťa rukou ktorou nepracuje, dotýkalo okraja tabule. Vzdialenosť od tabule je asi na natiahnutú nedominantnú ruku.

Rozvoj strednej motoriky

Laket' uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojacky pri stole tak, aby sa dieťa

ťa nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu básne a piesne: „Keby mala rozum stonožka, ináč by si život zariadila, dvoma nôžkami prala, dvoma šila, dvoma obed navarila, dvoma hrala futbal, dvoma hádzanú, dvoma

útok, dvoma obranu, dvoma by zas mohla kosiť trávičku, dvoma dojit' pánbožkovu kravičku. Slovom, možností by bolo nemálo, krásne by všetko klapalo. Keby mala rozum stonožka, nech si vezme príklad od Jožka!“ „Stonožka sa má, sto nožičiek má. Keď však ide do školičky, stokrát obuje si čižmy. Ja mám iba dve, pravú, ľavú, ale kde?“ „Na strome raz jedna hruška červíkovi takto šušká: Vylez červík, rýchlo von, opusti môj sladký dom. Pohybu tu málo máš, stále ješ a priberáš. Nebude nám dobre dvom, o chvíľu zješ celý dom.“

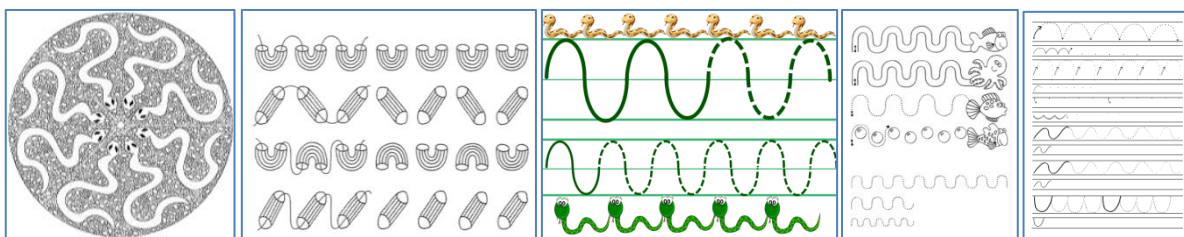
Rozvoj jemnej motoriky

- Modelovanie hadov zo slaného cesta podľa vzoru.
- Strihanie hadov z papierových pásov.
- Vtláčanie strukovín do plastelíny - vytváranie hadov.
- Strihanie a lepenie pásov z farebného papiera podľa predlohy, vyhotovenie hadov.
- Vytváranie hadov z mäkkého drôtu.
- Navliekanie korálok - vytváranie hadov.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie:

- Mandala - vnímanie a rozlišovanie figúry a pozadia. Rozvíja schopnosť sústrediť sa na potrebný zrakový podnet. Dieťa musí medzi podnetmi rovnakého druhu jeden určitý vybrať a udržať ho v centre pozornosti.
- Obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým lakťom a sklopeným zápästím.

9. Elipsa vychádza z prirodzeného pohybu zápästia a pre väčšinu detí je to nenáročný pohyb. Niektoré deti môžu mať problém pri rozlišovaní kruhu, špirály a elipsy. Neponáhľame sa, ale pomáhame dieťaťu vnímať rozdiel. Dieťaťu môže pomôcť, keď najskôr nakreslíme tvary na veľký papier, dieťa ich postupne prechádza prstom a potom ceruzkou.

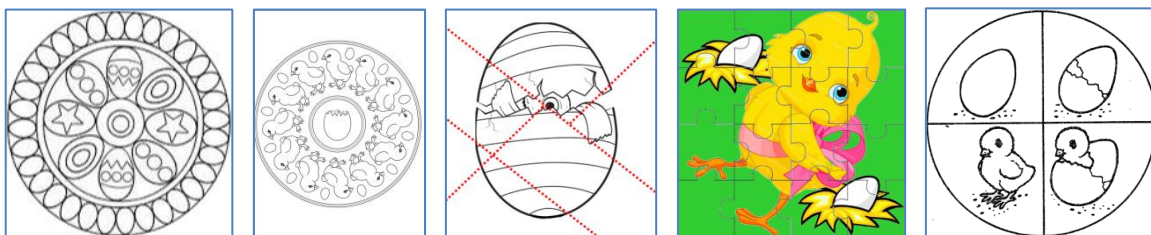
Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

Palec cvičí hop, hop, hop (kmitanie palcom) a malíček skok, skok, skok. (kmitanie malíčkom) Ukazovák sem i tam. (ukazovák doľava a doprava) Všetky prsty cvičiť mám. (kmitanie všetkými prstíkmi)

Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

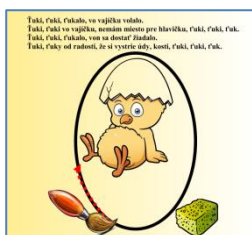
- Mandala - vnímanie a rozlišovanie figúry a pozadia. Rozvíja schopnosť sústrediť sa na potrebný zrakový podnet. Dieťa musí medzi podnetmi rovnakého druhu jeden určitý vybrať a udržať ho v centre pozornosti.
- Puzzle - zrková analýza a syntéza - skladanie celku z častí zohráva významnú úlohu pri odlišení detailov. Oslabenie zrakovej analýzy a syntézy môže mať za následok pomalšie osvojovanie písmen, ich zapamätávanie, častejšie zámeny.

- Serialita - dejová postupnosť podporuje rozvíjanie porozumenia príčiny, následku, vnímania času a časovej postupnosti.

Rozvoj hrubej motoriky

Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa

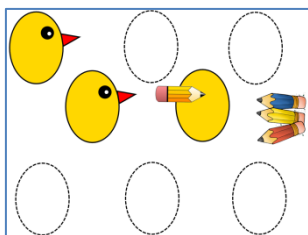

cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovák a namočenou školskou špongiou v rytme piesne a riekanky: „Ťuki, ťuki, ťukalo, vo vajčku volalo. Ťuki, ťuki vo vajčku, nemám miesto pre hlavičku, ťuki, ťuki, ťuk. Ťuki, ťuki, ťukalo, von sa dostať žiadalo. Ťuki, ťuky od radosti, že si vystrie údy, kosti, ťuki, ťuki, ťuk.“

„Kvá-kvá-kvačica čierna biela slepica. Pod stolom sú drobce kura vodu slopce.“ „Kot-kot-kot-kot kotkodák, nedám vajce za päťák. Dám ho za dva dukáty, nech mám peniaz na šaty.“ „My sme žlté kuriatka, vyliahnuté od piatka. Spinkáme si pod krídlami, pod krídlami našej mamy.“ „Kikirikí, vstaň slepočka, zobuď sa a otvor očká, pozri už je ráno, ja už spievam dávno.“

Rozvoj strednej motoriky

Lakieť uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojacky pri stole tak, aby sa dieťa

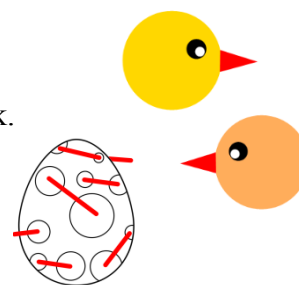

ťa nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej perciepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu básne a piesne: „Sedí kohút na plote, volá slepky k robote, ki-ki-ri-ki moje slepky, treba vajce do polievky.“ „Na dvore býva slepočka naša, ona nám biele vajíčka

znáša, kot, kot, kodák, kot, kot, kodák, ona nám biele vajíčka znáša. Kohútik však je na dvore pánom, on budí ľudí každým ráno. ki, ki, rikí, ki, ki, rikí. On budí ľudí každým ráno.“

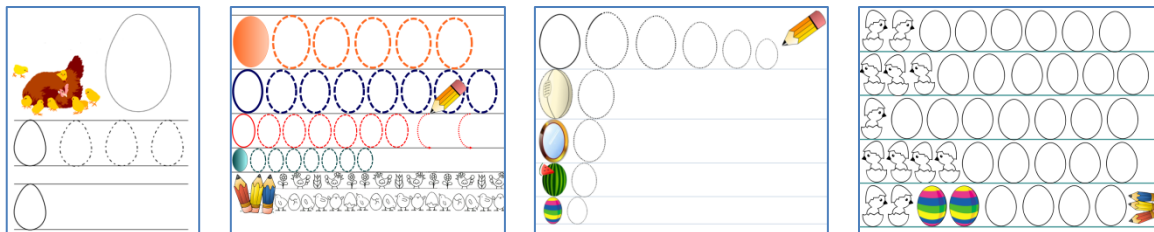
Rozvoj jemnej motoriky

- Odtlačanie namaľovaných korkových zátok - vytváranie kuriatok.
- Modelovanie vajíčok z plastelíny podľa vzoru.
- Prevliekanie šnúrok otvormi najrôznejších tvarov.
- Kotúľanie polystyrénovými vajíčkami k méte (k hniezdu).

- Listovanie v knihe po jednotlivých listoch (Vladimír Sutejev: Rozprávky a obrázky: Kuriatko a káčatko).

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým lakťom a sklopeným zápästím.

Január

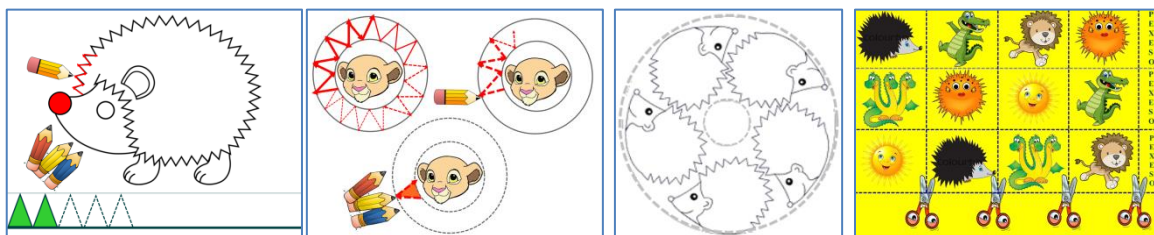
10. Ostré obraty - „zuby“. Ich kreslenie znamená zvládnutie šikmých čiar a zmeny smeru vo vedení čiary. Toto nie je jednoduché: dieťa musí pri vedení čiaru ruku pozastaviť, nezdvíhať ju, zmeniť smer a pokračovať v čiare. Ak to nevie, tak aj v spontánnej kresbe nebudú napr. strechy špicaté ale zaoblené.

Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

Raz sa prsty hádali, akú prácu konali. Palec ten je silný (kmitanie palcom), ukazovák pilný (kmitanie ukazovákom), prostredník je najdlhší (kmitanie prostredníkom), prstenník je najkrajší (kmitanie prstenníkom), malíček je najmenší (kmitanie malíčkom). Rúčky, rúčky, ručičky, máte pekné prstíky (kmitanie všetkými prstíkmi). Máte pekné dlane, zatlieskajme na ne (potlesk).

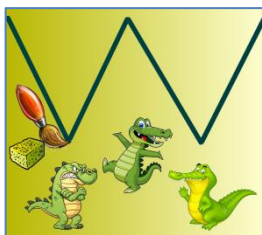
Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

- Vedenie čiar podľa predkreslených vzorov.
- Mandala - vnímanie a rozlišovanie figúry a pozadia. Rozvíja schopnosť sústrediť sa na potrebný zrkový podnet. Dieťa musí medzi podnetmi rovnakého druhu jeden určitý vybrať a udržať ho v centre pozornosti.
- Pexeso - zrková pamäť umožňuje správne si pamätať a vybavovať symboly a čísllice.

Rozvoj hrubej motoriky

Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa

cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou školskou špongiou v rytme piesne a riekanky: „Narodil sa, narodil, jeden veľký krokodíl. Narodil sa v Níle, robí prvé míle, spieva z dlhej chvíle.“

Rozvoj strednej motoriky

Lakť uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojáčky pri stole tak, aby sa dieťa

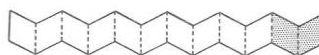
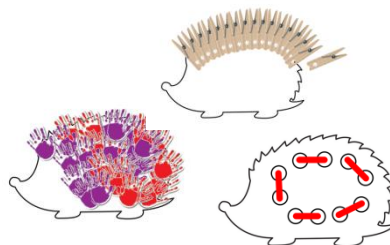
nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú postupne jednotlivými prstami za sprievodu básne a piesne: „Tigre v džungli kralujú, skáču tam a maľujú. Maľujú si pružky, rovno na ko-

žúšky.“ „Lezie ježko, lezie v lese, jabĺčko na chrbte nesie, do lístia sa zahrabal a tam sladko zaspinkal. Lezie ježko lezie v lese, jabĺčka si domov nesie. Ježko pichá do všetkých strán, ja sa chytiť nenechám.“ „Ježo, ježo, ježatý, čo ti treba šaty? Mne sú treba iba ihly, aby ste sa na nich pichli.“ „Leží ježko veľmi chorý, hrdielko ho stále bolí. Spadli naňho až tri kvapky, namočil si malé labky.“

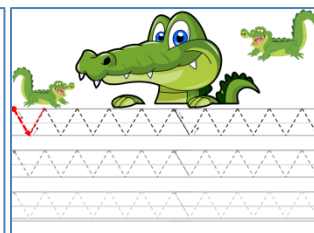
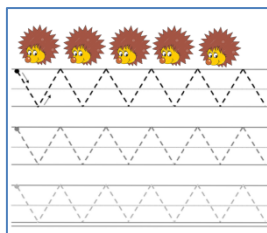
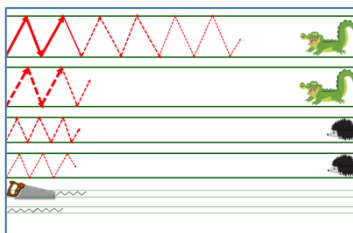
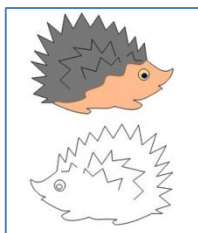

Rozvoj jemnej motoriky

- Odtlačanie namaľovanej dlane, vytváranie ježkov.
- Štipcovanie pichliačov štipcami na prádlo.
- Prevliekanie šnúry otvormi najrôznejších tvarov.
- Kotúľanie loptičiek k méte, ježkov do brlohu.
- Listovanie v knihe po jednotlivých listoch (Vladimír Sutejev: Rozprávky a obrázky: Palička pomocníčka).
- Skladanie papiera - brloh pre ježka.
- Strihanie cikcakovými nožnicami.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podpretým laktom a sklopeným zápästím.

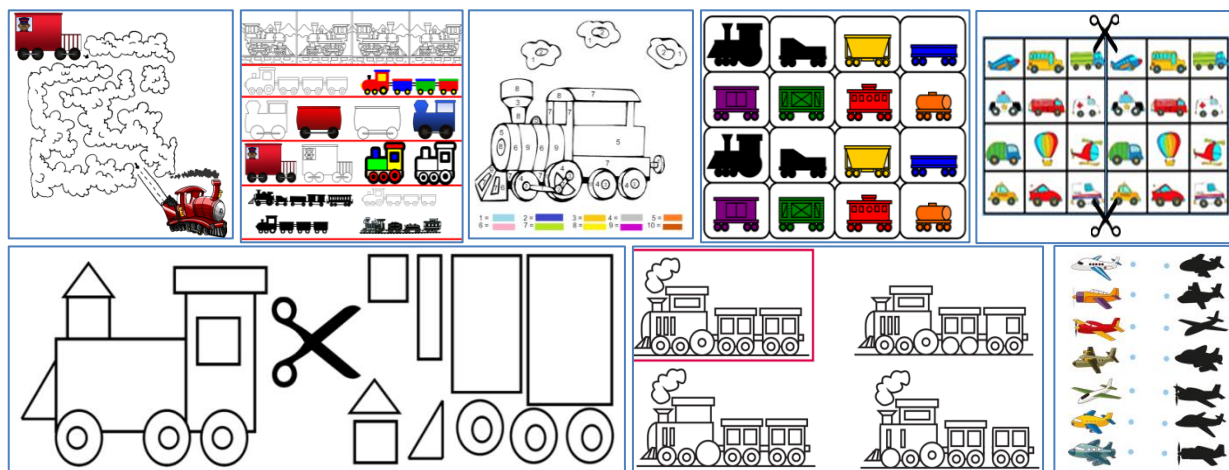
11. Spojené oblúky. Pri nich dieťa tiež potrebuje zvládnuť zmenu smeru, tak ako pri zuboch. Ak toto nezvláda, tak zväčša kreslí nie spojené oblúky, ale kladie jednotlivé oblúky vedľa seba.

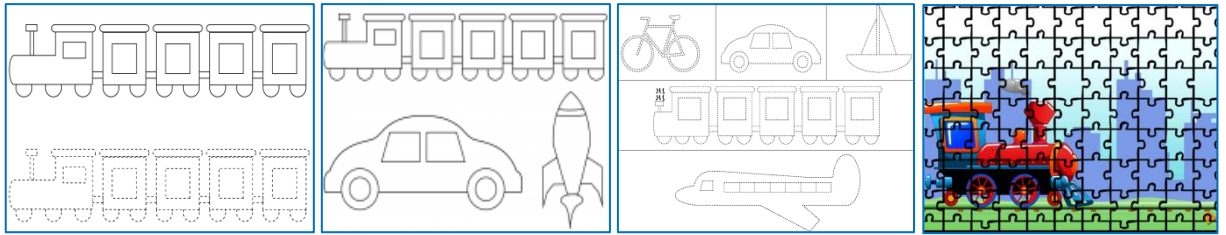
Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

Raz sa prsty hádali, akú prácu konali. Palec ten je silný (kmitanie palcom), ukazovák pilný (kmitanie ukazovák), prostredník je najdlhší (kmitanie prostredníkom), prstenník je najkrajší (kmitanie prstenníkom), malíček je najmenší (kmitanie malíčkom). Rúčky, rúčky, ručičky, máte pekné prstíky (kmitanie všetkými prstíkmi). Máte pekné dlane, zatlieskajme na ne (potlesk).

Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

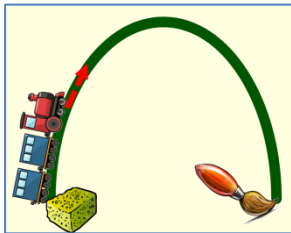
- Vedenie čiar v dráhach.
- Rozlišovanie detailov a farieb - hľadanie predmetov rovnakej veľkosti, tvaru a farby.
- Rovnaké obrázky vyfarbi rovnako - trénuje sa schopnosť spájať zrakový vnem s rozlišovaním tvarov a farieb.
- Farbenie podľa čísel - úloha rozvíjajúca zrakovú pamäť, je určená k prevencii ťažkostí pri písaní a vybavovaní grafém z pamäte.
- Pexeso - zraková pamäť umožňuje správne si pamätať a vybavovať symboly a čísllice.
- Zraková analýza a syntéza - skladanie vláčika z vystrihnutých geometrických tvarov.
- Hľadanie a doplnenie rozdielov - identifikácia neúplných tvarov sa zameriava na problematiku prevencie pri osvojovaní grafém.
- Omaľovánky slúžia na nácvik uvedomovania si prítlaku pomocou tieňovania.
- Puzzle - zraková analýza a syntéza - skladanie celku z častí zohráva významnú úlohu pri odlišení detailov.

Rozvoj hrubej motoriky

Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa

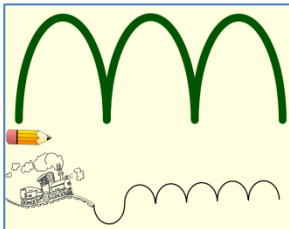

cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovák-
om a namočenou školskou špongiou v rytme piesne a básničky:
„Ide, ide vláčik, ide ide vlak, poďte milé deti, poďte nasadať. Pô-
jdeme my do Žiliny, nakúpime zeleniny, pôjdeme my do Popradu,
kúpime si čokoládu, ide, ide vláčik, ide ide vlak.“ „Ide vláčik, ši ši

ši, dovezie nás k Maryši, od Maryši k Etele, prešiel štyri tunele.“ „Mám autíčko červené,
žlté, modré, zelené. Postavím ich do radu, vôkol spravím ohradu. Autoservis urobím, kaž-
dú chybu opravím. Kto neverí, uverí, príd'te všetci šoféri.“

Rozvoj strednej motoriky

Lakeť uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku a kreslením prstami do piesku, soli

postojacky pri stole tak, aby sa dieťa nemuselo k práci nakláňať.
Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie.
Deti pohybujú prstami za sprievodu básne a piesne: „Tú, tú, tú,
auto je už tu. Poď ty mama, poď ty s nami, za chvíľu sme za hora-

mi. Tú, tú, tú auto je už tu. Len sa trochu povozíme,
hneď sa domov navrátime. Tú, tú, tú auto je už tu.“
„Ide vláčik, ši ši ši, dovezie nás k Maryši, od Maryši k
Etele, prešiel štyri tunele.“ „Ideme, ideme do lesa,
zlámali sa nám kolesá. Ideme, ideme ako vlak,

rýchlejšie letíme ako vták.“

Rozvoj jemnej motoriky

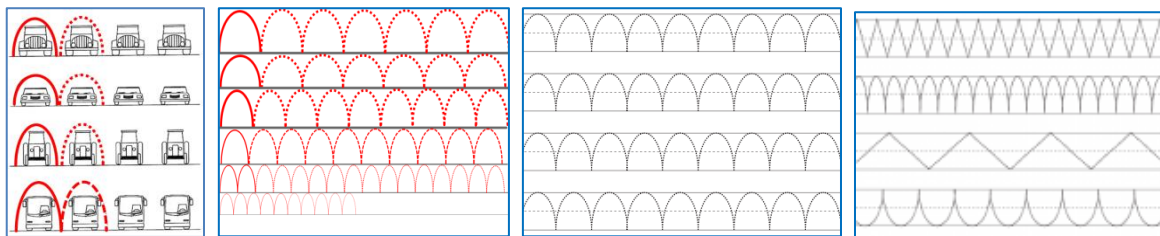
- Hádzanie a chytanie fazuľových vrecúšok.
- Modelovanie tunelov z plastelíny podľa vzoru.
- Prevliekanie šnúrok otvormi najrôznejších tvarov.
- Kreslenie prstom alebo ceruzkami na uzavreté vrecká naplnené farebným gélom. Gélové vrecúška sa napustia voňavým vlasovým gélom. Používajú sa

uzavierateľné sáčky na potraviny alebo sáčky s uzavierateľnou lištou, dotýkať sa ich dá rukami alebo chodidlami. Cez sáčky preniká aj vôňa.

- Skladanie vlakov a tunelov z kociek.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým laktom a sklopeným zápästím.

Pri kreslení spojených dolných oblúkov sa postupuje rovnako, na motiváciu sa využívajú piesne: „Vršok, dolina, pekná rovina. Tie slovenské dievčence sú ako malina.“ „Ide vláčik tralaláčik, vezie máčik na koláčik. Hop - cup raz, dva, tri, nasadneme ja aj ty. Ide vláčik tralaláčik, vezie máčik na koláčik. Hop - cup raz, dva, tri, odveziem sa ja aj ty. Ide vláčik tralaláčik, sedí na ňom malý vtáčik. Hop - cup raz, dva, tri, zalietam si ja aj ty. Letí vtáčik za obláčik, už je malý ako máčik. Hop - cup raz, dva, tri, zakývam mu ja aj ty.“

Február

12. Pri kreslení **horných slučiek** musí dieťa zvládať kríženie šikmých čiar a dobre si uvedomovať smer vedenia čiary. Je vhodné, aby dieťa najskôr obťahovalo celý rad slučiek a až potom dokresľovalo len posledné slučky v rade. Ak má problém uvedomiť si smer zatočenia slučky, je vhodné ho vyznačiť a napomôcť slovnou inštrukciou: „k oknu“, „k stene“. **Spodné slučky** bývajú pre deti ešte ťažšie než horné. Pri navodzovaní tohto prvku postupujeme podobne ako pri horných slučkách, pomáhame slovnou inštrukciou alebo vyznačením smeru. Postupne sa snažíme o plynulý pohyb, aby dieťa nakreslilo celý rad jedným ťahom, aby pohyb vychádzal z ramenného kĺbu. Vôbec to nie je jednoduché, takže s dieťaťom treba byť trpezlivý a neustále ho povzbudzovať.

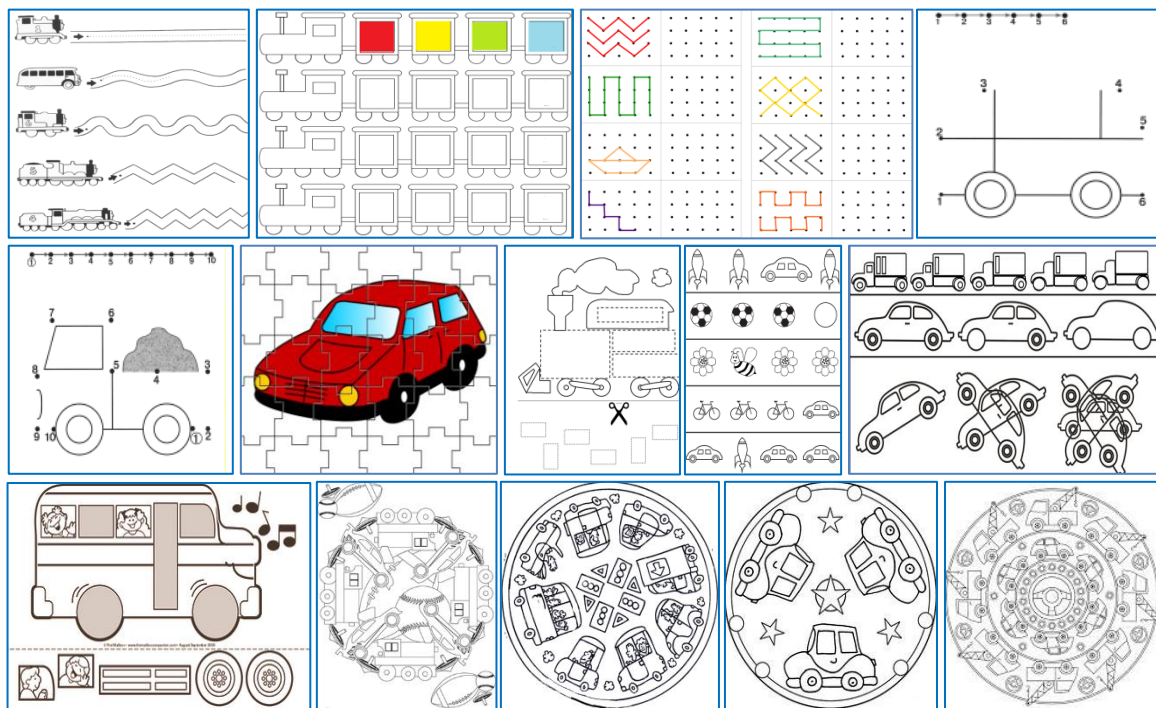
Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

Takto letia vtáci (napodobňovanie letu vtákov), takto sadajú (drep). Takto letia vtáci (napodobňovanie letu vtákov), takto sadajú (drep). Takto pijú vodičku (drep, pijeme z dlaní), hore kukajú (zostávame v drepe, dvíhame hlavu hore). Takto skáču vrabce (poskoky znožmo), žitko zobkajú (drep, napodobňovanie zobanie so zápästím).

Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

- Vedenie čiar v dráhach.

- o Rozlišovanie farieb - farbenie podľa predlohy. Dieťa pochopí, čo reprezentuje farba, čo sa farbami myslí a čo znamenajú.
- o Rozvíjanie priestorovej orientácie a predstavivosti - kreslenie podľa predlohy..
- o Farbenie podľa čísel - úloha, rozvíjajúca zrakovú pamäť, je určená k prevencii ťažkostí pri písaní a vybavovaní grafém z pamäte.
- o Puzzle - zrková analýza a syntéza - skladanie celku z častí zohráva významnú úlohu pri odlíšení detailov.
- o Identifikácia rovnakých objektov - hľadať, čo tam nepatrí a odôvodni prečo. Rovnaké tvary vyfarbi na rovnako.
- o Hľadanie a doplnenie rozdielov - identifikácia neúplných tvarov sa zameriava na problematiku prevencie pri osvojovaní grafém.
- o Omaľovánky slúžia na nácvik uvedomovania si prítlaku pomocou tieňovania.
- o Zrková analýza a syntéza - skladanie auta z vystrihnutých geometrických tvarov.
- o Mandala - rozlišovanie figúry od pozadia stimuluje orientáciu na ploche pri prehliadaní zložitejších obrázkov a tvarov s viacerými prvkami, zameranie pozornosti na jednotlivé prvky, ich splynutie s pozadím.

Rozvoj hrubej motoriky

Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou škol-

skou špongiou v rytme piesne: „Lietala tá lastovička, lietala, až sa ona neba - zeme týkala.

Priletel k nej krahulíček - biely vták, či sa budeš lastovička vydávať. Budem sa ja, krahulíček, vydávať, až sa bude suchý javor zelenáť. Chytil sa však krahulíček rozumu, nakúpil on zeleného hodvábu. Povešal on po konároch hodváby a už je ten suchý javor zelený.“

Rozvoj strednej motoriky

Lakť uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku a kreslením prstami do piesku, soli

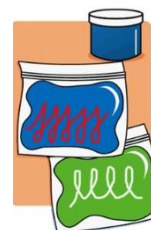

postojáčky pri stole tak, aby sa dieťa nemuselo k práci nakláňať.

Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú prstami za sprievodu básne a piesne: „Takto letia vtáci, takto sadajú. Takto letia vtáci, takto sadajú. Takto pijú vodičku, hore kukajú. Takto skáču vrabce, žitko zobkajú.“

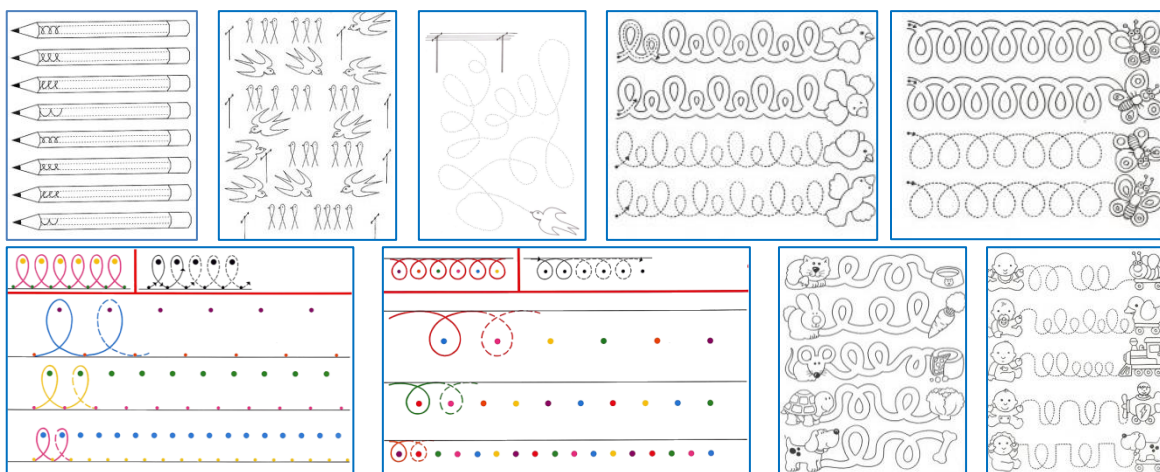
Rozvoj jemnej motoriky

- o Vytrhávajúce z farebných papierov - náklad do vagónov.
- o Skladanie vláčikov zo šparadiel.
- o Prevliekanie šnúrok otvormi najrôznejších tvarov - spájanie vagónov.
- o Kreslenie prstom alebo ceruzkami na uzavreté vrecká naplnené farebným gélom.
- o Skladanie dopravných prostriedkov zo stavebníc.
- o Vytvorenie lastovičiek z mäkkého drôtu.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podpätým lakťom a sklopeným zápästím.

Marec

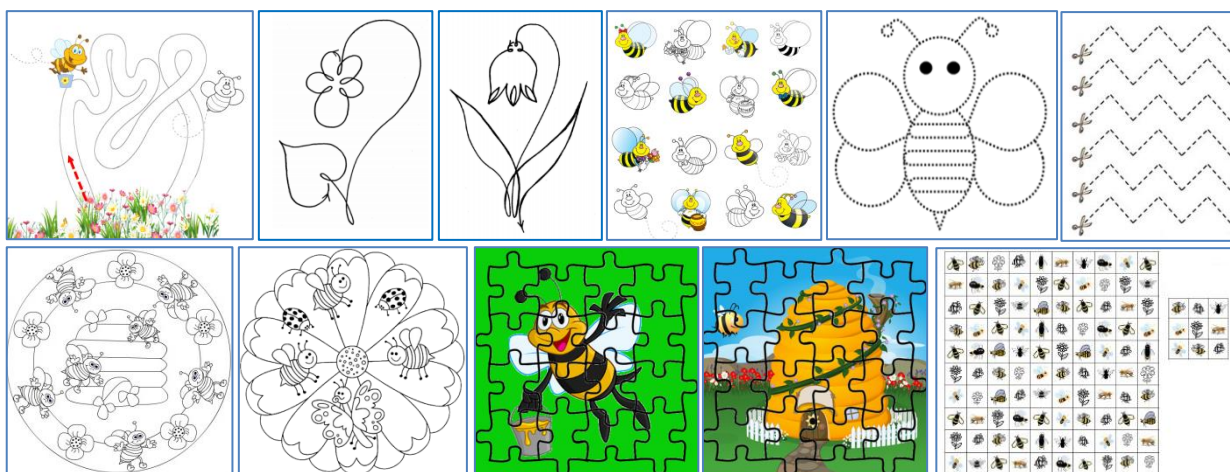
13. Stúpajúca šikmá čiara s miernym prehnutím Je jedným zo základných prvkov tvoriacich písmo. Je pre ňu typické, že ju píšeme zdola nahor. Je úvodnou časťou mnohých písmen (napr. malé písané l). Ostrý obrat je spojením šikmej čiary s prehnutím a šikmej čiary „dažd'ovej“ a je súčasťou napr. malého písaného „t, i, p, j“.

Báseň na rozcvičenie pred kreslením

Cvičím, cvičíš, cvičíme (predpažiť, vzpažiť, upažiť, pripažiť 2x) vždy to radi robíme. Poskok raz a dva a tri, (deti poskakujú na jednej aj na oboch nohách) kričať to sa nepatrí. Drepy dva a tri a štyri, (deti robia drepy) trochu sme si pocvičili. Lietame sť a vtáčik malý, (napodobňujú lietanie) v učení sa nám vždy darí.

Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

- o Vedenie čiar v dráhach a obťahovacie cviky jedným ťahom - rozvíjanie zrakovomotorickej koordinácie.
- o Hľadanie rovnakých predmetov - rovnaké tvary vyfarbi na rovnako.
- o Spoj čiary a vymaľuj včielku - omaľovánky slúžia na nácvik uvedomovania si prítlaku pomocou tieňovania.
- o Mandala - rozlišovanie figúry od pozadia stimuluje orientáciu na ploche pri prehliadaní zložitejších obrázkov a tvarov s viacerými prvkami, zameranie pozornosti na jednotlivé prvky, ich splynutie s pozadím.
- o Puzzle - zraková analýza a syntéza - skladanie celku z častí zohráva významnú úlohu pri odlíšení detailov.
- o Identifikácia rovnakých objektov - vytváranie skupín rovnakých predmetov.

Rozvoj hrubej motoriky

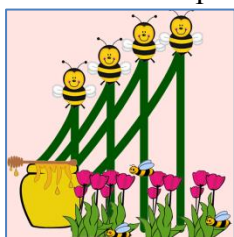
Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou škol-

skou špongiou v rytme piesne a básne: „Malá včielka lúkou bzučí, čmeličik ju lietat' učí. Na podbeľ si sadajú, chutný med si zbierajú.“ „Zavčas rána bzučí včielka, že navštíví každý kvet. Nabzučí sa veru veľa, kým vyrobí sladký med.“ „Raz plakala včelička, že je ešte maličká. Prišla muška: neplač včielka, keď narastieš, budeš veľká. A keď zješ medíka veľa, bude z teba veľká včela. Z medíka sú dobré hody, včielka rastie ani z vody. Na obed i na večeru, papká medík namojveru. Už neplače naša včielka, už narástla, už je veľká. A tak ako včielky všetky, obletuje pestré kvietky.“

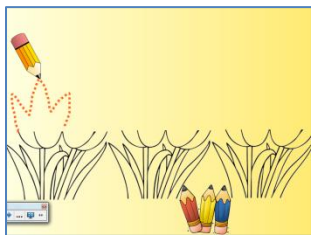
Rozvoj strednej motoriky

Laket' uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojacky pri stole tak, aby sa dieťa nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej per-

cepcie. Deti pohybujú prstami za sprievodu básne a piesne: „Deti, deti, včielky letia z poľa, kde je d'atčina. Donášajú sladkú šťavu, doletia s ňou do včelína. Dohotovia doma med, včelím deťom na obed.“ „Letí čmeliak nad lúkou a ja za ním s klobúkom. Letel, až sa unavil, potom padol do trávy. A tráva ma prosila, nechaj toho čmeliaka! To je bzučiak admirál. Snáď by si ho netýral. Admirál môj, leť! Nech sa teší svet.“ „Bzúky, bzúky, bzúky, idú spinkať lúky. Kvietky hlávky naklonili, jasné očka zatvorili. Aj my poďme, milé včielky, suchnime sa do postieľky. Bzúky, bzúky, bzúk, noc k nám príde z lúk.“ „Slniečko sa zobudilo, popreťahovalo kosti, cez mraky hlávku vystrčilo, zasmialo sa od radosti. Vyleteli včielky vrtké, motýle zas šantia v tráve, lienka ponáhľala sa kdesi, mravce slamku našli práve. Obze-

rá sa slnko zlaté, čo sa robí, čo sa deje? Všade radosť z práce majú a slniečko len sa smeje.“ „Lastovičky, včielky pekne bzučia, potok nám spieva o jari, všetky stromy pučia.

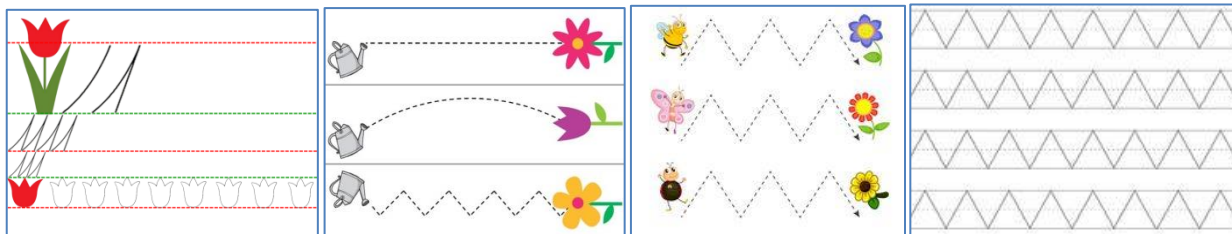
Trávička je zelená, slnko stále hreje. O jari si spievame, veď nič krajšie nie je.“ „Letí čmeliak z kvetu na kvet, krídelká má z krásnych farieb. Oddýchne si na stebielku, zamáva na zlatú včielku.“ „Letí čmeliak, poznáme to, na krídelkách nosí leto. Roznesie ho po poli, v celom našom okolí.“ „Letela včielka po lúke, pristala mi na ruke. Let', včielka, let', spoznaj celý svet!“

Rozvoj jemnej motoriky

- o Vytrhávanie, šúľanie a lepenie tulipánov z farebných krepových papierov.
- o Sadenie cibuliek tulipánov.
- o Strihanie, farbenie a lepenie tulipánov - obkresliť tvary podľa makety.
- o Kreslenie prstom alebo ceruzkami na uzavreté vrecká naplnené farebným gélom.
- o Skladanie tulipánov z farebných papierov.
- o Vytvorenie tulipánov z mäkkého drôtu.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým laktom a sklopeným zápästím.

Apríl

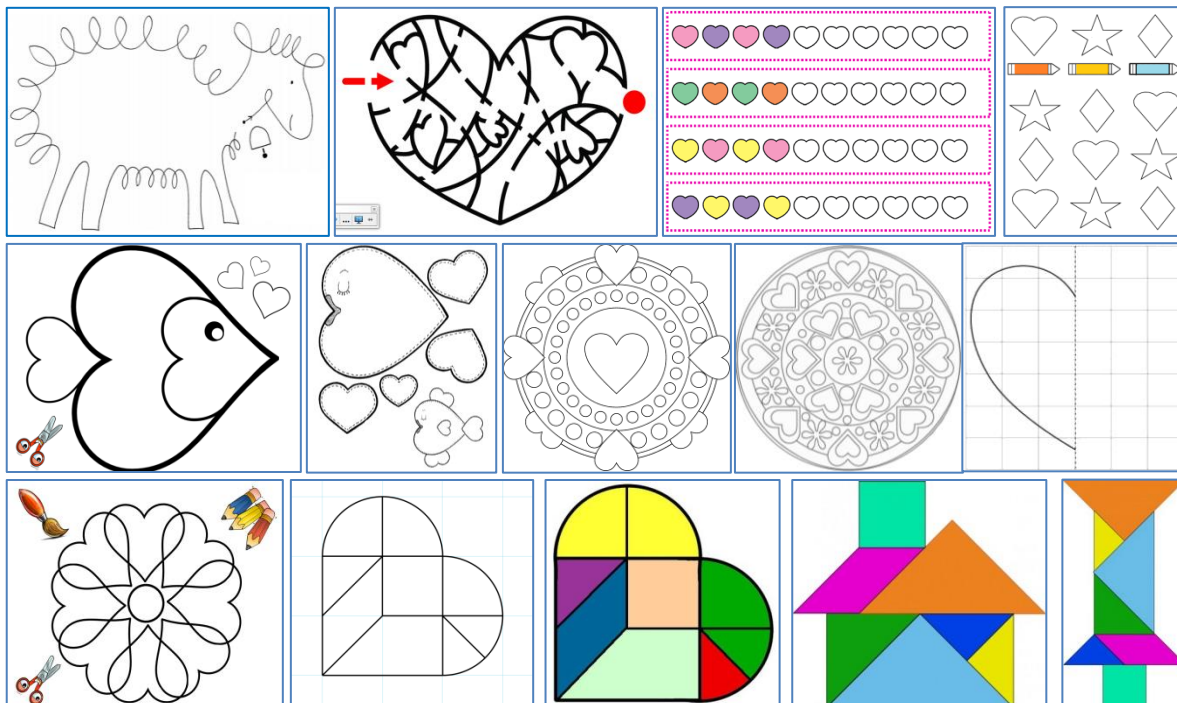
14. Srdcovka V školskom veku môže deťom pomôcť vyvodiť písmeno S. Začína sa stúpajúcou šikmou čiarou s miernym prehnutím, pokračuje ostrým obratom a dokončením srdcovky.

Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením

„Čvirik, čvirik, čvirik, (poskoky znožmo) sadol vrabec na krík (čupnúť si). Teraz sa tam pohojdáva, (pohojdávane sa v kolenách) krídelkami na nás máva (mávanie rukami). Zrazu frnk - brnk do lesa, (tlieskanie) chyt' si ma - smeje sa (bežanie).“ „Ja som malý chlapec, (stoj spojný, upažiť a predpažiť) skáčem ako vrabček (poskoky na mieste). Sem a tam, sem a tam, (poskoky znožmo do priestoru) všetky zrnká pozbieram (poskoky v podrepe).“

Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko, úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania

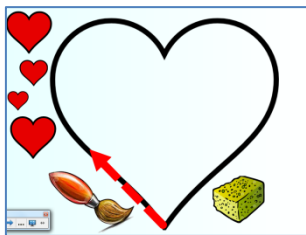
- o Obťahovacie cviky jedným ťahom - rozvíjanie zrakovomotorickej koordinácie.
- o Labyrint - rozvíjanie zrakovomotorickej koordinácie.
- o Rozlišovanie farieb - farbenie podľa predlohy. Dieťa pochopí, čo reprezentuje farba, čo sa farbami myslí a čo znamenajú.
- o Rozvíjanie priestorovej orientácie a predstavivosti - kreslenie podľa predlohy.
- o Rozvíjanie seriality - farbenie radu obrázkov, striedanie určitých farieb.
- o Zrková analýza a syntéza - skladanie rybiek z vystrihnutých tvarov podľa predlohy.
- o Mandala - rozlišovanie figúry od pozadia stimuluje orientáciu na ploche pri prehliadaní zložitejších obrázkov a tvarov s viacerými prvkami, zameranie pozornosti na jednotlivé prvky, ich splynutie s pozadím.
- o Dokresľovanie neúplných tvarov - identifikácia neúplných tvarov je zameraná na deti s ťažkosťami pri osvojovaní grafém.
- o Figúra a pozadie - identifikácia jednotlivostí na obraze, rozpoznať tvary s normálnymi kontúrami prekryté cez seba.
- o Tangram - skladanie rozstrihaných tvarov rozvíja zrakovú analýzu a syntézu.

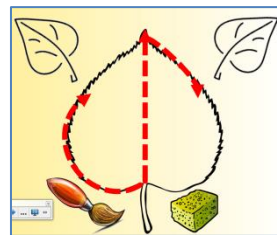
Rozvoj hrubej motoriky

Na smart tabuľu a na školskú tabuľu predkreslíme cvik a na zvislej ploche necháme dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, ukazovákom a namočenou škol-

skou špongiou v rytme piesne a básne: „Maľujem, maľujem krásny kvet. Taký kvet nevidel

ešte svet. Maľujem, maľujem ako viem, mamičke tento kvet zanesiem.“ „Letí, letí pesnička, k mamke zaletí. Počuj, drahá mamička, pozdrav od detí. Ty si naše slniečko, láskou zohrievaš. Vďaka za to

že nás tak veľmi rada máš.“

Rozvoj strednej motoriky

Lakť uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku postojacky pri stole tak, aby sa dieťa nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia sa realizujú na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú prstami za sprievodu básne a piesne: „Dnes má sviatok moja mama,

kytičku jej z lásky dám, aby sa vždy usmievala, na líčka ju pobozká. Mamka moja, mamka zlatá, budem dobrá sľubujem, pretože ťa veľmi ľúbim, srdiečko ti darujem.“ „Moja drahá mamička, ja ťa bozkám na líčka. Na ústočku, na čelo, ži mamička vese-

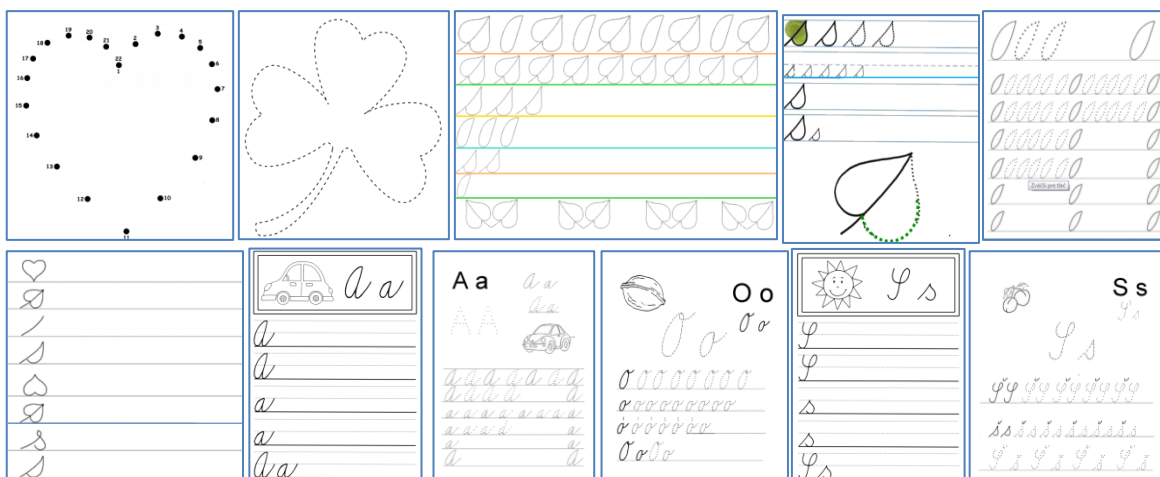
lo.“ „Vyspevujú jarčeky, deti robia darčeky. Veľké srdcia maľujú, mamičkám ich darujú.“ „Každé ráno mamička pobozkáš ma na líčka. Keď ma izbou roztočíš, smiech mi skočí do očí. Bozk ti vrátim na líčka, milá, drahá mamička.“ „Dnes je sviatok všetkých mám, lúčne kvety natrhám. Urobím si kyticu, len pre svoju mamičku. Darček sama vyrobím, radosť jej tým urobím. A k tomu jej božtek dám, pretože ju rada mám.“

Rozvoj jemnej motoriky

- o Vytrhávanie, šúľanie a lepenie srdiečok z farebných krepových papierov.
- o Navliekanie cestovín na tenký drôt a vytváranie srdiečok.
- o Kreslenie prstom alebo ceruzkami na uzavreté vrecká naplnené farebným gélom.
- o Valkanie cestovín, vykrajovanie srdiečok.
- o Vytvorenie srdiečok z mäkkého drôtu.
- o Štipcovanie srdiečok štipcami na prádlo.
- o Prevliekanie šnúry otvormi najrôznejších tvarov.

Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým lakťom a sklopeným zápästím.

V bloku prípravných cvikov od septembra do apríla sa precvičuje motorická príprava, koordinácia ruky, zrakové vnímanie, posilňuje sa hrubé, stredné a jemné svalstvo zápästia i prstov, graficky zaznamenáva pohyb a tvar podľa predlohy.

Úlohou učiteľa je nielen naučiť žiaka písať, ale aj sledovať defektné tvary písmen, nejasné spoje, trasľavé písmo a podobne. Musí vedieť analyzovať písmo a upozorňovať žiakov na odchýlky od predpísaných štandardných tvarov.

2.2 Odporúčania pre prax

So žiakmi so sociálne podmienenou retardáciou vzdelávaných v bežnej triede základnej školy pracujem desať rokov. Prevažná väčšina mojich žiakov má kombináciu viacerých postihnutí: zrakového, sluchového a telesného postihnutia, kožné, respiračné ochorenia, epilepsia. Vývoj jemnej a hrubej motoriky u týchto žiakov je výrazne obmedzený. Na hodinách v nultom ročníku som pracovala s pätnástimi žiakmi, čo mi v porovnaní s počtom žiakov v prípravných špecializovaných triedach, sťažovalo dôslednú aplikáciu zásady individuálneho prístupu k žiakovi. Obsah edukácie som prispôbovala s ohľadom na potreby každého žiaka. Žiaci pracovali podľa tematického výchovno - vzdelávacieho plánu, ktorý vychádzal z psychologickkej a pedagogickej diagnostiky a prostredníctvom ktorého bolo možné zohľadniť individuálne danosti, prejavy a špeciálne edukačné potreby žiaka. Proces edukácie bol ovplyvnený veľmi pomalým tempom. Od prvého kontaktu so žiakom som viedla priebežné pozorovania, záznamy o aktuálnej úrovni a všetkých zmenách v rozvoji motoriky. Výber, trvanie a časové zaradenie aktivít som prispôbovala individuálnym schopnostiam, potrebám a aktuálnym zdravotným stavom žiakov. V procese edukácie žiakov vo vzdelávacom oblasti rozvíjanie grafomotorických zručností a výtvarná výchova dodržiavam túto praxou overenú postupnosť:

Pozitívna pracovná klíma

Pri prevádzaní grafomotorických cvičení je dôležité vytvoriť príjemnú atmosféru a pokojné prostredie. Žiak v pozitívnej klíme dosahuje lepšie výsledky ako v atmosfére zhonu a napätia. Za jednu z ciest k vytvoreniu pozitívnej klímy považujem esteticky upravenú triedu - biele steny zdobia rôzne farebné obrázky, v poličkách sú umiestnené hračky, knihy, kocky a ďalšie pomôcky. Pracovná klíma je determinovaná aj momentálnym citovým a duševným rozpoložením žiakov. Na vzbudenie aktivity u apatických žiakov kladne vplýva navodenie optimistickej nálady a neustále povzbudzovanie. Naopak, eretické typy sa snažím zaujať tak, aby sa dokázali sústrediť na činnosť. Ak žiak nemá záujem spolupracovať, nenútim ho a k činnosti sa vrátim inokedy. Pri všetkých činnostiach so žiakmi, a teda aj pri grafomotorických cvičeniach vychádzam zo zásady, že akákoľvek činnosť so žiakom by mala mať formu hry. Pri využívaní individuálnych či skupinových foriem činnosti rešpektujem značnú odlišnosť jednotlivých žiakov. Niektoré sa pri skupinovej práci realizujú, iné sa odmietajú spoločnej práce zúčastniť a preferujú prácu samostatnú. Každopádne sa snažím vytvoriť v triede podnetnú atmosféru s toleranciou a vzájomnou pomocou.

Pracovná poloha žiaka

Pred samotným nácvikom grafomotoriky si všímam správny sed, úchop, možnosť využitia kompenzačných pomôcok, správnu voľbu papiera a písacieho nástroja. Sed by mal byť predovšetkým pohodlný a stabilný. Dbám nielen na správny sed ale aj na správnu vzdialenosť očí žiaka od pracovného listu.

Zásady bezpečnosti a hygieny

Pri jednotlivých druhoch nástrojov a materiálov dbám na to, aby nedošlo k úrazu a učím žiaka základným hygienickým návykom. Prácu so žiakom organizujem tak, aby prebiehala plynule, bez náhlenia. Pozornosť venujem pracovnému miestu, čistote, poriadku, umiestneniu pomôcok. Viediem žiakov k tomu, aby sme po cvičení odložili hračky a pomôcky na určené miesto. Žiakov najprv učím chytať väčšie predmety a až potom pristúpime k práci s drobnými predmetmi ako sú semienka, koráliky, piesok. Vtedy dávam pozor na to, aby nedošlo k prehltnutiu alebo vdýchnutiu drobného materiálu. Zvlášť som opatrná pri práci s nožnicami a ihlou. Dôležitá je aj osobná hygiena, hlavne umývanie rúk po práci s pieskom, lepidlom, farbou a pod. Učebňu cez prestávku vyvetrám. Plochu pracovného stola máme pokrytú obrusom, ktorý sa po ukončení práce ľahko umýva, zloží a odloží na miesto v poličke.

Postup pedagogickej intervencie v oblasti grafomotoriky:

1. Špeciálne relaxačné cvičenia - precvičovanie grafomotoriky začínam činnosťami, ktoré uvoľňujú svalstvo a podporujú správny úchop písadla. Sú to osvedčené cviky, ktoré trvajú 3-5 minút pred každou hodinou rozvíjania grafomotorických zručností.

2. Báseň na rozcvičenie prstov pred kreslením - slúži k navodeniu atmosféry a k rozcvičeniu prstov. Básne sa viacnásobne opakujú, tá istá počas celého mesiaca.

3. Uvoľňovacie cviky na podporu koordinácie ruka-oko - cieľom tejto skupiny grafomotorických cvikov je uvoľnenie ruky pred kreslením a písaním, zlepšenie koordinácie ruky a oka. Charakteristické pre tieto cviky je, že dieťa má stanovené kam vedie stopu, nemusí rozmýšľať nad smerom vedenie čiary, analyzovať jednotlivé časti obrazu. Uvoľňovacie cviky tvoria psychický i fyzický predel medzi tým, čo žiaci vnímajú ako hru a tým, čo pre nich predstavuje práca či skôr dôležitá činnosť.

4. Úlohy na rozvíjanie zrakového vnímania - sa zameriavajú na skvalitnenie zrakového vnímania a na problematiku prevencie v oblasti písania, čítania a priestorovej orientácie. Zrková percepcia je dôležitým faktorom pri školskej úspešnosti detí. Oblasti rozvíjania sú: rozlišovanie farieb, rozlišovanie tvarov a veľkosti, vnímanie a rozlišovanie figúry od pozadia, zraková diferenciácia, rozlišovanie detailov, rozlišovanie polohy objektov, zraková analýza a syntéza, zraková pamäť, vnímanie priestoru a priestorová predstavivosť, serialita.

5. Rozvíjanie hrubej, strednej a jemnej motoriky - základné pohyby pri kreslení a písaní vychádzajú z hrubej motoriky, z pohybov veľkých kĺbov. Preto, pokiaľ sa dieťaťu v kreslení nedarí, najskôr sa zameriavam na podporu uvoľnenia, rozcvičenia, väčšej obratnosti v hrubej motorike.

Na rozvíjanie hrubej motoriky predkreslím cvik na smart tabuľu a na školskú tabuľu. Na zvislej ploche nechám dieťa cvik niekoľkokrát obťahovať širokým plochým štetcom, uka-zovákom a namočenou školskou špongiou v rytme piesne, riekanky alebo básničky.

Pri rozvíjaní strednej motoriky lakeť uvoľňujeme obťahovaním predkresleného cviku, kreslením prstami do piesku, soli, gélových vrecúšok postojacky pri stole tak, aby sa dieťa nemuselo k práci nakláňať. Cvičenia realizujeme na zlepšenie motoricko-akustickej percepcie. Deti pohybujú prstami za sprievodu básne, riekanky a piesne.

Svaly pre koordináciu jemných pohybov sú potrebné pre úchop, manipuláciu s drobnými materiálmi, neskôr pre kreslenie a písanie. Vyvíja sa pozvoľna. K rozvíjaniu jemnej moto-

riky napomáhajú každodenné činnosti, sebaobsluha, manipulačné hry, tvorivé a manuálne činnosti.

6. Motoricko-akusticko-vizuálne cvičenie: obkresľovanie predkresleného cviku v sede pri stole s podopretým lakťom a sklopeným zápästím. Nasledujú grafomotorické prvky od najjednoduchších po zložitejšie s ohľadom na schopnosti a možnosti žiaka. K ďalším prvkom prechádzam až vtedy, keď žiak má predchádzajúci prvok zautomatizovaný. Pokiaľ sú prvky pre žiaka náročné, vraciam sa k predchádzajúcim prvkom. Pri opakovaní nácviku vyberám ďalšie námety, aby práca nebola monotónna. Vraciam sa i k precvičovaniu už zvládnutých tvarov. Ak je žiak rozrušený, pracujem s ním až vtedy, keď sa upokojí. Dbám na to, aby žiak pracoval systematicky, neodbiehal, koncentroval sa na úlohu a prácu dokončil. V priebehu i v závere činnosti sa mu snažím dať spätnú väzbu v podobe povzbudzovania a pochvaly.

Tvorbou aplikačných aktivít na rozvoj grafomotoriky a podpory písania som sa snažila prispieť k inováciám prístupov na zlepšenie školskej gramotnosti detí. Aplikáciu rozvíjajúcich cvičení predchádzalo dôsledné študovanie odbornej literatúry a teoretická analýza formálnej aj obsahovej stránky písania. Výsledky žiakov poukazujú na účinnosť prístupov rozvoja grafomotoriky a počiatočného písania detí v nultom ročníku, ktoré integruje zostavená ponuka aktivizačných úloh a cvičení (vid. Príloha F).

ZÁVER

Vo svojej práci som sa venovala rozvoju grafomotoriky u žiakov nultého ročníka základnej školy. Podarilo sa nájsť priestor pre rozvoj hrubej motoriky, jemnej motoriky, efektívnej realizácie uvoľňovacích, rozcvičovacích, grafomotorických a relaxačných cvičení. Efektívnosť a využiteľnosť bola overovaná ich aplikáciou u žiakov. Komplexná podpora rozvoja tejto oblasti žiakom s mentálnym postihnutím umožní poznávať, komunikovať, prežívať, odpočívať a vytvárať vzťahy. Celkovo sa zvýšila aktívna účasť a motivácia žiakov k rozvíjaniu svojich grafomotorických zručností či grafickému vyjadrovaniu vôbec. Žiaci sa tak mohli zúčastniť plnohodnotného osvojovania grafomotorického prvku na tej úrovni, ktorá odpovedala ich úrovni rozvoja zručnosti, ovplyvnenej charakterom a stupňom postihnutia. Ako zásadná sa v procese komplexného rozvoja grafomotoriky prejavila nutnosť využívania pomôcok - názorných, jednoduchých, pre žiaka multiplicitne zrozumiteľných. V dôsledku tohto zistenia je zrejmé, že profesijná výbava pedagóga by mala obsahovať dostatočnú mieru kreativity, flexibility a zaujatia. Potvrdilo sa, že systematickým pôsobením na oblasť rozvoja ruky došlo u väčšiny žiakov k podstatnému zlepšeniu grafomotorickej zručnosti, u niektorých bolo zlepšenie viac než výrazné. Žiak s mentálnym postihnutím je vnímaný ako jedinečná osobnosť so svojimi charakteristickými potrebami a špecifikami a čím komplexnejšia bude naša podpora a prístup k jeho rozvoju, tým všestrannejšie bude vybavený pre plnohodnotné začlenenie sa do spoločnosti, sveta, ktorý ho obklopuje a ktorého je súčasťou.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- BAJO, I., VAŠEK, Š., 1994. *Pedagogika mentálne postihnutých*. 1. vyd. Bratislava : Sapientia, 1994. 251 s. ISBN: 80-967180-1-0.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2006. *Rozvoj grafomotoriky. Jak rozvíjet kreslení a psaní*. 1. vyd. Brno : Computer Press, 2006. 80 s. ISBN: 80-251-0977-1.
- BEDNÁŘOVÁ, J., 2009. *Jak krtek Barbora uviděl svět. Rozvoj zrakového vnímání pro děti od 3 do 5 let. 1. díl*. Brno : Computer Press, 2006. 80 s. ISBN: 97-880-251-2440-6.
- BEDNÁŘOVÁ, J., ŠMARDOVÁ, V., 2010. *Školní zralost. Co by mělo umět dítě před vstupem do školy*. Brno : Computer Press, 2010. 104 s. ISBN: 97-880-251-2569-4.
- BEDNÁŘOVÁ, J., 2011. *Medzi nami pastelkami. Grafomotorické cvičenia a rozvíjanie kresby pre deti od 3 do 5 rokov. 1. diel*. Brno : Edika, 2011. 64 s. ISBN: 978-80-251-35600.
- BEDNÁŘOVÁ, J., 2012. *Co si tužky povídaly. Grafomotorická cvičení a rozvoj kresby pro děti od 4 do 6 let, 2. díl*. Brno : Edika, 2011. 64 s. ISBN: 978-80-266-0046-6.
- BEDNÁŘOVÁ, J., 2014. *Na návštěvě u malíře. Grafomotorická cvičení a rozvoj kresby pro děti od 5 do 7 let, 3. díl*. Brno : Edika, 2014. 64 s. ISBN: 978-80-266-0610-9.
- BORSSZÉKI, K., 2004. *Csodavarázs. Képességfejlesztő feladatok gyűjteménye óvodásoknak*. Szentendre : Geobook Hungary Kiadó, 2004. 152 s. ISBN: 963 86438 1 1.
- GAVORA, P., KOLLÁRIKOVÁ, Z., NOVÁKOVÁ, E., 2010. *Manuál na tvorbu bakalárskej a diplomovej práce*. [online] Bratislava: Pedagogická fakulta UK, 2010. 51 s. Dostupné na:
https://www.fedu.uniba.sk/fileadmin/user_upload/editors/kniznica/Manual_pre_Bc_a_Mgr_prace_2010.pdf
- HORŇÁK, L., KOLLÁROVÁ, E., MATUŠKA, O., 2002. *Dejiny špeciálnej pedagogiky*. Prešov: PF PU, 2002. 199 s. ISBN: 80-8068-122-8.
- JIRÁSEK, J., TICHÁ, V., 1968a. *Orientačný test školskej zrelosti*. Bratislava : Psycho-diagnostika, spoločnosť s. r. o., 1968. 2 s.
- JIRÁSEK, J., TICHÁ, V., 1968b. *Psychologická hľadiska predškolských prohlídek: metodická příručka pro lékaře a sestry školní zdravotní služby*. Praha : SZdN, 1968. 106 s.
- KATUŠČÁK, D., 2004. *Ako písať záverečné a kvalifikačné práce*. Bratislava : Enigma, 2004. 162 s. ISBN: 80-89132-10-3.
- KLEIN, V., RUSNÁKOVÁ, J., ŠILONOVÁ, V., 2012. *Nultý ročník a edukácia rómskych žiakov*. Spišská Nová Ves : Roma Education Fund, 2012. 266 s. ISBN: 978-80-97118 1-0-5.

MACZEJKOVÁ, M., PAVELČÁK, J., ŠIMKOVÁ, E., SKOUMALOVÁ, V., HVOZDOVIČ, L., 2000. *Prípravný - nultý ročník v základnej škole pre šesťročné deti nepripravené pre úspešný vstup do školy*. Prešov : Metodické centrum Prešov, 2000. 78 s. ISBN: 80-8045-218-0.

MISKOLCZINÉ, RADICS, K., 2005. *Difer programcsomag. Az írásmozgás-koordináció fejlesztése 4-8 éves életkorban. Módszertani segédanyag óvodapedagógusoknak és tanítóknak*. Szeged : Mozaik Kiadó, 2005. 63 s. ISBN: 978 963 697 490 9.

MLČÁKOVÁ, R., 2009. *Grafomotorika a počáteční psaní*. Praha : Grada Publishing, a. s., 2009. 224 s. ISBN: 978-80-247-2630-4.

PŘÍHODA, V., 1977. *Ontogeneze lidské psychiky I*. 4. vydanie. Praha: SPN, 1977. 414 s.

ROSA, V., PIŠÚT, J., LAPITKOVÁ, V., HUČÍNOVÁ, L., HUMAJOVÁ, Z., 2004. *Školský zákon: alternatívy pre vzdelávaciu politiku*. [online] Bratislava : Inštitút pre dobre spravovanú spoločnosť, 2004. 51 s. Dostupné na: http://www.governance.sk/assets/files/Skolsky_zakon_alternativy.pdf

VAŠEK, Š., 2003. *Základy špeciálnej pedagogiky*. Bratislava : Sapientia 2003. 1. vydanie. 210 s. ISBN 80-968797-0-7.

VANČOVÁ, A., 2005. *Základy pedagogiky mentálne postihnutých*. 1. vyd. Bratislava : Sapientia, 2005. 332 s. ISBN: 80-968797-6-6, EAN 9788096879762.

ŠTIHOVÁ, A., FERLIKOVÁ, K., KADLEČÍKOVÁ, Z., et al., 2004. *Učebný plán a učebné osnovy pre nultý ročník základnej školy*. [online] Ministerstvo školstva Slovenskej republiky, 2004. 19 s. Dostupné na: http://www.infovek.sk/predmety/hudvych/html/pdf/up_uo_nulty_roc_zs.pdf

ZÁKON č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (školský zákon). Dostupné na: <https://www.minedu.sk/zakon-c-2452008-z-z-o-vychove-a-vzdelavani-skolsky-zakon-a-o-zmene-a-doplneni-niektorych-zakonov-v-zneni-neskorsich-predpisov/>

Internetové zdroje obrázkov:

<http://tortenelemklub.com/koezepkor/egyeb-koezepkor/184-az-inkvizicio>

http://hu.wikipedia.org/wiki/Philippe_Pinel#mediaviewer/F%C3%A1jl:Pinel_fait_enlever_les_fers_aux_ali%C3%A9n%C3%A9s_de_Bicetre-Charles-Louis_Mullet.jpg

http://sk.wikipedia.org/wiki/Hieronimus_Bosch#mediaviewer/File:Jheronimus_Bosch_011.jpg

http://cs.wikipedia.org/wiki/Viktor_z_Aveyronu#mediaviewer/Soubor:Victor_of_Aveyro_without_ger_inscription.jpg

PRÍLOHY

Príloha A1 : Orientačný test školskej zrelosti - 1. strana

Príloha A2: Orientačný test školskej zrelosti - 2. strana

Príloha B: Hodnotenie žiackych výkonov pri 1., 2., a 3. úlohe orientačného testu školskej spôsobilosti

Príloha C: Tvarové prvky písmen

Príloha D: Úroveň grafomotorických zručností žiakov pred zaradením do nultých ročníkov

Príloha E: Relaxačné grafomotorické cvičenia, podľa Mlčákovvej

Príloha F: Ukážky žiackych prác

Príloha A1: Orientačný test školskej zrelosti⁴⁶ - 1. strana

T-33

TZ

Forma B

ORIENTAČNÍ TEST ŠKOLNÍ ZRALOSTI ·
ORIENTAČNÝ TEST ŠKOLSKEJ ZRELOSTI

Příjmení a jméno dítěte: Priezvisko a meno dieťaťa:		
Datum narození: Dátum narodenia:	Věk: r. m. Vek: r. m.	Datum vyšetření: Dátum vyšetrenia:
Adresa rodičů: Adresa rodičov:		

1. Tady nakresli nějakého pána tak, jak to umíš.

1. Sem nakresli nejakého pána tak, ako to vies.

© PSYCHODIAGNOSTIKA, spoločnosť s r.o., Bratislava

* Instrukce viz v: Jirásek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1968
Inštrukcie pozri v: Jirásek—Tichá, Psychologická hlediska předškolních prohlídek. SZdN, Praha 1968

⁴⁶ JIRÁSEK. J. - TICHÁ. V. Psychodiagnostika. 1968a.

Príloha A2: Orientačný test školskej zrelosti⁴⁷ - 2. strana

2. Podívej se, tady je něco napsáno. Ty ses ještě psát neučil(a), ale zkus, jestli bys to taky uměl(a). Hezky se dívej, jak je to napsáno a tadyhle vedle na to prázdné místo to tak napiš.

Ci nyl osn

3. Tady jsou takové puntíky. Zkus to tadyhle vedle nakreslit zrovna tak.

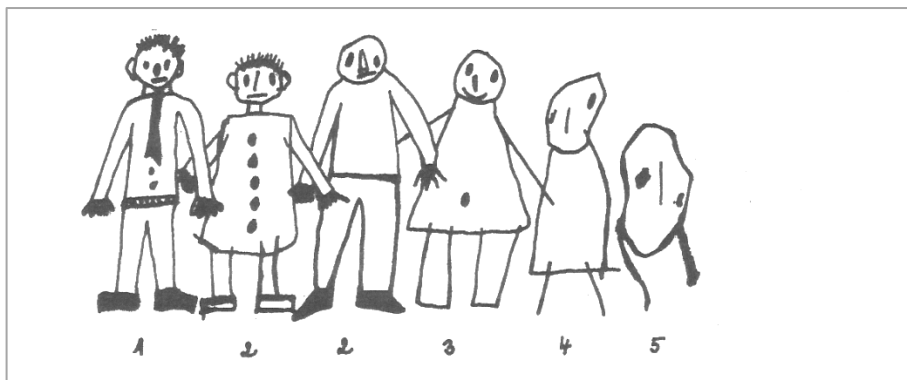

2. Pozri sa, tu je niečo napísané. Ty si sa ešte neučil(a) písať, ale skús, či by si to tiež vedel(a). Dobre sa pozri, ako je to napísané, a tu vedľa, na to prázdné miesto, to tak napíš.

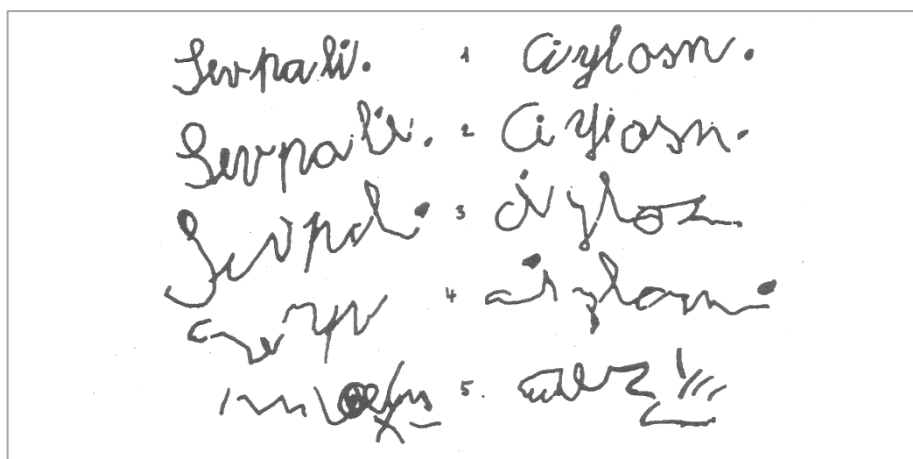
3. Tu sú také bodky. Skús to tu vedľa nakresliť takisto.

⁴⁷ JIRÁSEK. J. - TICHÁ. V. Psychodiagnostika. 1968a.

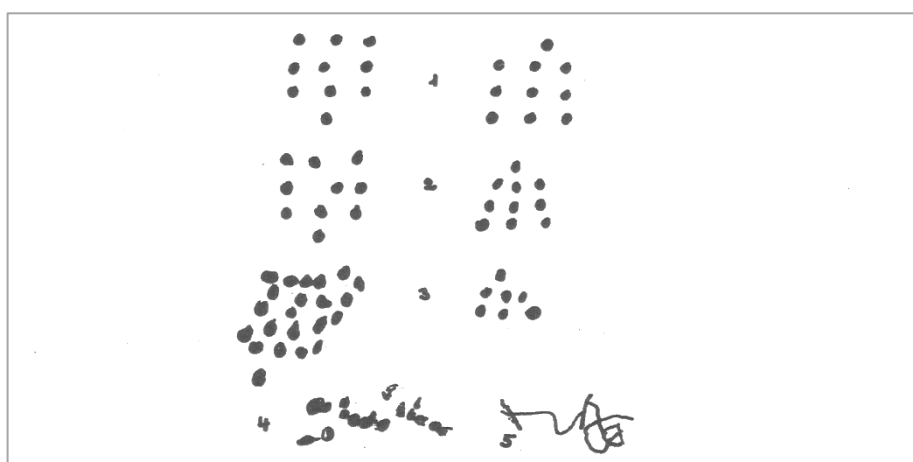
Príloha B: Hodnotenie žiackych výkonov pri 1., 2., a 3. úlohe orientačného testu školskej spôsobilosti⁴⁸

Hodnotenie žiackych výkonov pri 1. úlohe - kresba mužskej postavy

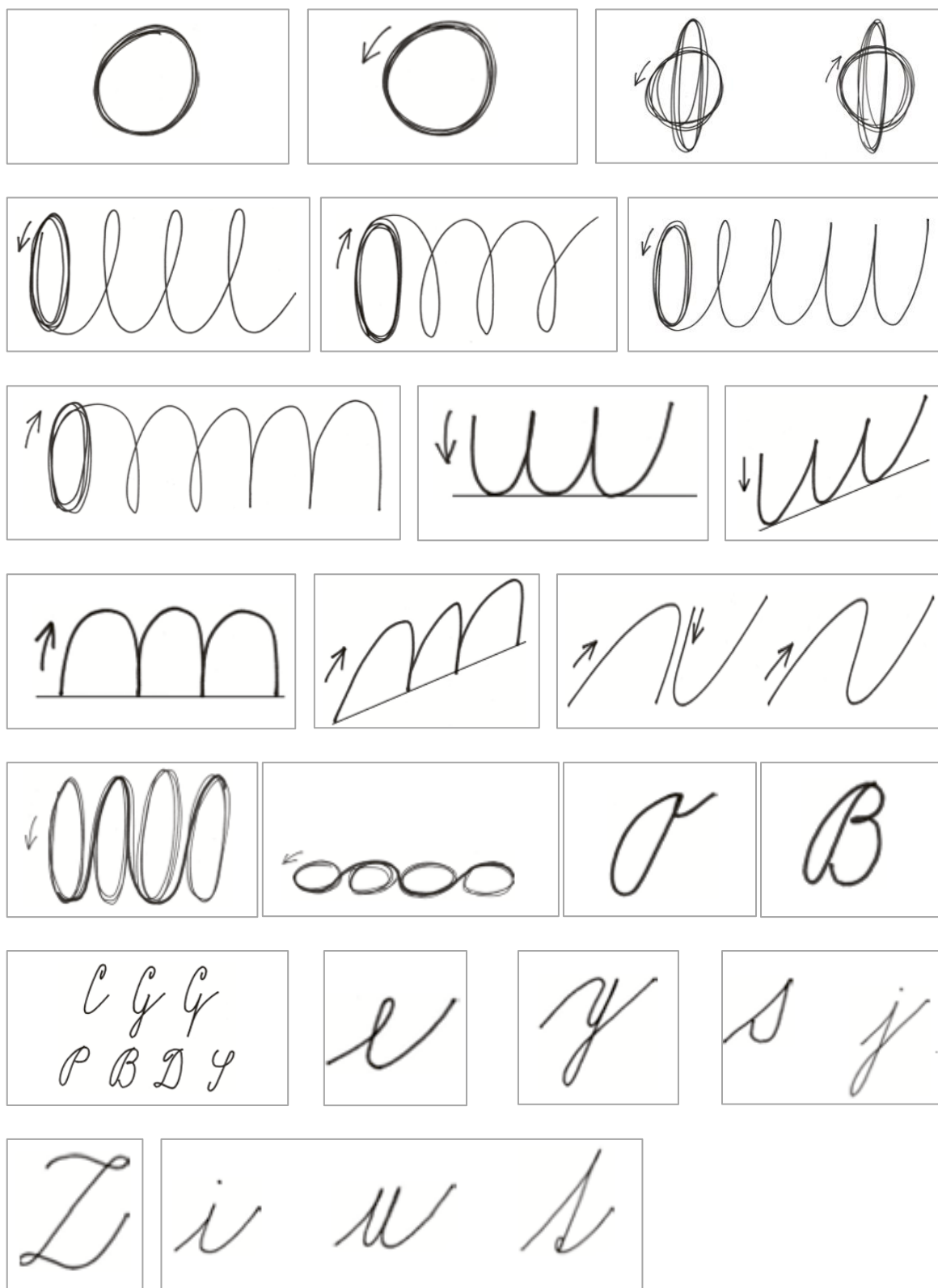
Hodnotenie žiackych výkonov pri 2. úlohe - napodobovanie písaného písma

Hodnotenie žiackych výkonov pri 3. úlohe - obkreslenie skupiny bodov

⁴⁸ JIRÁSEK. J. - TICHÁ. V. Psychologická hlediska předškolních prohlídek. 1968b.

Príloha C: Tvarové prvky písmen⁴⁹

⁴⁹ MLČÁKOVÁ, R. Grafomotorika a počáteční psaní. 2009.

Príloha D: Úroveň grafomotorických zručností žiakov pred zaradením do nultých ročníkov

Tab. 2 [Úroveň grafomotorických zručností žiakov pred zaradením do nultých ročníkov]

Vyšetrené dieťa - rok narodenia	Vek	Pohlavie	Jemná motorika a celkové grafomotorické a vizuomotorické schopnosti	Kresba ľudskej postavy	Správny úchop písadla	Lateralita Ostatné
Jenifer H. 2008	6	D	úroveň cca: 3 rokov			
Etela H. 2008	6	D	podpriemerné	výrazne zaostáva za vekovou normou	zlý úchop ceruzy	
Anna L. 2008	6	D	podpriemerné	zodpovedá štádiu hlavonožca		
Leticia K. 2008	6	D	podpriemerné			
Barbara B. 2008	6	D	nedosahujú vekovú normu			
Michaela Cs. - 2008	6	D	podpriemerné	nedokáže	nemá osvojený	pravá ruka
Viktória L. 2008	6	D	podpriemerné			dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh a kríž
Alina B. 2008	6	D	nedosahujú vekovú normu			
Melánia H. 2008	6	D	hlboko podpriemerné		zlý úchop písadla	
Denisa V. 2008	6	D	podpriemerné		nesprávny	dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh a kríž
Kristína G. 2008	6	D	podpriemerné			známky organicity
Juliána H. 2008	6	D	podpriemerné	sa v prevedení dieťaťa skladá len z kruhu	zlý úchop ceruzky	
Silvia S. 2008	6	D	podpriemerné			
Nikola B. 2008	6	D	nedosahujú vekovú normu			
Svetlana R. 2008	6	D	výrazne podpriemerné		zlý úchop písadla	z predlohy nedokáže správne obkresliť ani základné útvary
Barbora Č. 2008	6	D	defektné	nedokáže	nesprávny úchop	pravá ruka
Júlia H. 2008	6	D	podpriemerné	zodpovedá štádiu hlavonožca		
Evelin H. 2008	6	D	podpriemerné	absentuje	zlý úchop	

Vyšetrené dieťa - rok narodenia	Vek	Pohlavie	Jemná motorika a celkové grafomotorické a vizuomotorické schopnosti	Kresba ľudskej postavy	Správny úchop písadla	Lateralita Ostatné
Juraj F. 2008	6	CH	podpriemerná úroveň	absentuje	nemá osvojený	pravá ruka
Manuel Ž. 2008	6	CH	podpriemerné, nedosahujú vekovú normu			
Miroslav K. - 2008	6	CH	podpriemerné	absentuje	nemá osvojené	pravá ruka
Maximilián R. - 2008	6	CH	nedosahujú vekovú normu, výrazne podpriemerné			
Ronald R. 2008	6	CH	podpriemerné		zlý úchop ceruzky	
Anton M. 2008	6	CH	podpriemerné		nesprávny	dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh a kríž
Rudolf B. 2008	6	CH	podpriemerné			
Marián B. 2008	6	CH	podpriemerné			známky organicity
Roman Č. 2008	6	CH	výrazne podpriemerné	sa v prevedení dieťaťa skladá len z kruhu		dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh a kríž
Fernando H. - 2008	6	CH	hlboko podpriemerné			
René H. 2008	6	CH	podpriemerné	zodpovedá štádiu hlavonožca		dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh, kríž a štvorec
Viktor Ž. 2008	6	CH	podpriemerné			výrazný tremor rúk
Daniel L. 2008	6	CH	podpriemerné	absentuje		
Adam R. 2008	6	CH	podpriemerné		zlý úchop ceruzky	
Carlos R. 2008	6	CH	podpriemerné			dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh a kríž
Richard H. 2008	6	CH	nedosahujú vekovú normu			
Ondrej R. 2008	6	CH	podpriemerné	sa v prevedení dieťaťa skladá len z kruhu a dvoch čiar		dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh, kríž a štvorec známky organicity

						ty
Ludovít R. 2008	6	CH	výrazne podpriemerné	sa v prevedení dieťaťa skladá len z kruhu		dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh a kríž
Slavomír H. - 2008	6	CH	nedosahujú vekovú normu	nedokáže		
Vyšetrené dieťa - rok narodenia	Vek	Pohlavie	Jemná motorika a celkové grafomotorické a vizuomotorické schopnosti	Kresba ľudskej postavy	Správny úchop písadla	Lateralita Ostatné
Helena T. 2007	7	D	podpriemerné	sa v prevedení dieťaťa skladá len z kruhu		dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh, kríž a štvorec
Valéria R. 2007	7	D	podpriemerné			dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh a kríž
Mária R. 2007	7	D	stále podpriemerné, oproti minulému vyšetreniu sa mierne zlepšila			vyšetrenie po odklade PŠD
Mariana B. 2007	7	D	priemerné až podpriemerné		zlý úchop	
Letícia F. 2007	7	D	nedosahuje vekovú normu			dokáže z predlohy správne obkresliť len kruh
Rozalinda R. - 2007	7	D	podpriemerné	sa v prevedení dieťaťa skladá len z kruhu a čiar		dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh a kríž
Aneta R. 2007	7	D	nedosahujú vekovú normu			
Erika H. 2007	7	D	nedosahujú vekovú normu		zlý úchop	
Jenifer B. 2007	7	D	podpriemerné	zodpovedá štádiu hlavonožca		
Róbert B. 2007	7	CH	výrazne podpriemerné	nedokáže nakresliť	nemá osvojený	ľavá ruka tremor rúk
Peter R. 2007	7	CH	podpriemerné			lateralita nevyhranená
Atila H. 2007	7	CH	výrazne znížené oproti štandardom			známky organicity
Filip F. 2007	7	CH	podpriemerné			
Kristián M. 2007	7	CH	hlboko podpriemerné	absentuje		dokáže z predlohy správne obkresliť len kruh
Aurel R. 2007	7	CH	priemerné až podpriemerné			dokáže z predlohy správne obkresliť len základné útvary ako kruh, kríž a štvorec

Róbert T. 2007	7	CH	výrazne podpriemerné	zodpovedá štádiu hlavonožca	zlý úchop písadla	
Ivan L. 2007	7	CH	výrazne podpriemerné			známky organicity
Aurel H. 2007	7	CH	nedosahujú vekovú normu			
Anton G. 2007	7	CH	hlboko podpriemerné		zlý úchop ceruzky	dokáže z predlohy správne obkresliť len kruh
Kevin Cs. 2007	7	CH	výrazne podpriemerné	nedokáže	nemá osvojený	pravá ruka
Sebastian R. - 2007	7	CH	stále podpriemerné			vyšetrenie po odklade PŠD
Kristián R. 2007	7	CH	stále podpriemerné			vyšetrenie po odklade PŠD
Normen R. 2007	7	CH	stále podpriemerné			vyšetrenie po odklade PŠD
Christopher K. - 2007	7	CH	stále podpriemerné			vyšetrenie po odklade PŠD známky organicity
Vyšetrené dieťa - rok narodenia	Vek	Pohlavie	Jemná motorika a celkové grafomotorické a vizuomotorické schopnosti	Kresba ľudskej postavy	Správny úchop písadla	Lateralita Ostatné
Eszmeralda R. - 2006	8	D	podpriemerné	zodpovedá štádiu hlavonožca	nemá osvojený	
Denisa H. 2006	8	D	nedosahujú vekovú normu			
Jaroslav R. 2006	8	CH	stále hlboko podpriemerné, oproti minulému vyšetreniu sa výsledky nezlepšili			vyšetrenie po odklade PŠD
Sebastian H. - 2006	8	CH	stále hlboko podpriemerné, oproti minulému vyšetreniu sa výsledky nezlepšili			vyšetrenie po odklade PŠD

Príloha E: Relaxačné grafomotorické cvičenia, podľa Mlčákovvej

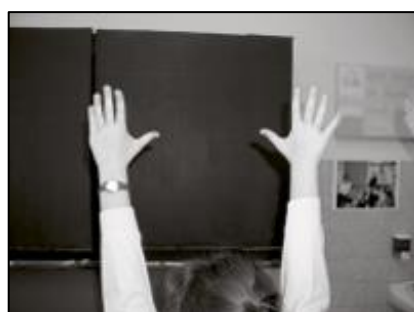
Obr. 13 [Uvoľnený predklon]

Obr. 14 [Rozkmitanie horných končatín]

Obr. 15 [Navodenie do vnútra otočeného priečného úchopu 1]

Obr. 16 [Navodenie do vnútra otočeného priečného úchopu 2]

Obr. 17 [Navodenie do vnútra otočeného priečného úchopu 3]

Obr. 18 [Ľahké uchopenie ceruziek prirodzene rozvinutým držaním]

Obr. 19 [Navodený do vnútra otočený priečný úchop]

Obr. 20 [Individuálne vedenie pri čmáraní oboma rukami]

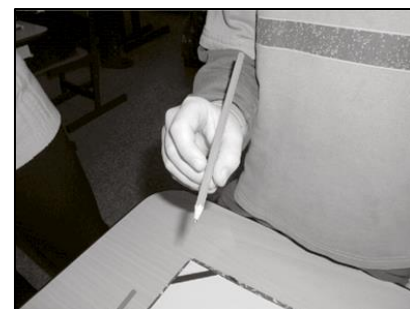
Obr. 21 [Varianty smeru pohybu ruky]

Obr. 22 [Navodenie správneho úchopu]

Obr. 23 [Správny úchop písadla]

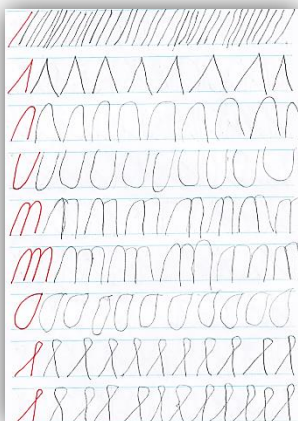

Obr. 24 [Cvičenie ukazovákom: ťukanie]

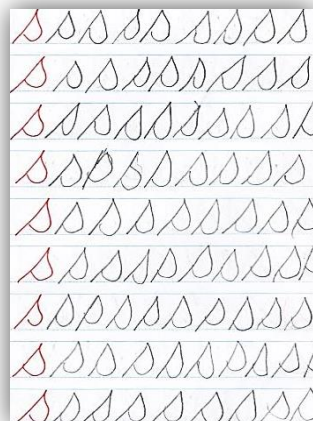
Príloha F: Ukážky žiackych prác

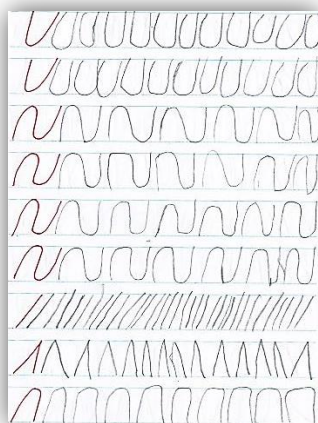
Peter R., 2007

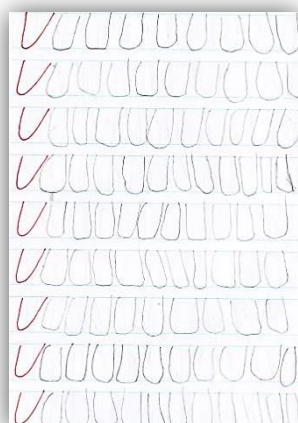
Mariana B., 2007

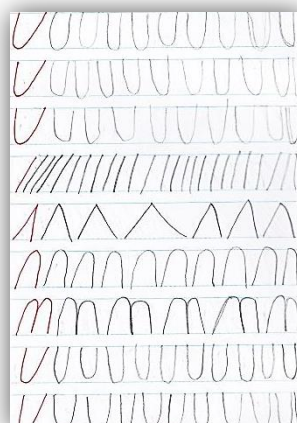
Alina B., 2008

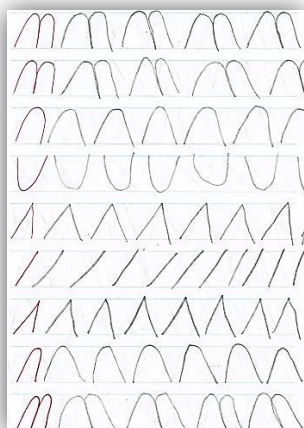
Christopher K., 2007

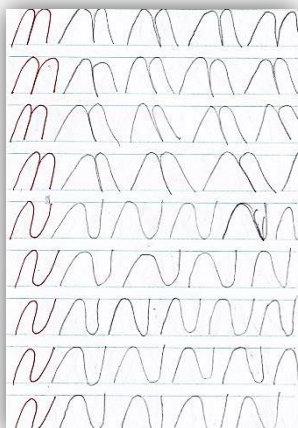
Carlos R., 2008

Sebastian H., 2006

Erika H., 2007

Eszmeralda R., 2006

Jenifer H., 2008